

România literară

TUDOR VIANU

de Șerban Cioculescu și Dumitru Micu

(Pag. 12-13)

Menirea literaturii

NE AMINTIM cu toții vibranta chemare pe care a adresat-o, de la tribuna Plenarei C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971, tuturor creatorilor de artă, tovarășul Nicolae Ceaușescu:

„Redați în artă mărețele transformări socialiste ale țării, munca efortoasă a milioane de oameni; veți găsi în contradicții și conflicte reale, nu inchipuite, și fapte mărețe emoționante, demne de numele de om!”

Redați și frumosul și iubirea în înțelesul lor mare!”

Folosiți arma umorului, satirizați defectele care se manifestă în societate și la oameni!”

Faceți din arta voastră un instrument de perfecționare continuă a societății, a omului, de afirmare a dreptății și echității sociale, a modului de muncă și viață socialistă și comunistă!”

Mereu vii în memoria noastră, aceste fraze au constituit, în cei doi ani și jumătate cîți s-au scurs de la Plenară, constituie și astăzi, un puternic stimul pentru scriitorii, artiștii, pentru toți cei ce lucrează în domeniul artei și ideologiei. Expus limpede, direct, convingător, în spiritul plin de adînci răspunderi pentru destinul culturii noastre cu care cuvîntările, toate luările de atitudine ale secretarului general al partidului, ne-au obișnuit, Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educației socialiste a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste este îndreptarul prețios, mereu actual, care orientează și azi și pe viitor întreaga noastră cultură și artă. Este de aceea, totdeauna, binevenită a stăruie asupra celor mai importante consecințe care se desprind din analiza creatoare, marxist-leninistă, deschizătoare de perspective, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a reflecta asupra menirii literaturii în lumina exigențelor pe care secretarul general al partidului le-a afirmat la Plenară, ca și în alte numeroase ocazii.

Cel dintîi lucru pe care ne propunem să-l relevăm în editorialul nostru de azi este legătura literaturii și artei, — izvor al forței, garanție a viabilității lor — cu viața și munca oamenilor din România socialistă. Nu o legătură artificială, formală, superficială, ci una temeinică, responsabilă, prin care literatura oglindește prefacerea socială și contribuie implicit la educarea omului. „Nu avem nevoie de o artă care să poleiască cu aur realitățile — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — dar nu avem nevoie nici de o artă care să acopere cu noroi sau smoală aceste realități; avem nevoie de o artă care să fie suflată din sufletul poporului, să redea și greul și bucuria și visurile spre viitor ale oamenilor muncii, o artă izvorită din realitățile națiunii noastre, profund umanistă”. Umanismul, coordonat de bază a acestei arte, este așadar rezultatul imbinării spiritului de observație, a realismului, cu înțelegerea necesității istorice, cu pătrunderea mecanismului social-istoric; al transfigurării experienței nemijlocite de viață printr-o filosofie a vieții, capabilă să redea viața așa cum e, — contradictorie, efortoasă, — și totodată să explice esențialul din viață. Rostul educativ nu este văzut în mod simplist, vulgarizator, ci ca urmare tocmai a acestui umanism fundamental. Zugrăvind omul de azi, scriitorul este în fond constructorul inefabil al omului de mâine; privește spre prezent și deopotrivă spre viitor: este realist, exact, dar știe să vizeze cu ochii deschisi. El face educație nu înfrumusețînd, poleind, și nici denigrînd: ci întărișind viața omului, conștiința omului, în întreaga lor complexitate. Cărțile importante, de valoare, scrise în acești din urmă ani, sînt expresia umanismului socialist astfel înțeles. Ele răspund, în bună măsură, menirii care revine literaturii în societatea noastră. Sigur, este oricînd loc pentru mai mult, pentru mai bine. Scriitorii sînt conștienți că marele interes arătat de partid, de secretarul lui general, problemelor literaturii, artei și culturii izvorăște din încredințarea că literatura, arta, cultura pot juca în epoca și în lumea noastră un rol considerabil, contribuind la formarea conștiinței noi, socialiste. De la tribuna Plenarei din noiembrie 1971 tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „Am acordat și acordăm o mare însemnătate creației literar-artistice. În uriașa activitate creatoare de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, literatura și arta trebuie să aducă o contribuție tot mai activă. Avem nevoie de proză, de poezie, de piese de teatru, de filme, de muzică, de picturi, de sculpturi care să innobileze pe om, să-l însuflețească la fapte mărețe, eroice”. Sînt, aceste cuvînte, mereu vii, stimulatoare, îndemn pentru toți scriitorii de a da expresie în operele lor politicii partidului de făurire a societății comuniste, a României moderne, multilateral dezvoltate, de educare a omului, devenit capabil să îndeplinească generosul program. Forța socială și educativă a literaturii în aceasta și constă.

R.I.

În cadrul manifestărilor de amploare reunite sub genericul „Primăvara culturală bucureșteană”, marți a fost deschis la Muzeul Republicii Socialiste România un salon al cărții dedicat celei de-a XXX-a aniversări a eliberării patriei și celui de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român. Au fost de față scriitorii, personalități ale vieții culturale, directorii de edituri și membri ai redacțiilor, cadre de conducere, un numeros public. În imagine, aspect de la vernisajul expoziției.

Țară a dragostei solare

MARAMUREȘ

PORNIND de la poemul cu acest nume al lui Ioan Alexandru, publicat în ultimul număr din „Luceafărul” (seria nouă), cu versuri frumoase și cu o tehnică poetică perfectă și simplu strunjită, care, ca orice lirică, exprimă pe poet și unifică o lume printr-un sentiment, m-am gândit și eu la acest loc unde m-am născut, pe care am învățat de totdeauna să-l iubesc, și unde sînt îngropați chiar strămoșii mei de singe.

Maramureșul este și a fost un loc special al țării românești, cu o mai mare stabilitate, din cauză că n-a avut așezările și instituțiile spulberate de năvăliri dese sau lăcomii prea mari. Aici s-au păstrat obiceiuri, un folclor nealterat și străvechi, vetre de sate nemutate, deci, în condițiile acestei permanențe și continuități umare, s-a construit o civilizație și o cultură, fie ea și minoră, după împărțirea știută, pastorală și cam închisă. Ca să dau numai un exemplu de stabilitate, rar întîlnibil în alte regiuni ale țării, casa în care s-a născut mama mea a fost ocupată de aceeași familie de la clădirea ei, în 1586 pînă la 1947, cu o singură restaurare mai serioasă în 1820. Și nu era un castel, nici vorbă, ci o simplă casă de țară, e adevărat din piatră și stejar, ceva asemănător unei cule, țuguiată, așezată pe o coastă abruptă, de aceea părea înaltă din față și joasă din spate.

Tocmai această stabilitate a născut nu numai sentimente ci și valori, și încă valori destul de dinamice, conservatoare poate, dar nu închise progresului organic. Maramureșul n-a născut, și nici România în general, o cultură de necropole și nici n-a construit o mentalitate obsedată de moarte. Desigur, există cîmîțire și oamenii, ca toți oamenii, se gîndesc la morți și la moarte, dar nu mai mult decît în altă parte. Dimpotrivă, așa spune că ea e străbătută de un cult și o dorință puternică de viață, de o puternică veselie stenică. Cine a văzut și a auzit vreodată o învîrtită din Maramureș a putut deduce din ritmul ei pulsația puternică a singelui, ca a sevelor din plantele dure și sălbaticii vegetații a locului, aspră pentru că e născută din locuri aspre, așa cum nete și nepicurdute sînt culorile vii de pe zădiile femeilor și din zgarda de măgele purtate de fete la git.

Această forță vitală, ritmată de tobe, s-a manifestat și istoric printr-o mare dorință de independen-

ță și libertate. Maramureșeni nu și-au scos căciula în fața nimănui și n-au rotit-o pierdut printre degete, iar atunci cînd au fost amenințați cu aservirea au știut să folosească toporul, coasa și arborii pădurilor țaiți pe trei sferturi, ca să fie aruncați peste subțirele fire de văi unde pătrundeau invadatorii. Ultima dată o asemenea străveche tactică de luptă a fost folosită de Popa Lupu, cu borșenii lui, împotriva unei cete de tătari, la începutul veacului al XVIII-lea.

Regatul Ungariei a făcut un compromis cu maramureșenii pentru că lupta ar fi fost prea grea și cucerirea prea săracă, și le-a recunoscut drepturile, rămase inalienabile vreme de secole.

De aceea copiii de țărani sînt și astăzi acolo „coconi” iar femeile măritate „borese”.

Dar, mai ales, vitalitatea și dragostea de libertate i-au făcut dornici de cultură, și anume de cultura cea mare, legată de mîndria de a fi din veclii europeni. Să nu uităm, la 1700, maramureșenii, ca să-și trimită fiii să învețe la Roma, și-au schimbat și credința, ceea ce nu este niciodată ușor. Iar cărturarilor astfel ridicați, cu mai bine de un veac în urmă, au întemeiat „Societatea pentru luminarea poporului român din Maramureș”, care și-a făcut ziare, tipar-nițe și școli, inclusiv internatul gratuit pentru „studentii liceali”, „convictul” unde a stat și a mîncat bunicul meu copil. Poate puține sate din România își dădeau atîția fii și fiice la liceu, ca unele sate maramureșene. În leud, fiecare familie avea pe cineva la școală. Și nu erau bogați, răspundeau tradiției de a aspira spre lumină, spre cultura Romei, spre legitatea ei neîntreruptă de veacuri.

Acesta este Maramureșul meu, pe care-l cunosc, așa zice, cu toată ființa și căruia înțeleg să-l fiu credincios și nici n-aș putea altfel. Nu o țară de necropole și tragic sentiment al morții și nimicnicii, ci o țară a dragostei solare de viață, a ritmurilor vii — uneori chiar violente, a dragostei de dreptate și libertate, deci de rațiune, a setei de cultură înaintată.

Viață, libertate, drept și rațiune — pot fi ele vreodată despărțite?

Alexandru Ivasiuc

Din 7
in 7 zile

Vizita prietenească în Bulgaria

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a făcut în zilele de 11 și 12 mai 1974 o scurtă vizită de prietenie în Republica Populară Bulgaria, la invitația tovarășului Todor Jivkov, prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria. Vizita a început la Varna și a continuat la complexul industrial Devnea. Conversațiile dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov au avut loc la reședința guvernamentală Voden. Comunicatul publicat după încheierea acestor convorbiri relevă fructuoasă colaborare dintre România și Bulgaria, dezvoltată, cu succes, pe baza internaționalismului socialist și a Tratatului de prietenie, colaborare și ajutor reciproc. Comunicatul subliniază, de asemenea, dorința și hotărârea celor două țări de a dezvolta și adânci, în continuare, relațiile bilaterale în toate domeniile. România și Bulgaria acordă o mare importanță colaborării multilaterale în cadrul C.A.E.R. În această ordine de idei prezintă, desigur, o însemnătate deosebită viitoarea sesiune jubiliară (25 de ani) a Consiliului Economic de Ajutor Reciproc ce va avea loc la Sofia. Evenimentul va da un nou impuls colaborării frățești a țărilor membre, pentru îndeplinirea Programului complex de integrare economică socialistă.

În cadrul schimbului de păreri asupra unor probleme internaționale actuale, tovarășii Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov au subliniat, cu satisfacție, mutațiile pozitive survenite în situația internațională, în principal ca rezultat al creșterii forței și influenței Uniunii Sovietice și a celorlalte țări socialiste frățești, al politicii lor externe active consecutive și al acțiunilor lor pe arena internațională. România și Bulgaria, partidele comuniste din ambele țări, vor contribui și în viitor, în mod activ, la afirmarea principiilor coexistenței pașnice a statelor cu orinduire socială diferită, la întărirea unității țărilor socialiste, a mișcării comuniste și muncitorești pe baza marxism-leninismului și internaționalismului proletar, precum și la coeziunea tuturor forțelor antiimperialiste. Întâlnirea și convorbirile, apreciate ca o nouă contribuție la dezvoltarea continuă a prieteniei și colaborării multilaterale dintre țările noastre, au decurs într-o atmosferă de cordialitate și înțelegere reciprocă.

Pentru securitate și cooperare în Europa

Lucrările Conferinței de la Geneva, consacrate securității și cooperării între statele europene continuă, în ritm alert, în „grupul de lucru” creat în mod special de Comitetul de coordonare al Conferinței. În centrul atenției generale s-a aflat expunerea privitoare la concepția românească asupra edificării securității pe continent. Această construcție implică, așa cum a precizat reprezentantul României, un proces îndelungat, mergând de la simplu la complex, în desfășurarea căruia lucrările actuale ale Conferinței sînt doar începutul eforturilor menite să asigure relații noi între state, prin excluderea forței și a amenințărilor cu forța. Referindu-se la proiectele de rezoluții propuse grupului de lucru, reprezentantul român, Valentin Lipatti, a declarat că a sosit momentul propice pentru a se trece la redactarea documentelor finale și la pregătirea unui statut simplu, clar și funcțional pentru viitorul organism permanent care va asigura continuitatea eforturilor Conferinței pe drumul către un sistem tragic de securitate și cooperare în Europa.

În comunicatul cu privire la vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în Bulgaria s-a reafirmat — în legătură cu lucrările Conferinței de la Geneva — că documentele adoptate de Comitetul Politic Consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia — în aprilie a.c. — constituie o contribuție esențială la întărirea, în continuare, a păcii mondiale și îndeosebi la accelerarea și terminarea cu succes a celei de-a doua etape a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. În comunicat se arată că România și Bulgaria sprijină sugestia guvernului finlandez ca etapa finală a Conferinței să aibă loc în Finlanda. Se relevă, de asemenea, încă o dată, importanța participării la lucrările ei a reprezentanților statelor, la cel mai înalt nivel.

Din viața politică internațională

„O săptămână fierbinte”, așa caracterizează agențiile de presă săptămîna în curs. Aprecierile aceasta cuprind schimbarea de guvern din Republica Federală Germania, apropiata alegere a președintelui Republicii Franceze, situația din Portugalia, dizolvarea parlamentului canadian, negocierile diplomatice din Orientul Apropiat.

În Republica Federală Germania grupurile conducătoare ale celor două partide ce alcătuiesc coaliția guvernamentală, — Social-democrat și Liber-democrat, — au ținut numeroase consfătuiri separate și comune în vederea soluționării celor două probleme de via actualitate: lista noului cabinet prezidat de social-democratul Helmut Schmidt și candidatura probabilită la președinția republicii a liberal-democratului Walter Scheel. Această dublă formulă este dată ca sigură de numeroase ziare vest-germane, dar se așteaptă, cu interes, înlăptuirea lor și eventualele consecințe politice interne.

Duminică va avea loc al doilea tur de scrutin prezidențial din Franța. Cel doi candidați ce se vor intrunți în această rundă decisivă sînt François Mitterand (coaliția de stînga) și Valéry Giscard d'Estaing, șeful „republicanilor independenți” în jurul cărora se grupează un număr oarecare de „gauliști” și de fracțiuni politice de mai mică însemnătate. „Scrutinul este un semn de întrebare”, comentează cele mai multe ziare franceze. Răspunsul, în prima zi a săptămîinii viitoare.

Cronicar

Viața literară

UNIUNEA SCRITORILOR

● La invitația Uniunii Scriitorilor din R. S. România, a sosit la București scriitoarea poloneză Danuta Bienkowska, cunoscută traducătoare de literatură română.

● În cadrul schimbului redacțional dintre revistele „Viața Românească” și „Letopis Matice Srpske” din R.S.F. Jugoslavia, a sosit la București scriitorul Alexandru Tismă.

● În cadrul marilor aniversări culturale recomandate de Consiliul Mondial al Păcii pe anul 1974, luni 13 mai a avut loc la Institutul român pentru relațiile culturale cu străinătatea o manifestare consacrată lui Robert Frost, poet american de la a cărui naștere se implinesc 100 de ani. Au conferențiat Nicolae Balotă, Dan Dușescu și Ștefan Stocnescu. A urmat un recital de versuri din creația poetului, la care și-au dat concursul actorii ai teatrelor bucureștene.

● Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București și Muzeul de Istorie al Municipiului București în colaborare cu Asociația Scriitorilor din București, a organizat, în cinstea celei de a 30-a aniversări a eliberării patriei și a Congresului al XI-lea al Partidului, tradiționala manifestare „Creșterea limbii românești și a patriei cinstire”, consacrată de data aceasta lui Anton Pann. Au participat Adrian Beldeanu, Marin Mincu, Panait I. Panait, Laurențiu Ullici și Romulus Vulpescu.

● La Casa de cultură din Slatina a avut loc, marți, 14 mai a.c., o manifestare consacrată comemorării a 30 de ani de la moartea lui Ion Minulescu. Despre personalitatea și opera poetului au vorbit: Mihai Gafița, Emil Manu, Vasile Netea, Marin Mihalache, Victor Crăciun și Micara Minulescu, fiica scriitorului.

● La librăria „Junimea” din Iași, au fost lansate volumele „Așteptarea aproapelui” de Corneliu Ștefanache și „Poeme și poezii” de Nicolae Tațomir. Cu acest prilej, au luat cuvîntul Liviu Leonte și Corneliu Sturzu. La sediul Asociației scriitorilor din Iași a avut loc apoi o festivitate omagială consacrată sărbătoririi poetului Nicolae Tațomir cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani.

● În ziua de 17 aprilie a.c. a avut loc prima sesiune de lucru a Atelierului de dramaturgie al Asociației Scriitorilor din București și al Revistei „Teatru”

Actorul George Constantiu a citit piesa „Echinoc” de Leonida Teodorescu, care a fost bine apreciată de asistență, stîrnind vii dezbateri. Au luat cuvîntul: Radu Dumitru, Florin Tornea, Mihail Davidoglu, Radu Constantiu, Paul Cornel Chitice, Radu Alexandru, Letiția Papu, Dumitru Solomon.

Vineri 17 mai va avea loc cea de a doua sesiune de lucru a Atelierului de dramaturgie, la sediul Casei Scriitorilor „Mi-

hail Sadoveanu” din Calea Victoriei nr. 117.

Grupul de actori ai Teatrului „Ion Vasilescu” format din Doina Tamaș, Marietta Luca, Boris Olinescu, Stelian Cremlencu, cu îndrumarea regizorală a Olimpiei Arghir, vor supune lecturii piesa lui Al. Voitin, „Celiștia nălcilor”.

● La invitația Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al județului Telcorman, la casele de cultură din orașele Alexandria și Zimnicea au fost organizate șezători literare la care au participat Ștefan Popescu, Nicolae Luca și Ion Nistor.

● În zilele de 9 și 10 mai, la Cluj s-a desfășurat „Festivalul național Shakespeare”, organizat de Universitatea Babeș Bolyai și Facultatea de filologie din Cluj, în colaborare cu Editura Dacia. La această manifestare au participat centrele universitare din București, Timișoara, Baia Mare, Oradea și Cluj. În cadrul festivalului, au fost prezentate 25 de comunicări în legătură cu viața și opera lui Shakespeare. Cu acest prilej, în holul Teatrului Național din Cluj a fost lansată prima ediție integrală a sonetelor lui Shakespeare, apărută în editura Dacia, — ediție bilingvă româno-engleză — sub îngrijirea lui Teodor Boșca. A luat cuvîntul Al. Căprariu, directorul Editurii Dacia. După lansarea cărții a avut loc un spectacol dat de studenții facultății de filologie din Cluj

cu piesa „Visul unei nopți de vară”.

● Sub auspiciile Asociației Scriitorilor din București au avut loc în orașele Pitești și Breaza dezbateri pe tema: „Poezia contemporană românească”.

Alături de membrii cenaclurilor literare au participat Ludmila Ghișescu și Florin Murgescu, membri ai Asociației Scriitorilor din București.

CENACLUL UMORIȘTILOR

● Cenaclul umoriștilor al Asociației Scriitorilor a ascultat în ședința din 14 mai cu interes, în lectura lui Octavian Cotescu, un fragment dintr-o comedie inedită de Ion Băieșu. Au mai citit Petre Bărbulescu, Ioan Dan (proză) și Ion Vladimir (versuri) S-a discutat pe marginea lucrărilor audiate.

Șantier

Mircea Horia Simionescu

pregătește, pentru Editura Albatros, volumul de povestiri intitulat Cere deschis, pentru Editura Eminescu, romanul Nesfîrșitele primăveri, iar pentru Editura pentru turism, cartea de impresii din marile muzee ale lumii. Răpirea lui Gany-med.

Al. Căprariu

a terminat, pentru Editura Dacia, volumul Pașiuni estetice. Pregătește, pentru Editura Eminescu, o selecție de Poeme.

Corneliu Sturzu

a încredințat Editurii Eminescu volumul de versuri Heraldică, iar Editurii Junimea cartea de eseuri Poetica. Pune la punct, pentru Editura Cartea Românească, un volum de Poeme.

Iulian Vesper

a predat Editurii Universităților volumului Povestiri uzbece (în colaborare cu Andrei Ivanovschi). A încredințat Editurii Minerva o nouă ediție, complet revizuită, a romanului său Glasul. Definitivează un volum de poeme intitulat Al treilea orizont.

În comuna Scornicești-Olt a fost prezentat duminică, 12 mai, spectacolul „Luminat pămînt eroic”, organizat de Radioteleviziune. În imagine, un moment din recitalul de poezie patriotică, prim punct din programul acestei manifestări. Foto: Vasile Blendea

Calendar

- 15 mai — se împlinesc 90 de ani de la nașterea (1884) lui Oclav Băncilă (m. 1943).
- 15 mai 1912 — s-a născut Salomon Ernő (m. 27 II 1943)
- 15 mai — împlineste 70 (m. 1904) Aurel Buteanu.
- 20 mai — se împlinesc 75 de ani de la nașterea (1899) lui Lothar Rădăceanu (m. 1955).
- 20 mai — se împlinesc 175 de ani de la nașterea (1799) lui Honoré de Balzac (m. 1850).
- 21 mai — se împlinesc 10 ani de la moartea (1964) lui Tudor Vianu (n. 1897).
- 21 mai — împlineste 50 de ani (n. 1924) Franz Bulhardt.
- 21 mai — împlineste 50 de ani (n. 1924) Florea D. Răiște.
- 21 mai 1880 — s-a născut Tudor Arghezi (Ioan N. Theodorescu, m. 14 VII 1967).

Paul Langfelder

LA începutul acestei luni s-a stins din viață criticul și istoricul literar Paul Langfelder. Născut la 31 mai 1910 la Viena, Paul Langfelder a participat la lupta anti-fascistă, fiind internat de autoritățile burghezo-moșterest. După Eliberare, s-a dedicat popularizării tradițiilor progresiste și revoluționare ale literaturilor de limbă germană. Studiile sale Lenin despre literatura germană (1954), precum și Culegere de articole critice și note biografice privind istoria literaturii germane (1954—1955) s-au bucurat de o largă răspîndire printre cititorii de limbă germană din țară și de peste hotare. Foarte utile s-au vădit și edițiile sale din autori ce mai de seamă de limbă germană, între care Lessing și lumea noastră (1955), Poezii de Schiller (1958), Faust de Goethe (1962), Diogene de Wieland (1963). În românește i-a apărut broșura Friedrich Schiller (1955), precum și antologia Cunoști tu țara unde-i tunu-n floare — poezii satirice germane din sec. XX (1958), iar în ultimul timp, precuvintarea la operele alese ale lui E. Th. A. Hoffmann.

Dr. Heinz STANESCU

CĂLĂTORIE PRINTRE COLOANELE ROMÂNEȘTI

CRED că istoria literaturii române are ținuta epopeii; parcurgerea ei este parcurgerea unor mari cinturi vitejești născute de frumusețea specifică oamenilor și melegurilor care le-au creat. *Miorița* este prologul, este deschiderea în eternitate a acestei epopei. Cei trei ciobani vin din celea trei provincii românești și largesc spațiul mioritic, de la plaiul blagian, la întregul teritoriu locuit de români, prefigurând unitatea națională în zonele de mit până la a face din moarte un act cosmic și sublim (peceie a mitologiei dacice). Faptul că doi ciobani îl omoară pe al treilea este numai pretextul marelui tragism din care s-a născut o altă capodoperă: *Baltagul*. Fapt este că la *Miorița* și la *Meșterul Manole* (alt cînt al epopeii) scriitorii culti, moderni s-au reîntors mereu retopindu-le în forme noi, — așa cum se întâmplă numai cu reîntoarcerea la *Prometeu* sau *Electra*, la mituri de zile mari.

Și fiindcă veni vorba de literatura cultă se cere de spus că la noi ea a început în mixtură cu cea populară, la *Văcărescul* ce s-a gândit cu chibzuință că e bine ca acest început să exulte limba românească și s-o lase testamentar. Este primul din cele trei mari testamente ale poeziei românești, — al doilea fiind cel al lui Eminescu din *Mai am un singur dor*, iar al treilea al lui Arghezi ca acoladă de lumină și pămînt între străbuni și urmași. Testamentului văcăresc îi urmează, în opera primului poet romantic de marcă, *Vasile Cîrlova*, un *Marș* al oștirii române. Să ne oprim puțin aici și să consemnăm integrarea, dintru bun început, a literaturii române adevărate, deci viabile, în destinul patriei, al poporului. Așadar, patriotismul literaturii românești. Și nu ceea ce numim printr-un termen mult prea restrîns, prea de specie literară, — literatură patriotică, poezie patriotică, imn, odă etc. Se cere ca patriotică să fie întreaga literatură, în toate articulațiile ei, ca un port drapel ideologic al națiunii, — în cazul nostru, al națiunii socialiste. Or, din acest punct de vedere, istoria literaturii române oferă exemple tulburător de frumoase, argumentîndu-și condiția de epopee a neamului, în deplinul său examen estetic.

Să luăm, de pildă, anul 1848. El este pregătit nu numai de o literatură, ci de însăși participarea civică a unei pleiade de scriitori revoluționari, — teoreticieni și totodată înfăptuitori ai revoluției, palmares pe care l-au dovedit abia peste șase decenii comuniștii. Ca revoluția franceză din 1789, anul nostru revoluționar a fost deschis, incitat și realizat de scriitori și filosofi, — dar, la noi, în plus, — un Bălcescu, un Bolliac, un Alecsandri, un Bolintineanu au fost totodată tribuni, oameni de baricadă, pe cită vreme între Rousseau, Diderot, D'Alambert ca teoreticieni și Danton, Robespierre, Desmoulins este un hotar, acela dintre condei și armă.

Nu e un caz de excepție a participării literaturii române la evenimentele politice cardinale ale neamului. În lupta dintre unioniști și antiunioniști, condeiele unor Kogălniceanu, Creangă, Alecsandri aveau ecou social de busolă, hotărîtor.

Sînt și cazuri cînd evenimente politice și sociale nu au fost propriu-zis declanșate de condeiele scriitoricești, deși în declanșarea lor ideologia (deci și arta) a avut totuși un rol de seamă. Așa este războiul din 1877, — la care însă literatura a venit cu marea-i armătură de idei, susținîndu-l în plină desfășurare, prin Alecsandri, prin Coșbuc, prin mulți alții. Tot așa, răscoala din 1907, ea nu este de sorginte literară, cauzele ei social-economice sînt limpede de adînci, dar literatura le-a limpezit și mai mult, așa că nu e cu mirare că printre marii vinovați, alături de țărani tribuni, figurau și scriitori ca Vlahuță, Caragiale, Coșbuc sau Iorga.

ALTEORI, marile evenimente, marile personalități istorice ale neamului sînt reprivate și reluminate de către scriitori, de departe din timp, într-o lumină nouă: așa s-au născut *Nicoară Potcoavă* al lui Sadoveanu, *Răscoala* lui Rebreanu, *Desculț* de Zaharia Stancu (sau poemul argehian 1907), *Bălcescu* de Camil Petrescu, *Pădurea spinzuraților* tot de Rebreanu.

În epopeea aceasta literară ale cărei cinturi le-a imprimat istoria zbuciumată de două milenii a poporului nostru, se constată o fluentă a ideilor politice și sociale în determinarea esteticului, — reluarea lor continuă și pe un plan neconținut superior. Ideea fundamentală a cronicarului ce rostea ca pe un evrika! „noi dela Rim ne tragem” este reluată la patima documentului istoric a corifeilor Școlii Ardelene, după ce o decantase filosofic Dimitrie Cantemir, ca să o cîntărească filologic Etimologicul lui Hasdeu și să răsune plenar în documentele epocii noastre (Al. Rosetti în *Studii lingvistice*, de exemplu).

Sau, spiritul universal, de dialog cu lumea, de ambasadă spirituală, să circule de la Nicolae Milescu, Cîrnă Spătaru, la Dimitrie Cantemir, apoi la Alecsandri, la Bolintineanu și Goleșcu, la Codru Drăgușanu pînă, să zicem, la deputații Ralea sau Călinescu (et in Asia ego!), ambasadori contemporani ai spiritului românesc peste hotare.

SÎNT și alte fluente. Cea a spiritului republican. Sau a democrației artei. Dar și lumea comunicativă a democrației artei poate fi înțeleasă în fel și chip. De la conceptul atenian, presocratic al democrației, pînă la cel de astăzi care ne privește, al societății socialiste multilateral dezvoltate, s-au desfășurat evoluții lente sau spectaculare, prin forța renascentistă, prin cea a revoluției franceze, prin cea pașoptistă, pînă la saltul calitativ comunist și el, la rîndu-i, în altfel înțeles pe pragul puterii din anii 1944-1947 și în altfel astăzi cînd l se aduc argumente filosofice de prim ordin și cînd partidul însuși fundamentează în realitate această filosofie.

Or, tocmai pe linia acestor fluente, pe linia acestei ștachete estetice ridicată pe care democrația românească socialistă o cere artelor — momentul de față al literaturii trebuie să-și respecte angajamentul și valoarea. Ne aflăm în anul '30 al libertății, vîrstă în care am intrat cu Sadoveanu și Arghezi, vîrstă în care s-au întîmplat și greșeli, nu totdeauna ușoare. Dar, la cota 1974 a revoluției noastre socialiste, datorită politicii înțelepte a partidului, patriotismului ei, întrupate în spiritul novator al tovarășului Nicolae Ceaușescu, — în vitrinele librăriilor și în rafturile bibliotecilor stau vecine de glorie valorile cele mai înalte ale culturii române în toate domeniile de activitate. Nu printr-o manifestare patriotică oarecare, ci prin ceea ce numeam patriotismul plenitudinar al literaturii, al culturii române. Nu de poezii patriotice în sine avem noi nevoie, ci de patriotismul unei literaturi, de cercul ei de aur, care să răspundă adînc și deplin nevoilor acestui neam, în condiții comuniste — de o literatură despre care un viitor geniu, un viitor Eminescu, un viitor Labiș, adînc pătruns de fibra românească și comunistă a ei, să reia, fluent:

„De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii”.

Ca ostfel de localități ca Mircești, Ipotești, Humulești, Șiria, Hordou, Stupca, Hobița, Liveni, Rășinari, Cărbunești să se înmulțească în coroana de rubine de pe fruntea republicană a socialismului român.

Iată de ce cred că istoria literaturii române are ținuta unei epopei.

Al. Andrișoiu

Jean Al. Steriadi: „Mama”

(Din expoziția retrospectivă de gravură și desen deschisă la Muzeul de artă)

PATRIE

I

Mireasmă-i trupul tău, ca după ploaie
părul femeilor păstrate-n mine
și ierburi rotunjindu-se-n văpaie
îți trag pe umeri roiuri de albine

din mina ta grăunțele de miere
ca felinare luminează-n noapte
și își trăiesc sublima înviere
la sinii veșniciei sugînd lapte

sînt pline ochi ulcioarele cimpiei
și melci de aur le țin loc de toartă
și tu primești insemnele soliei
scoțîndu-ți simplu visele la poartă

în ochii tăi copacii dorm acasă
din munții tăi coboară năluciri
care se-așează lingă voi la masă
în mari duminici cînd ne facem miri

II

o zămislire lunecînd în sine
e matca ta cu proaspetele ploii
chiar dacă porți o vîrstă la rovine
tu poți să fii mai tînără ca noi

hotarul tău e mănăstire-albastră
la care bați cu un toiag de flori
ai fost mereu și ai rămas a noastră
cînd te-au pețit și de mai multe ori

tu niciodată nu ne-ai dat afară
păstrîndu-ne blajin pentru vecie
și în păduri ne ascundeai spre seară
și adormeam cu arcul spre cimpie

o zămislire lunecînd în sine
e matca ta cu proaspetele ploii
chiar dacă porți o vîrstă la rovine
tu ești acum mai tînără ca noi

Lucian Avramescu

Gheorghe Dinu

GHIȚĂ

Avea un suflet de copil, a cărui supremă bucurie era să dăruiască tuturor tot ceea ce este frumos pe această biată întindere sublunară, nu o dată sordidă.

Era o arteziană fântână de poezie — fântână inepuizabilă, nu ca atâtea altele, din toate domeniile: nimeni nu o părăsea însetat.

Dar când Bestia și-a arătat fața (și de câte ori, vai!, nu și-a arătat-o) perlele împrăștiate de fermecătorul poet deveneau gloanțe, și nu-și greșeau ținta.

A stat la masă (cît de modeste îi erau mesele...) cu Brăncuși și cu Geo Bogza, cu Spiritul adică, niciodată cu cei care vor să înghită stelele reflectate în troacă.

Era o fântână curată Ghiță, o miraculoasă fântână. ESTE!

Optimismul, harul și omenia lui răcorească-ne frunțile fierbinți!...

Eugen Jebeleanu

14 Mai 1974

Văzut de Marcel Iancu

Vom muri și vom vedea...

Lăsînd în urma lui, printre mii de cuvînte de spirit, această neașteptată — și cum nu se poate mai tulburătoare — întoarcere pe dos a unei vechi ziceri, Ștefan Roll a murit. Ce îi va fi dat oare să vadă, acum?

Eu i-aș dori să vadă tot: oceane și continente a căror existență o ignorăm, și fața nevăzută a Lunii, și pe aceea neștiută a lui Lautréamont.

Geo Bogza

MARELE NOSTRU PRIETEN

MINA IMI TREMURĂ și, printre lacrimi, scumpul meu Ghiță, marele nostru înaintaș, părăsește Ospățul de Aur, izbindu-se cu fruntea de neant. Cel care a înnoit vocabula poeziei, cel care a fost tovarășul iubit al lui Geo, al lui Brunea, al lui Jebeleanu, mă roagă, dintre spațiile aburite,

să spun că el n-a murit și nu va muri niciodată, nouă — celor care „treceam în profil de-a lungul lui Dumnezeu”, nouă, care, din spaimele avangardei, îl privim cum trece, lîns de cețurile de ambră, nemuritor în „Poemă printre regi”.

Tașcu Gheorghiu

Efigia și evidența poeziei

DACĂ într-adevăr poetul e cel care inspiră mai mult decît cel care e inspirat, și dacă într-adevăr poemul cu marile lui margini albe, cu marile margini de tăcere unde memoria se consumă pentru a recrea, la nesfîrșit, palpația dragostei, înseamnă durată unică a existenței noastre, — atunci Ștefan Roll este, mai mult ca oricare altul, simbolul admirabil al acestui adevăr. Fericită ziua în care l-am cunoscut, fericită ziua în care i-am citit pentru prima dată poemele, fericite orele retrase și calde ale amicitiei noastre, cînd inventam cheile magice care deschideau izvoarele poeziei! Chipul acestui mare poet are o față care dispăre odată cu minutul om care a fost pînă ieri, și o față în care îl vom recunoaște din nou și mereu, salutîndu-i frumusețea.

Acest revoluționar de profesie, în cel mai nobil înțeles al cuvîntului, a fost soldatul credincios al Partidului Comunist Român, din fragedă tinerețe pînă în clipa morții și dincolo de moarte.

Îl vîd și azi urcînd strada cu pași mărunți, cu mersul brusc și grăbit, spre redacția „Cuvîntului liber”.

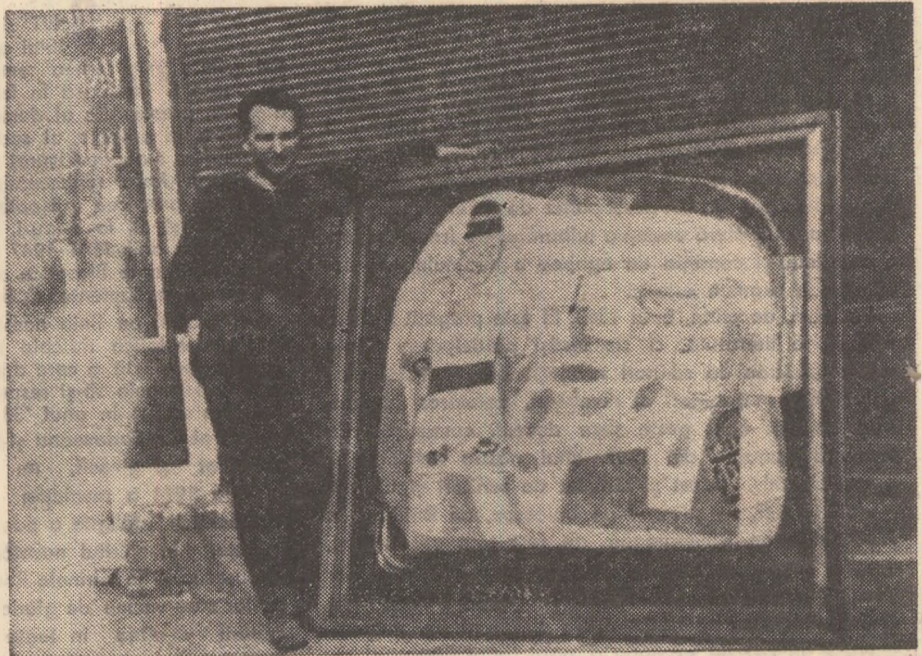
Îi aud și astăzi alocuția scăpărătoare în seminariile noastre de marxism.

Îi simt încă pe obraz lumina dulce a ochilor, intransigenta lumină a inteligenței creatoare.

Salut, prieten iubit!

Tu ești și rămîi pentru mine efigia și evidența poeziei.

Virgil Teodorescu

Gheorghe Dinu — fotografie din 1927

S-A DUS și Gheorghe Dinu, unul din cele mai luminoase, mai curate figuri de luptător cu scrisul pe baricadele culturii socialiste. Puțini, foarte puțini sînt cei care știu și puțini au mai rămas în viață din cei care au știut cît de mult a făcut acest poet „risipitor” de versuri minunate — cum bine l-a numit marele și dragul nostru Geo Bogza — pentru tipărirea cuvîntului partidului clasei noastre muncitoare, în anii grei, cînd legionarii trăgeau cu pistoalele în cel ce se încumetau să apere, împotriva barbariei fasciste, valorile culturii și civilizației umane. Puțini sînt cei ce știu că lui, ca și lui Nicolae Ceceș, ca și, desigur, lui Lucretiu Pătrășcanu, i se datorește în mare parte crearea acelei largi rețele de legături politice, culturale, personale care au permis pătrunderea scrisului comunist în aproape toate ziarele, revistele, publicațiile democratice și semidemocratice de tot felul, din acel deceniu '30 atît de zguduît de bătăliile sociale care au premers războiului.

Totdeauna vesel și îndrăgostit de viață, de oameni, de poezie, de tot ce-l frumos și poate înălța sufletul și mințile omului, înfruntînd cu un optimism sănătos năvala multor clipe amare, înzestrat cu încredere nemărginită, pînă la naivitate, în virtuțile prieteniei. Așa l-am cunoscut acum o jumătate de secol, în vestita lăptărie din Bărășel, unde depozitam manifeste și ziare ilegale sau semi-legale și mincam, noi, uteciștii de pe vremea aceea, pe saturete și pe veresie, așa cum mincam pe veresie și pe saturete poeți și pictori fără de parale, dar cu mult talent. Așa l-am cunoscut ani de zile mai tîrziu, în Sărindar, la „Adevărul”, în cămăruța-redacție a „Cuvîntului liber”, unde Gheorghe Dinu, încă de pe timpul lui Sahia, ne deschidea bucuros ușa pentru a ține citeodată ședințe ale Comisiei de partid pentru presa legală.

Trecuseră ani de zile de cînd, sub numele de Ștefan Roll, poreclă transformată în renume, pornise, alături de alți cutezători, în primii ani de după primul război mondial, mișcarea contestatară așa zisă „avangardistă” care sfida în poezie, în proză, în pictură, fără diferențierile cuvenite, forme consacrate ale artei. Se poate spune cu drept cuvînt că influenței exercitate asupra lui Gheorghe Dinu de ideologia partidului comunist i se datorește în mare măsură pasul făcut, pe rînd, de cei mai talentați „avangardiști”, de la contestarea formelor consacrate ale artei, la contestarea societății capitaliste, de pe pozițiile clasei muncitoare.

Niciodată conformist și niciodată cu capul plecat, totdeauna cu încredere nelimitată în cuvîntul partidului, generos pînă la uitarea de sine, Gheorghe Dinu a trăit și a scris pentru oameni, pentru viitorul luminos al omenirii.

Sentimentele sale calde, voioșia sa organică, vor renaște, fără îndoială, și se vor regăsi întotdeauna — pe știute sau pe neștiute — în sufletele calde, generoase, ale îndrăgostiților de viață, de oameni, ale oamenilor de omenie din generație în generație.

Cu Ștefan Roll, suflet de poet, s-a dus dintre noi încă unul din cele mai frumoase, mai curate figuri de luptători cu scrisul pe baricadele culturii socialiste.

S-o găsi oare cineva care să strîngă laolaltă bogatul tezaur de artă, de publicistică militantă, risipit timp de peste cinci decenii de Gheorghe Dinu, în dispărutele și nedispărutele publicații ale vremii?

Ștefan Voicu

Idealurile fierbinți

A FĂCUT mereu versuri, oricînd și oriunde. N-avea un timp pentru poezie și alt timp pentru viață, n-avea un loc pentru reculegere și alt loc pentru ospăț. N-avea nevoie de hîrtie, nici de creion, cuvintele zburau din gîoacea gîndului, peste cojile literelor, ca niște păsări de primăvară, direct în aerul liber al poemului. Al poemului neîntrerupt care împlinea destinul trubadurului modernist printr-o unică și superbă acoladă. La ospățul de aur a chemat pe toată lumea, n-a strîns masa niciodată și nu s-a îngrijit să-i rămînă și lui ceva după ce se vor stînge luminile și va veni portarul să zăvorască ușa. N-a avut nevoie de nimic și n-a agonisit nimic pentru el. Poeziile l le duceau alții la tipar, primul volum l-au alcătuit prietenii, fără știrea lui, al doilea — reprezentativ, dar nu destul de cuprinzător — o editură, articolele ne-numărate i-au rămas risipite pînă astăzi prin paginile care se șterg singure ale colecțiilor de ziare. O mare parte, poate cea mai mare parte, din ritmurile care-l însoțeau în viață ca un stol de păsări cîntătoare, le-a pierdut, încredințate unor căpețele neîncăpătoare de hîrtie, l-au căzut din buzunar cînd și-a scos batista, s-au împrăștiat o dată cu cărțile poștale ilustrate expediate la întim-

plare și cu dragoste tuturor. Cheamă-ți înapoi stolurile pe care le-ai trimis în lumea largă fără să aștepti întoarcerea lor, să vedem cu ce putem să te trecem în registrele eternității, îi va spune neînduplecatul paznic văzîndu-l cum sosește cu desaga numai pe jumătate plină. Poetul care n-a adunat comori lummești nu se va arăta însă lacom nici de veșnicie. Dar, ascultați, aerul vibrează de ritmul poemelor lui aruncate cu generozitate în cele patru vînturi: din cărțile neterminate, din inimile credincioase ale prietenilor, din idealurile așternute fierbinți în pagina efemeră a ziarelor, se întorc, se întorc inevitabil, averile fiului celui mai risipitor.

Nimic nu se pierde pe lumea aceasta, scumpe Gheorghe Dinu, neprețuitule Stéphane Roll. Pe aripe argintate de fluturi, pe aripe ușoare de zefir vei urma mereu pînă la propria ta statuie căreia cît ai trăit nu i-ai acordat nici o atenție, căci viața romanțată a Serafinei, ciinele tău credincios, și se părea mai prețioasă decît bronzul cel neînsuflit. Timpul are însă alte măsuri decît oamenii. Tu cobori acum, dar el te înalță.

Georgeta Horodincă

a fost distins cu ordine și medalii ale Republicii Socialiste România.

Prin încetarea sa din viață, literatura și presa din țara noastră pierde un militant valoros care s-a dăruit cu pasiune luptei comuniste.

Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Uniunea Ziaristilor din Republica Socialistă România
Comitetul foștilor luptători antifasciști din Republica Socialistă România

Adunarea de doliu va avea loc azi, joi, 16 mai, la ora 12,30, la sediul Uniunii Ziaristilor, Calea Victoriei 163, unde corpul defunctului se află depus.

Inhumarea are loc la ora 13,30 la cimitirul „Izvorul nou”, Drumul Murgului 37, Dudești.

O VIZIUNE A SATULUI

La marginea mării

INCEPUSEM să scriu despre Cimpia Transilvaniei, — un gind stăruitor de multă vreme, — despre dealurile acelea dintre dealuri, tipar al unei mări în trecere spre gurile deschise către munți,

aveam în față imaginea din copilărie rămasă a Cheilor Turzii pe care le vedeam din Chiciul Vaideiului, aproape, să le atingi cu mâna,

coboram cu tribunii lanțului într-un târziu al luptei pentru dreptate și pentru egalitatea neamurilor, pină către Bobilna în timp, și mai încoace, cu Șincai și Papiu și Maior,

și simțeam că în jurul Cimpiei nu sînt numai munții pe care-i vezi ori încotro ai căuta, în zile limpezi, pină la margini,

dar sînt și culmile scrisului românesc, Rebreanu și Coșbuc spre Miază-noapte și Boga, în sunetul lacrimii, la Miază-zi,

și cetatea Turzii de o parte și a Clujului, a Bistriței și Reghinului și Tirgu Mureșului de alte părți

și îmbrățișările Someșurilor și pendulul de aur al Arieșului și pragul de prunduri al Mureșului,

căutam cuvîntul de început al acestor minunății ale pămîntului transilvan; cînd am aflat că un om de mare omenie și neasemuită valoare, azi noapte s-a furisat în umbră dintre noi.

Cînd îl căutam, o voce răgușită răspundea la telefon, chemată, bănuiesc, dintr-o odaie vecină de către o altă voce, și se lega de la început ceea ce se cheamă o convorbire, se petrecea cu primele cuvinte faptului de frumos al contopirii cuvintelor. Eram obligat să-i spun „nea Dinule”, mă obliga să-i fiu prieten, pentru că el însuși nu putea să fie decît prieten. Gheorghe Dinu era dintre acei oameni care parcă există de cînd lumea. Omul pentru care spațiul dintre el și lume nu era mai întins decît o mîndă întinsă. Mîna lui Ghiță Dinu era pentru mine o unitate de măsură. Poezia lui rămîne suma îmbrățișărilor, în care culoarea și sunetul, relieful și unduirea materiei sînt numai tiparele grădini aceștia care este existența, după retragerea apelor.

Gheorghe Dinu s-a apucat de lucru în ziua a șaptea, cînd Celălalt se odihnea. Lumea trebuia alcătuită în alt chip, să fie și pe placul celor doi oameni, nu numai pe placul celui nevăzut. Și, în seriozitatea lucrului său, poetul ția să ridă cu lacrimi, cum se rîde de adevăratele. După ce punea punct. Cînd se ridica receptorul. Cînd era necăjit. Cînd îl dorea ceva. Risul și gluma erau lacrimile și leacurile lui. Ele l-au scăpat și de la moarte cită vreme mă trăiesc aceia care l-au cunoscut. Mi se pare că dumneața, nea Dinule, ai spus odată: „Lasă, om muri și-om vedea!” N-ai mai avut răbdare. Ai vrut să vezi înaintea noastră.

Și așa, urmărindu-l, las cimpia mea dintre munți și cobor aici la Dunăre să îmbrățișez cimpia ei de sub soare, și pămîntul Dobrogei, și gurile apelor, și marginea mării, acolo unde se sapă mormintele poezilor.

Ion Horea

O INFĂȚIȘARE puțin obișnuită capătă universul rural, această Atlantidă a literaturii române, în poemele lui Marin Sorescu din volumul *La Liliiec*. Evocînd satul copilăriei, scriitorul pare a face o călătorie către un spațiu îndepărtat, nelumesc, ce nu mai poate fi regăsit în chip natural; amintirea este aici mai mult decît un simplu procedeu literar, înseamnă o revenire la o realitate originară. Itinerariile de acest fel presupun un sacrificiu ori existența unei călăuze: pătrunderea într-un tărîm îndeobște inaccesibil se face fie printr-o purificare, fie prin inițiere. Autorul împlinește însă ambele condiții, deși una singură ar fi fost de ajuns: despre viața la țară el scrie renunțînd la orice „cunoștință” prealabilă, căpătată ulterior despre această lume, luîndu-și drept ghid memoria, imaginile înregistrate de o conștiință infantilă. Cum se vede, nu se trece dintr-un plan de existență în altul, este modificat doar unghiul de percepție: satul urmează a fi contemplat printr-o mentalitate mai proprie, adus în limitele unei înțelegeri mai „adevărate”. Carte polemică, așadar, *La Liliiec* nu este însă și o carte ironică: tocmai prin absența raporturilor dintre un plan „sacru” și unul „profan”. Atît „sacrificiul” la care se constrînge autorul, cît și natura ghidajului ales au o determinație rațională, sînt de fapt procedee ale inteligenței. La realitatea universului rural poetul ajunge printr-o operațiune intelectuală, suprimînd ceea ce „știe” despre această lume și evocînd-o exclusiv prin mijlocirea reprezentărilor infantile conservate în memorie, ca fiind mai autentice. O intenție parodică este de aceea greu de presupus, întrucît atitudinea autorului nu privește o realitate literară, ci se legitimează prin „adevăr”: atît parodia unei tradiții literare, cît și literatura însăși, se poate deduce, îndeapărtează de „realitate”. Caracterul, cum s-a observat, foarte realist al poemelor lui Marin Sorescu din *La Liliiec* este expresia unui dublu refuz: poetul respinge atît „literatura” vieții rustice, cît și parodierea acestei literaturi. Irlismul și ironia cedează locul unui stil eminate, prozaic, programatic „senzorial”. Figura tatălui, de pildă, nu este una „imaginată”, ci apare desprinzîndu-se dintr-un tablou oarecare, fără nici o altă semnificație în afară de aceea a autenticității:

„Aveam vreo trei ani,
Stăteam în curte și mă jucam cu
niște surcele
Și Rujan, care se învățase să
impungă,
Nu știu cum scapă de unde era
legat
Și vine la mine, mă ia în sus și
mă pomenesc zburînd
Noroc că m-a luat între coarne,
nu m-a înțepat, nu, nimic,
Eu căzusem în picioare și rîdeam,
că-mi plăcuse

... Acolo, între două stele, la timp scăzut,
erau păsări fără cuvinte, arbori fără de suflet,
nedescîntată sămînța de iarbă,
încrămîntă hora de fete, bărbații pustii,
răstignite pe cruce patemile,
neperechi sălbăticiunile triste — și
peste toate duhul meu ca o corabie.

Tot timpul, cît m-am născut, am fost de rugă:
chin eram, teamă spre sunet,
gînd de culoare, miez de pămînt dulce,
pentru toți mă nașteam: domn din domn,
lumină din lumină, durere din durere,
miresme la tîmple iveam, tipăt în genunchii
de fugă — o tristețe eram, împrejur cu imm.

Și-am auzit: „...De ce atîta frămînt și vuiet
și dăruire pentru un zîmbet, de ce?”
Și erau lingă mine toți: umbre, și nu-i vedeam,
toți așteptînd să le dau ochiul de soare,
sinul de lună, clopot de aer și apă,
erau așteptarea ca o dulce otrăvă,
în mine adînc rădăcină de dragoste.

Așa începură sevele să mă cuprindă:
pulpe și piept și fruntea — abur de cer —

Marin Sorescu

Cum mă lansase în aer.
Boul venea iar spre mine și-atunci
a apărut tata,
S-a răstit la el și-a început să-l
bată cu un resteu.
Așa mi-a rămas în minte tata,
mînios,
Bătînd o vită care era să-i omoare
copilul.
Eu stăteam și mă uitam la omul
acela înalt, cu mustață,
Care sărise să mă apere. Încă mai
rîdeam,
Dar tata era supărat tare, și
pedepsea strașnic vita nărăvașă
[...]

Asta este însă imaginea care mi-a
rămas,
La scurt timp a început să-l
doară un picior
Și-n trei zile a și murit
De-a rămas toată lumea trăznită,
jumătate din sat a mers în urma
lui

La-nmormîntare...
Parcă-mi mai amintesc cum
aruncau niște bani pe la poduri,
Cînd trecea carul, mergînd încet
și lumea jelindu-se în urmă."

Remarcabilă este aici corespondența dintre modul relatării și obiectul ei; dacă nici un fior nu zguduie desfășurarea evocării, mereu de o indiferență cursivitate, nici existența lumii înfățișate nu iese din cadrele unui „firesc” de nimic dependent. Tonul poemelor rămîne mereu același, fără inegalități de tensiune, iar această uniformitate sfîrșește prin a șoca mai mult decît o „încordare” evidentă. Totodată, nimic

din ceea ce se petrece în spațiul poemelor nu este resimțit ca „anormal”, dar această „normalitate” creează un sentiment de fantastic și irealitate tocmai prin lipsa oricărui „organ” al fantastului și al irealității. Copiii sînt vindecați de „junghi” plimbîndu-li-se un gălbenuș de ou „pi colo, pi colo, pe piept”, dar cînd gălbenușul nu se sparge la locul unde s-a vîrît durerea copilul e condamnat, „înseamnă că s-a ncuibat moartea-n el, n-ai ce-i mai face”; pe unul din Seculești „erau să-l îngroape, după ce-l plînseseră vreo trei zile de mort, / Și la urmă s-a sculat de viu”, dar uitîndu-l mumă-sa pe prispă cînd s-a dus la secerat l-au mincat porcii, „— ptiu! fir-ați ai dracului, / Să mai mîninci carne de porc...”. Cum s-a arătat, unicul sentiment pe care îl au țărăniile lui Marin Sorescu este **sentimentul nutriției** (Eugen Simion), indiciul unei existențe raportate strict la prezent, asemănătoare cu aceea care îl făcuse pe Parpangel să vadă raiul într-o viziune exclusiv alimentară. Zarbă și Rilă trăiesc din pomeni, „Lumea e darnică, zic ei, dacă nici doi milogi ca noi / N-o putea hrăni o comună, / Atunci înseamnă c-a venit sfîrșitul lumii, punem toți mîinile-n sold / Și ne uităm în gura fîngerului să vedem ce zice, ce ne e scris”, ei speră că „rebelul se mai lungeste”, țîn calea poștasului și-l întrebă cine a mai murit. Cînd în sat vine o fanfară, Nea Florea este de părere că foamea l-a minat pe cîntăreți, „mare setă trebuie să mai fie și pe-acolo, pe la ei”, zice el, „De s-au îmbrăcat toți în franc nemțesc / Și-au inventat ei ditamal fluier, / Ca să ne-ncînte, să ne ia mîlăul”. Singurul lucru care îl interesează pe locuitorii din Bulzești este mîncarea; natura, moartea, pămîntul îi lasă indiferenți. Stelele pîlpîie „ca luminările pe colaci”; copilul se bucură că li s-au furat oile, fiindcă nu mai este trimis să le pască; Florea Ciugulea „umbla de la o vreme c-o șubă mare” pe care o procurase scoțînd un mort din groapă și dezbrăcîndu-l, iar pentru că șuba „începuse să cam prîndă mucegai” o ținuse o vreme în pădure, „Atîrnată, să se scuture de viermi, s-o plouă, s-o ningă, / Să se curețe și la urmă a îmbrăcat-o el, că-l venea bine. / A mărturisit și-a zis boda-proste”; țata Maria se valetă „Uf, că nu mă lovește pe mine moartea acum” cînd prin sat trece o fanfară; niște călugări sînt arși de vie într-o mănăstire, „Cică ardeau înăuntru, / Se-nchinau și blestemau. / Sătenii blestemau și ei pe dinafară, să se mai răcorescă”. Un pragmatism halucinant însuflețește acest univers pentru care numai prezentul are importanță, lipsind orice impuls către un alt plan decît acela al vieții practice, imediate. *La Liliiec* este astfel o contemplare a „comediei rustice” în acord cu spiritul ei, sub interdicția oricărei participări afective.

Mircea Iorgulescu

FACEREA

limpede răsuflare de duhuri
din mine, apoi am crescut fiece mugure,
firul de iarbă l-am tors, fiece fluture
l-am aurit, femeilor trup de dor
le-am dat, bărbaților neliniște-n sînge.

Șiroiam, înfloream, înfrunzeam,
mă-ndumnezeiam!
În zori lumea era gata de nuntă:
plecau din mine perechi de culori,
perechi de sunete,
de miresme, de patemi superb legîndu-se,
din mine, intrau în marea ființă, perechi,
sărut imens erau între cer și pămînt,
clopote lin aiurind, clopote, clopote, clopote...

Dimineața eram vîrstă înaltă, domn
din domn, lumină din durere,
în jurul soarelui: aură, în jurul lunii: cearcăn,
îmi clătina obosit duhul spre somn
și toți de mine uitaseră, toți mă uitaseră, și
perechi, perechi, se iubeau, nuntă neună
de jur împrejur, miresme de dragoste...

Radu Cârnelci

Veronica Porumbacu

Solară

Nu, nu sint din stirpea
nocturnilor. Atît de nordic,
Novalis. Nici dor
mi-i de moarte.
Sărută-mă, soare, căci iar m-am trezit
din iarna letargică. Iarăși
întind către tine brațele mele flămînde
între apă și cer.
Sărută-mă, soare, căci încă mai sint
și-ți înalț,
pe harfa razelor tale
psalmii luminii.

Indelebile

A zburat de mult „dulcea pasăre
a tinereții”, în plisc
cu promisiunile circularului aur
inoxidabil, așteptînd
sărutu-nserării.

Transparența cerului
păstrează ecouri
plenare.

La cina de-argint vom schimba
între noi inele
de umbră — comuncle, sau poate
desinguratele cearcăne
magice, mute, indelebile.

A doua natură

Să dau din ramele ritmului pe propria
galeră,
acesta mi-e lotul de-o viață,
să vislesc ne-ntrerupt, cu gândul că miine
mă voi odihni, poate-o clipă, și totuși
distanța să-mi crească de țintă, pe măsură
ce înaintez, iar mușchii să mă doară
mereu mai intens, mai crispat, deși actul
reflex al vislitolui mi-este
o a doua natură.

Senzație

Și iar, ciudata ornare-n amurg
a aceluiași flutur domestic.
Irișii lui striați cu stranii rețele
pe aripi mă privesc în ochi,
odată cu vibrațiile ierbii-ncolțind
în spațiul visului, cu filfiitul
primilor ani, trepta
despletii, în suvițe mari
de nesomn, pieptănate de-un vînt
implacabil.

Și iar pretimpuria trezire
în pîntecul negru al nopții, cînd
nu mai poți crede în zori,
și iar acea suspensie-naintea căderii, cînd
îți simți sufletul tremurînd
și albind.

Fericire

Să fi fost zăvorîtă în noapte
ca-ntr-un ou malfic
pe care-l sparge
cu ciocul
prima pasăre
în zori.

Grigore Arbore

Sferă imobilă

Așa cum sufletele fericite contemplă
într-un imens amfiteatru razele candido
tot astfel noi privim în jurul sferei imobile
inconjurate de cercuri de aer și focuri
indistincte, diafane apariții.

Așteptăm să apară în sfîrșit vilvătăia
din miezul fulgerului, angelica
întrupare ce mingiie seara
planete și case confundînd între ele
alcătuirile universului.

Cu grijă extragem din matricea
tuturor lucrurilor divinele aripi
printre noi pulberate. Goală umblă
prin crîngurile noastre imaginea
neputincioasă a ingerilor.

Petale presărate vii pe dealuri
atenuează izbitura cerului. Indiferente
înaintează rozătoarele printre nuferi, o altă
inimă
se aude pulsînd în rădăcinile
erodate de ape necuvîntătoare.

Ploi fără sens

Ploi fără sens se macină
astăzi cînd copacii nădăjduiesc în repetarea
barbariei primăvăratică a turmelor ieșite
să-și curețe blănurile de muguri.
Goală germinează pe riuri
însăși făptura nimfelor ademenind
hexametria lui Archiloch încinși
de căldura verzuie a zăvoaielor.
O, e adevărat, acum domnește
între scoarțe zeul somnambul
unduit de cete pestrițe și nebunia
animalelor înfiorate de primăvară.
Ochii mei abia se mai scaldă în tine
confundîndu-te cu un cîmp înflorit.
E aprilie și alerg desculț
peste el smulgînd liliacul
îngropat pînă peste corole.

Petru Anghel

Moment

Lumina lumii-ncepe să mă doară
de-atiția ochi purtați odinioară
și nu mai știu cit o să stărui lingă
această umbră ștearsă și nătingă.

Aprilie mă duce în ispită
de iarbă nouă și neprihănită
prin care altul va suna acele
încăpătoare lacrimi ale mele.

El se numește, fără pată, Fiul,
de unde-ncepe lupta cu pustiu,
o, voia lui să se-mplinească-n toată
această iarbă binecuvîntată.

Din memorie

Fiul meu de iarbă mă așteaptă-acasă,
n-am purtat prin lume decît umbra lui,
lacrima pe care eu ți-o las frumoasă
numa-n jurămîntul necesar s-o spui.

Tu vei fi stăpinul rînduit la nuntă
al grădinii cită-n ea mă va fi strîns
sub lumina care ochiul mi-l înfruntă
alungîndu-mi pleoapa dîncolo de plîns.

Fiul meu de iarbă mă așteaptă, iată,
între stîlpii porții să mi-l împrajur
de atîta umbră îndelung umblată
prin pămîntul unde ochiul arde pur.

Vei petrece singur pînă mai departe
dorurile scrise neamului pe stea,
fiule, descîntec de ieșit din moarte,
fiule, fierbinte zăriște a mea.

Ion Stoica

Zbor în cosmos

M-am mințit cu un basm, cu un timp,
Nu mă mai pot odihni în poveste,
Sint tot eu în Infern și-n Olimp,
Risipit peste tot ca o veste.

Ieri am plîns petrecînd pe băieți
Sus în ghinda de vis și sudoare,
Ei rideau năucii de nămeți
De lumină și fiorii din soare.

Plecam fără să plec, cum fac mereu,
Eu lingă lună am ajuns de mult ;
Mă joc de-a v-ați ascuns, însă tot eu
Mă caut și tot eu m-ascund.

Și ca să n-aibă jocu-asemănare,
Un duh etern fiorii de nou adună ;
Ca-ntr-o acum trăită așteptare
Mă doare drumul lung pînă la lună.

Meditație

E viață și-acolo pe unde
Pier ghemete nopții rotunde
Cînd lumea se scaldă în zori,
E viață în neamuri de sori
Și-n arsele spații din jur
Și-n sufletul lunii pe care mă jur
Mereu în plecările nalte,
Cînd florile știu să se salte
Din pietrele trupului meu ;
Iar dacă mi-e visul prea mult
Și hohot de valuri ascult
În mările moarte de sus
Și mîini mi se par unde nu-s,
Cu jar omenesc mă descînt,
Cobor galaxii pe pămînt
Și-n ușa de soare și-n geamul de stea
Pun flori din răsadnița mea.

CU Ion Barbu se înrușește, doar prin gustul pentru „mascarlicuri” turcești, **George Magheru** (1892-1952), autorul unor **Poeme balcanice**, medic microbiolog, care n-a frecventat deloc cercurile literare, dar a avut o abundență producție lirică. De natură fantezistă, ea rezultă dintr-un lung și adesea obositor joc verbal. Nepăsător la faptul că a fost ignorat de critică (G. Călinescu îl pomeneste numai printre „hermeticii bizari”) G. Magheru a continuat să scrie, și-a tipărit cinci volume de versuri, **Capriciul** (1929), **Poezii antipoetice** (1933), **Poeme în limba păsărească** (1936), **Cuarde vechi și noi** (1936), **Poeme balcanice** (1936) și a lăsat altul inedit, care alcătuiește ultima parte a culegerii postume din 1966. A publicat de asemenea numeroase lucrări dramatice: **Tudor Ardeleanu** (1926), **O legendă** (1929), **Piele de cerb** (1937), **Domnul decan** (1938) și **Oglinda fermecată** (1944). Versurile lui George Magheru sînt mai curînd „nepoetice”, decît „antipoetice”, fiindcă și au izvorul într-o mecanică previzibilă, care fabrică metafore extravagante pe cale strict logică, prin asociații contrastante. „Paralizat și stîns de foame un leu / În subteranul unui coliseu. / Ruinele coloanelor romane / Stînd lingă prăvălii de macaroane. / Iubiți ce se sărută-nfrigorat / pe scara unui templu ruinat. / Un vultur cu o cruce-n plisc / pe pînăscul, asprul obelisc. / Trăsuri luxoase și moderne pompe / pe-ntunecimea unei catacombe”, etc. E o formă sui-generis de dadaism în variantă Bouvard et Pecuchet.

Totuși, printre sute asemenea compuneri anoste, răsar cîteodată versuri memorabile pentru inventivitatea lor insolită sau umorul pur lexical. Amuză în primul rînd înșirurile comice de turcisme: „Șalvari, dulămi, giubele de șan-chiu buhur. / Sau tamberalele de șahmară și de samur (...) / Fes alb de Tripoli — călare Cezar sta așa: / Picioarele-n șalvari sumese pe Tablă-Basă” (**Cezar la Giurgiu**). George Magheru nu privește însă duos, ca Ion Barbu, ci plin de silă, lumea balcanică a cărei impostură peștrită o subliniază sarcastic mereu: „Trec lorzi în berneviți cu tur de zece coți / Și gentelmeni cu șaluri și turban cu moț (...) / Tărani mișoși cu barba tapoșe, gelepă / Pe cai fără splină și cu coada țepi. / Sămîntă de giolari, de arșicari, de mahări, / Copacii ambulanti și căpățîni de zăhăr...” (**Candidații la vecinicie**). „Pe poliță e un volum de Proust, / O ploșniță pentru holocaust / Și simțurile-ntr-o bijuterii, / O sorcovă și un flacon Coty...” (**Odaia lui Balcanus**). Efecte interesante de umor poetic sînt scoase uneori și din îngrămădirea în vers a termenilor științifici savanți: „Acum știu treptele uriașei morți / în rime, lîneși, carii și cloportii. // Cunosc treptele morții pe alee — / de scoici, de crab și de diatomee. // Cunosc treptele morții și în plante / în nuferi, pelargonii și acante...” (**Bolnavul II**); „Prin anteree și sinanteree floare / În timp ritmat de flori penduliflore, / Sburam cu gîndăceii de chitină-n soare / Sau emigram în cer pe penele supraalare...” (**Din însemnările lui Balcanus, IV**). Reușitele cele mai dese, George Magheru le obține atunci cînd urmărește pure jocuri de cuvinte: „Turcii vin // La Nic, pic / la picnic // Pac în cal / Și-n calpac // Slugii îi merg fulgi // La geamii / ageamii” (...) „Pac, primul cade-n lac / opac / ca un copac. / Luă celălalt holul / cu golul / de-a rostogolul. / Bani; bani! și taie capul care-l infrunta. / Dar nu găsi în ruptul capului ce căuta.” (...) „Cu miini împreunate stă prin landre, / printre mixandre, cadre, policandre / lugubre, umbre sumbre în alcov, / în malacof mov, of, of, of, of, of!” (...) „Drepti, lați în piepti ca sclepti, nu-i aștepti. / Prim clan, prim plan, prin lan, bin bam. / Vin plin, lin prin spini vin, vin, vin, vin, / cu desimi, cu sutimi, cu miimi. / Dar domol, prin nomol, rostogol. / Cu Motoc, poloboc, mic, bondoc, / vin celălalt, vin ca zgura. Ura. / Și de-a dura, tura vura...” (**Suită balcanică**). Nu lipsite de un oarecare farmec absurd sînt și unele fantezii în genul lui Mihail Zamfirescu: „Cînd geme și foșnește lingă lac / visează rochiul, planta de bumbac, / iar oile se reîntorc la stîină / purtînd tricouri moi de lînă. / Balena-nghite peste pe-n-delete / să fabrică pentru femei corsesse. / Și fuge în tușis bursucul gras / acoperit cu pămătuf de ras.” (**Meditațiuni și proverbe**) sau: „Acolo cedril fmi cîntau din diblă — / Din arborele-piine mîncam jîmbilă — / Din arborele de cafea, cafeaua fină — / Făceam un foc isteț la rădăcină / Și boabele leșeau gata prăjite; / O coropișniță mi le dădea rîsnite — / Și-ntr-un izvor termal, ca dintr-o ceașcă, / Turcește beam cafea turcoască” (**Glasul tembelului**).

POEMELE epice, cu subiecte mitologice și cosmice ale lui George Magheru, „în limba păsărească”, își trădează însă și anumite ambiții „filosofice”, care le fac absolut ilizibile. „Atunci zeul mi-a spus: / Nu mai spu-mega, / Omega, / Nu mai nega, / Vega; / Noi ne înnoim: / În nou Orion roim” etc... (**Călătorie cerească**). În același păcat cad și feeriile dramatice ale autorului. **Piele de cerb** și **Oglinda fermecată**, unde se folosesc motivele basmelor noastre pentru tratarea alegorică a unei stufosae problematice contemporane. Nescuțite nici ele de teorii asupra destinului „latînilor la Dunăre”, piesele **Tudor Ardeleanu** și **O legendă** nu sînt, însă, proas-tete, conțin multă observație socială crudă

și dau sentimentul fatalității care le dictează acțiunea. În ultimele sale versuri, poetul se limpezește și, obsedat de moarte (bolnav grav, a trăit sub amenințarea ei tot timpul) își liricizează fantezia: „De unde știi tu, Garabet, / Că astăzi o să plouă? / Nu e nici nor, n-a fost halo / În jurul lunii nouă. // Și, totuși, tu ești răgușit, / Ai igrasie-n git. / Cu ploaia cum te-ai înțeles, / Cocos posomorit? // Sau poate ploaia este doar / O formă de cocos, / Lichidă bineînțeles, / Și ne-ncreștată-n roș? // Și poate că cocoșul e / O ploaică-n dimineți, / Solidă bineînțeles / Și prinsă în cotet. // În fond nu ești nici tu, nici ea / Cocos, ploaie în mers. / Există doar atîta tot: / Uriășul Univers, // El merge-ntunecat sau roș / Atîta înteleg. / Intregul este în cocos. / Cocosul în întreg”. (**Cocosul**).

Acolo unde izbuște să devină realmente „poetic”, George Magheru îl anunță pe Leonid Dimov.

UN ANUMIT grad de ermetizare cunoșc și versurile lui **Andrei Tudor** (1907-1959), din volumul **Amor 1926** (1937). Sentimentul de dragoste suferă o apreciabilă filtrare cerebrală. Poetul are ambiția să-și reconstruiască iubita într-o ipostază purificată prin contemplare de la înălțimea spiritului: „Tot aurul tău fabulos și greu / se cere limpezit cumin-te mină mea / cu gest împrăștiat. Și eu / voi fi deasupra ochi, spadă sau stea” (**Poem**). Emoția erotică e scoasă cu ajutorul reflecției din amintire (**Lucid**). Un ciclu se intitulează semnificativ **Journal**. Experiența sentimentală sfîrșește prin a intra în cărți și a include chiar personajele lor (**Itinerar livresc**). În **Drum cu „Le Grand Meaulnes”** asistăm la un asemenea transfer, cînd poetul scrie: „Cîte tristeți am însemnat aici / pe banca asta ridicată în iubire, / în după amiezii toropite și mici, / să-ncapă în pumni și amintire... / O! Yvonne de Gallais, fată cumințe și plăpîndă, / din ce poveste te-am chemat” etc.

Fără să chinuie neapărat sintaxa, limbajul poetic al lui **Andrei Tudor** suferă o sensibilă concentrare: „Albe pietrele, oasele. / Schelete de cărbune în pomii. / Adună dorurile, coasele / spinzură inima și dormi” (**Port**). Ici-colo, dăm peste „barbisme”: „gînduri mereu cerului cresc”: „știută calea și țîrzie”: „apos, din lacuri urzit, / întorc arderea cu lumina în sine”. Vocabularul capătă numai o ușoară patină intelectuală, rămîind însă cel obișnuit, fără excese neologice și adopțiuni de termeni savanți cu sensuri abstracte.

Cum observa G. Călinescu, sub rare obscurități înșelătoare, **Andrei Tudor** practică de fapt o poezie fantezistă, care i-a îngăduit să transpună exemplar în românește una din **Cărțile poștale** ale J.M. Levet: „Nici curselor de cai pe pampa-

sul întins, / Nici argentinienelor frumoase nu li-e dat a / vindeca de spleenul, de care e cuprins / Consulul general al Franței din La Plata...” (**La Plata**). Și versurile citate de G. Călinescu, spre a ilustra cum se amestecă în lirica lui **Andrei Tudor** „tragicul cotidian” cu „umorul sentimental”: „Umblu cu steaua mărilor în creștet, / În noaptea grea de cuarț / m-am plecat peste trecutul veșted / și-am luminat cu felinarul din catart / un ideal pămînt pe marea asta rea, // Abstract, am căutat reper o stea / și — fără reazem — clătinat sau dans? — / mistic evoluez spre miss Lawrence: / Imi joc inima, busolă efemeră, // La piept, felin și șerpuit acordeon — / le-dunca regală sau mare cordon: / cu stele pe umeri, epoțeti de bal; / cu roza vinturilor la butonieră, / plutesc pe ape-amiral”. (**Yacht**) descind din **Levet**: „L'Armand-Béhic (des Messageries Maritimes) / File quatorze nocods sur l'Océan Indien... / Le soleil se couche en des confitures de crimes, / Dans cette mer plate comme avec la main, // — Miss Roseway, qui se rend à Adélaïde, / Vers le Sweet Home au fiancé australien, / Miss Roseway, hélas, n'a cure de mon spleen; / Sa lorgnette sur les Laquedives, au loin... / — Je vais me préparer — sans entrain! — pour la fête / De ce soir: sur le pont, lampions, danses, romances / (Je dois accompagner miss Roseway qui quète // — Fort gentiment — pour les familles des marins / Naufragés!). Oh, qu'en une valse lente, ses reins / A mon bras droit, je l'entraîne sans violence // Dans un naufrage où Dieu reconnaîtrait les siens...” (**Outwards**).

Dar și fanteziștii, poeți „grammairieni”, cum s-au numit cu mindrie, au tîns, prin cultul virtuozității și al forme fără curus, către un soi de „purism”, care explică admirația lor pentru Mallarmé și Valéry. **La Andrei Tudor**, traducător excelent al lui Fr. Jammes, încintă mai ales autoironia fină, strecurată în gestică sentimentală: „Te-adun apoi prin colțuri cu ochiul liniștit / și-aștept din nou să vii ușoară pe alei, / să-mi sune vîntul larăși amabili clopotei / și să-ți întind o roză, plecat și ieșuit”. (**Gravură veche**), melancolia surzătoare: „Muzica militară a închis cu un vals / repertoriul pentru onor vizitatori / Doamna cu reminiscențe și ochi calzi / mi-a zîmbit și mi-a dat flori. // Un edelweiss presat și un sărut furis / mai tremură în lumina felinarului din gară, // Între o vacanță și un tren așteptat afară, / vîntul mă flutură ca pe un afiș” (**Sfîrșit de sezon**) și fantezia elegantă, cultivată: „Se-adună orizontul, să fie la îndemînă, / și norii mai aproape au coborît de sus. / E plictisit Titir: ia bita-ntr-altă mînă / și schimbă peisajul, privind către apus”. (**Palus 3**).

Ov. S. Crohmăniceanu

Petre Stoica

După despărțire

După despărțire
rămîne o tristețe de sabie ruginită
sarea din piine se întunecă
lumina din floare putrezește
și rămîne un spațiu nemărginit
plin de oglinzi
care te înghit mereu și mereu

rămîne o tristețe de sabie ruginită

Acum

Acum cînd trefla iubirii e jucată pe masa uitării
acum cînd melancolia vîiește în inima perlei
acum cînd timpul acela e prefăcut în timp de nisip
acum cînd te hrănești cu memoria memoriei

acum cînd privești în abisul oglinzii

Zi de iarnă

Ninge peste cana mea de vin uitată în curte
ninge peste atitea și atitea lucruri
pe care uneori le-am avut
dar somnul meu e profund
visul meu e-o sanie împodobită cu trandafiri
mă duce pe un drum luminos
Mă trezesc și mă uit împrejur
cade un corb în zăpadă
adăugîndu-se la cele ce-au fost.

CINE și-a uitat demonii ne inoportunează cu ingerii, — cuvintele acestea ale lui Henry Michaux pot într-adevăr să te pună pe gînduri. Ce poate fi mai lesne, mai la îndemînă și mai garantat, ca efect, decît să recurgi la clișeele arsenalului ingeresc, pe care artistul grăbit, sau medicocrul numai, le preferă? Ipocrizia nu-i străină nici ea de această preferință...

Unul dintre poeții literaturii noastre care a înțeles inconvenientul estetic al stării angelice simulate (cea veritabilă fiind atît de rară, încît se confundă cu geniul) este Geo Dumitrescu, el intitulîndu-se ironic într-o prezentare: „un proza zgomotos și impetent experimentator de șindrilă”. Nu aripl cerești. Și, șindrilă lucrată cu mijloace proprii și cu ingeniozitate, care-i „demonică” din capul locului. Aripă de scîndură își făcuse și Meșterul cu zidarii lui, sus, pe acoperișul construcției, după ce li se luară scările. Geo Dumitrescu este un astfel de constructor, într-un acord nestrămutat cu sine și cu lumea pe care o cîntă. Nu fac decît să repet, cu o sîcitală lăuntrică, încercînd să găsec și eu aici un cursur și negăsînd nici unul, ce s-a spus mereu despre acest poet a cărui hiperinteligentă a reușit, în creația lui riguroasă, să păstreze anevoioasa legătură dintre arlă și etică. Pe linia demonilor pomeniți mai sus, știu că el are Unul, precis, din care citeva scînteii ar mai putea oferi și cui n-are...

O unanimitate de elogii, rar înfîlînită în critica românească, pune poezia lui Geo Dumitrescu pe treapta cea mai de sus și mai puțin luncuoasă a succesului, examinat cu un ochi lucid de acest poet vegnic într-o alertă a bunului simț și care își agită supărat palmele pe la nas ori de cite ori norul amical de tîmie se îngroașă, el fiind desigur plăcut doar piină la gradul de la care nu începe să mîncece oxigenul... O singură dată, de dincolo de munți, dacă nu mă înșel, s-a auzit un glas discordant, în corul laudelor, și care se încumeta să-l dea jos de pe bicicletă pe stăpînul bunului, credinciosului ciine Degringo. A fost o reacție!... Toată lumea a întors enervat capul, țîstîindu-l pe inoportun. Doar poetul, tresărînd parcă amuzat că se producea în fine o excepție de la regulă, o breșă în unanimitatea aprobărilor, despre care el însuși știe că rar se împlință să fie a vieții, a prim-mit calm afrontul, mult mai calm decît prietenii și apărătorii săi scandalizați. Popularitatea acestei poezii, teribilistă (s-a spus) în adolescență, discursivă uneori piină la revelarea mecanismelor ei; gravă, cu anii, în poezia de dragoste, în care poetul pare să-și fi deschis, deocamdată cu parcimonie, adevăratul zăcămint, neexploatat, păstrat în rezervă și la care acum îl obligă să umble însuși impasul ironiei, al ironiei ajunsă la capătul tuturor efectelor posibile; esența acestei lirici — vreau să spun — ține de o mare sinceritate și de o patetică democrație. Geo Dumitrescu e de partea oamenilor simpli și cinstiți; el caută în ei și salută o demnitate umană, niciodată definitiv pierdută. Ce nu poate ierta, — iertînd aproape totul — e (ca în **Treptele iertării**) trădarea. De aceea, poate, cel mai reușit autoportret al său este lucrat avînd înaintea-i drept oglindă pupila unui ciine fidel. Narcis reflectîndu-se în ochii unui ciine!...

„cînd, deodată, / zăril în ochii lui lîmpezi, strălucitori / chipul meu, ogîndit, / chipul meu, care seamănă atît de bine / cu o veche coajă de piine neagră, / fruntea mea, plină de dungă, / ca aprinzătoare unei cutii de chibrituri, / în care n-au mai rămas prea multe bețe...” Rigoarea sa logică, claritatea gîndirii, simplitatea exprimării au, pentru palavrăgii și pentru toți farfurizii, neplăcutul dar de a stînjiți; iar cînd acest domn ager și mic se ridică și ia cuvîntul, dîndu-se un pas îndărăt, rezemîndu-se de speteaza scaunului și tușînd în pumnul său uscat ce poartă o vîntăie ca o pată de cerneală imposibil de șters, adevărul va fi în mod cel mai simplu și mai evident de partea lui, chiar dacă oul, ca să stea vertical, să zicem, va fi spart, necesarmente, la bază. Logică, dar și aritmetică vizionară... Nu se poate, exclamă îndărătnic poetul... „după legea glorioasei aritmetice a puterii umane: I și cu I fac II...” — trebuie să facă unsprezece, supralicitare țînd de calculul Poeziei care dilată realul pentru a smulge nevăzutului, vîzutul, piină una alta, ascuns. Fiecare individualitate adăugă altele, prin legea aceasta, se înzecește. Solidaritatea omenească, neînșepetînd legea mecanică de adunare a obiectelor neînsuflețite, crește îns cu îns și inteligență cu inteligență, într-o proporție fantastică. Aritmetică, țărăși, de bancher trăznit și păgubos, cîștigînd la capitalul pierderi, supradimensionînd mereu proiectul altei lumi, cu aceeași furie țî-nără și curată, avînd de-a dreapta, contabil, același dulău intratabil...

„...pedalam din greu, gîfînd, și-n jurul meu / nu mai vedeam / decît blana roșcată, peticită, a ciinelui, / salturile lui mari, atletice, / ochii lui umezi, afectuoși, / în care strălucea limpede marea încredințare umană / care spune că mizeria nu e / zestrea fatală a vieții, / care spune că nepăsarea / nu e legea firească a vieții...”

Constantin Ţoiu

La Porțile de Fier

AM terminat de curînd un roman despre „Porțile de Fier”. Personajul central e un tînăr care își caută identitatea, reconstituind în fața batardoului întreaga sa poveste de la Dunăre. Și, cum în urmă cu șase ani, înainte de facultate, mă aflam încă în dreptul „Cataractelor”, privind și participînd la neobișnuitul spectacol al spargerii munților, la cază de devierii apelor, personajul acela aș putea fi chiar eu, ar putea fi altul, am putea fi toți, laolaltă.

Frecventasem și alte medii, cunoscusem și alți oameni (în satul natal, la Șantierul Naval din orașul apropiat, unde învățasem o meserie și lucrasem în perioada liceului seral), dar nicăieri nu avusesem sentimentul împlinirii ca aici.

Oamenii „Porților”, eternii peregrini ai luminii, veniți de la Bicaz, trecuți pe la Argeș (și poate că acum se află pe Someș, după ce au poposit pe la Lotru), au căpătat niște virtuți neobișnuite. Viața lor te captivează. Locurile în care sălășluiesc sînt ca niște băi tămăduitoare. Cu cît reușești să te cufunzi mai mult în tunelul adînc al nesfîrșitelor lor disponibilități sufletești, cu atît descoperi la tine clape neacordate. Calitatea noastră de oameni este de a ne căuta identități în ceilalți. Fiindcă totul în noi e social, chiar dacă, așa cum se spune, trăsăturile psihicului unui individ nu sînt în întregime proprii și celor din jurul nostru.

Revăd tabloul „Porților de Fier”. Coboară de peste munți puzderia scilpitoare a firelor metalice aducînd un zumzet nou în vremea adierilor ușoare, un vuiet învîntat de viață în clipele calme și insorite. Coboară maestuoase către virtuțile nestăpînite

ale apei. Aici, la „Porțile de Sus” — cum îmi place să-i zic locului — se înnoadă cu alte curpene suspendate ale privelîștilor, intrînd într-un păienjenis fantastic, uluitor. Săpată în piatră, fumegă coșul unei gări minuscule, amintînd de locul unde fusese așezată tabăra noastră de la Vîrciorova. Ascunsă ca o firidă, tăcută ca o mîinăstire. Știam de atunci, de cînd pășeam în adîncul lacului de acumulare, că mă născusem într-o țară a elanurilor fără odihnă, dar parcă maturitatea mea, ce se desăvîrșea odată cu noile „Porți”, mi-o descoperisem după aceea. Cînd revin cu emoție pe aceste locuri, îmi aduc în suflet născocirile ciudate ale parfumurilor din insula Ada-Kaleh, de unde fumînesc acum șuvoaiele luminii. Și, bineînțeles, revin imaginile oamenilor care se perindă de la un șantier la altul, ale oamenilor cu care m-am identificat o vreme.

La „Porțile de Fier” am descoperit sensul călătoriei.

Marius Tupan

DRAGOSTE

LOCURI care-mi sînt dragi. De fapt, oameni care-mi sînt dragi. Pentru mine nu există altfel nimic, nimic, nici o amintire. Cînd vine o sărbătoare a memoriei — și începutul lui Mai pentru mine e o astfel de sărbătoare — caut cîte un om drag de care gîndul meu să se lipească.

Caut cîte un om drag și găsesc cîte un loc drag.

Cred că n-am iubit și n-am înțeles Hunedoara, pînă într-o noapte tîrziu, cînd l-am cunoscut pe-un bătrîn lăcătuș care, în niște ceasuri de mare lăpezime, m-a făcut să-l iubesc nu pentru faima lui de formidabil inventator, atît de ades lăudat public, cît pentru o gravă meditație despre sine ca ființă neînsemnată, validată doar de măsura în care poate să dea un strop de bucurie semenilor. Invențiile lui din conștiința efemerității autorului izvorau!

N-am iubit Craiova pînă la ce, asurzit de motoarele unuia din uzinele acestui oraș, m-am căznit să înțeleg de ce un director peste mii de oameni pune pe el salopeta și-l în stare să facă infarct din cauza cine știe cărui șurub defect care nici mare pagubă nu producea.

N-am avut în inimă cîmpia industrială a Buzăului, pînă la un amiaz în care un tînăr, și nu prea, inginer, îmi mărturisea tristețea lui optimistă de a nu fi izbutit să-și dezbrace noii angajați într-o nouă profesie pentru ei de niște obiceiuri reprobabile față de avuția obștească.

Gîndul meu îi caută pe acești oameni ca pe un termen de referință, ca pe o emblemă a ceva, ca pe unica emblemă. Gîndul meu îi caută întotdeauna cu speranța și încrederea că ei reprezintă mai mult decît tot. Gîndul meu îi caută cu bucuria de a ști că-i va găsi și va găsi mereu alții, cu bucuria de a ști că dragostea mea poate fi nelimitată, pentru tot și toate. Fără acești oameni nimic n-ar avea importanță, și pierderea cîte unuia, dacă n-ar fi cumpănită de ridicarea și aflarea altor, ar însemna o iremediabilă tristețe. Am însoțit pe ultimul său drum pe unul din cei mai mari constructori de viori, nu numai de la noi, care, o viață, și-a rostit sfios măiestria, pe coarde înaripate de Enescu sau de Oistrach sau de Menuhin. Gîndul meu la bătrînul luthier Pohoryles e, implicit, un gînd pentru cei ce-l duc arta mai departe.

Îmi sînt dragi locurile prin oamenii pe care i-am iubit și-i iubesc, și sufăr cumplit cînd, unde am lăsat oameni, le aflu locul uzurpat de mașinării și scheme și calcule, și sînt rău și parcă îmi vine să nu mă mai întorc acolo niciodată. Sufăr cumplit chiar dacă știu că aceste mașinării vorbitoare sînt grozav de neputincioase în fața vremii. Sînt teribil de fragile și erodabile. Totuși, pentru posibila scurtă domnie a lor, mînia mi-e mare și, lată, se amestecă pînă și în aceste vorbe în care-mi pun dragostea aprigă pentru omul adevărat al țării mele. Dar nu poate fi dragoste totul. Și dragostea omului și omul dragostei de om trebuie să ia în stăpînire totul.

Platon Pardău

CRONICA LIMBII

NIȘTE

LIMBA română și-a fabricat singură acest articol nehotărît, dintr-o grupare de cuvinte care se folosește și cu valoarea lor inițială: nu știu ce. S-a zis, la început, că cineva a venit cu nu știu ce treburi, că a adus nu știu ce veste și așa mai departe; cu timpul, cele trei cuvinte s-au comprimat și s-au sudat într-unul singur, folosit în principiu numai înaintea substantivelor la plural. În forma aceasta a ajuns să servească de plural lui un, articol nehotărît: paralel cu a venit un pachet (despre care n-a mai fost vorba mai înainte și nici înaintea substantivelor la plural. În forma aceasta a ajuns să servească de plural lui un, articol nehotărît: paralel cu a venit un pachet (despre care n-a mai fost vorba mai înainte și nici înaintea substantivelor la plural).

Este totuși un caz unde se întrebă înțeleg și înaintea substantivelor la singular, și anume atunci cînd e vorba de o cantitate nedeterminată dintr-o substanță continuă. Nu zicem în mod obișnuit am adus niște chibrit, avînd în vedere că fiecare băț își are individual-

FIFELE

E vorba, bineînțeles, de fifele de la Stingăceaua.

În viața mea am auzit tot felul de cîntece, și mai așa și mai așa. Din toate instrumentele. S-a cîntat, cum se spune, masiv în jurul nostru. Plămîni sănătoși, oameni care știu să exteriorizeze și artistic, mai pe ocolite, inimă voioasă, inimă mai puțin voioasă. Auzul mi-a înregistrat, demult, doina Oltului, la sursă — cîntată chiar de Olt. Fifele însă îmi scăpaseră. Le-am ascultat, de curînd, la Severin, orașul care și-a pus în frunte numele de demult: Drobeta. Dar cîntecul fiefelor e mai vechi, o, mult mai vechi chiar decît Drobeta. Cînd au trecut românii lipînd cu sandalele pe podul lui Apolodor, corul fiefelor din localitate le-o fi ieșit în cale. Le-au zis muierile astea una să le pomenească. Romanii nu și-au dat seama dacă e de bine ori de rău. Unii opinau c-ar fi de bine; alții, c-ar fi de jale. Taberele erau, ca să zicem așa, împărțite. Cert este că fifele s-au fofilat și cîntecul lor n-a fost ras, după modelul obrazului roman și al cetății Cartagina. Cînd au trecut legiunile Dunărea, prin urmare, le-au ieșit fifele înainte cu fluierul de soc. Și l-au fermecat cu zeamă de soc. Capătul de la Drobeta al podului lui Traian — atît cît a mai rămas — se leagă cumva de fife. Traian le-o fi apucat mai tîner — cu două mii de ani. Acum sînt niște bătrîne respectabile, cu maramă și brie de lînă, măicuțe ca mama răposatului din Miorița, care în loc să umble pe dealuri „din glas întrebînd”, își spun oful — cu înverșunarea din vechime — în cor. Un cor de instrumente, deci un cor. Dar și un cor, pentru că intervine și vocea omului. Nota fixă e pe fluier, — coloana de soc, — iar variabila e pe voce. Un fel de țipăt jeluț. Meloape de descîntec. Ceva jalnic, ceva păgîn, ceva care te duce cu gîndul departe — și te lasă acolo. Ceva răscolitor. Ascultam și nu-mi venea să cred.

— Cine sînt? am întrebat.
— Fifele de la Stingăceaua, mi s-a răspuns în șoaptă.
— Și ce sînt?
— Babe.

Poate Babele de piatră de pe Bucegi, îmbrăcate în costum național și aducîndu-și aminte imnuri din geologie.

Stingăceaua trebuie să fie vreun sat din Mehedinți, cu case risipite pe colclauri, speriate oarecum că trebuie să se sistematizeze, să se tragă cu streasina la linie (șosea). Dar cine sînt totuși fifele? Mai mult n-am putut afla. Impresia însă pe care și-o fac ține de fantastic.

Mehedinții sînt scîldați, parțial, de niște curenți calzi, care fie pe Dunăre (aer pe calea apei?), fie prin ocolul văilor, îi induc, dar nu peste tot, că așa sînt curenții. Aici creează un microcli-

mat de gură de rai, fac să rodească smochinul și dincolo se clătăne de frig, se scot măselele din gura de rai. Și asta doar la distanță de cîțiva kilometri, tot pe firul apei. Ce creștea și înflorea spontan la Ada-Kaleh se ofilește pe insula Șimian. Dar, în general, clima e aproape mediteraneană, și-am auzit cu bucurie că se încearcă recoltarea măslinilor și smochinilor pe suprafețe întinse. Ce legătură are însă clima cu fifele, că parcă de-aici plecasem? Are, căci contează și ce fel de aer bagi în fluier. Ce curenți și ce microclimat sufletesc cheltuiesti. După cum contează și materialul instrumentului: soc, cucută — acestea se mai găsesc. Tot la Drobeta, cu puțin înainte (de romanizare, parcă îmi vine să spun), se produsese, acolo pe scenă, cu mare aplomb, domnul Pășuică Ion. Cîntase domnia sa la Lăuta cu goarnă. Lăuta era o lăută, dar avea și goarnă — sunetul ei făcea, ca să zicem așa, corp comun cu goarna. Încă un instrument pe care nu-l mai văzusem, încă un cîntec pe care l-am ascultat prima dată. Oltenii mai cîntă și din pai și cînd se va filma Coloana Infinită a lui Brîncuși aș ține neapărat să se prindă în cadru și moș Goci, de vreo optzeci și ceva de ani, mare năzdrăvan și vrăjitor din pai. Pe acest fond altfel înțelegi și coloana, și Infinitul. Ion Pășuică însă parcă era George Enescu, nu copil, ci moșneag, dar cîntînd tot la vioara aia din cocean de porumb. Ce sunete, doamne! Parcă se lua ceața. Văile se limpezeau — mi-a venit în minte un vers. Nu știu al cui este versul, cred că e ceva dinainte de vechiul testament (al lui lenăchită Văcărescu), cînd nu se semna. „Domnule Enescu, îmi venea să-i spun lui moș Pășuică, ascultîndu-l înfiorat, ce căutați dumneavoastră din Dorohoi la Severin? Ați străbătut o țară (nu o lume) și lată că tot Stridivarius-ul din cocean de porumb vă e mai lîngă inimă. Vă îmbrățișez”. Nu se putea nume, că pe scenă era un bătrîn pe numele său Ion Pășuică, între mine și el era o lume întreagă și poate un timp de secole — și după aceea au urmat fifele. Grozavă, shakespeareană scena asta de la Severin! Ce melodii presate, cu sunete fosile și ce instrumente.

Folclorizarea excesivă poate degenera în contrariul scopului urmărit, adică îndepărtarea de folclor. Dar comorile sînt comori și cînd dai peste ele te simți răscolit. Ba te mai încearcă și egolsmul nefericitului care-o găsit teaurul de la Pietroasa: ar fi vrut să țină pe lîngă casa lui cloșca cu pul de aur, să-i sclipească doar lui în ogradă. Norocul lui, ce?

Parcă aș fi vrut să ascult numai eu fifele și lăuta cu goarnă.

Marin Sorescu

Încă din tinerețe am întîlnit exemple, dar la străini care nu știau bine românește. Acum apar la români și, ce mi se pare mai curios, la lingviști, ce e drept, nu din generația mea, ci mai tineri. Cîtesc astfel fraze ca substantivele sînt niște cuvinte care denumesc ființe și lucruri, sau afirmația aceasta trebuie sprijinită cu niște argumente etc. Este limpede că nu poate fi vorba aici de descoperire.

Desigur, paralel cu niște rai și niște famenji al lui Eminescu, n-am putea spune niște buni și niște capabili. Dar e tot atît de adevărat că nici la singular nu se pune un înaintea unui adjectiv pozitiv: se zice un incapabil, dar nu un capabil. În fond, dacă ținem seama de faptul că articolul nehotărît un cu valoare neutră nu avea formă de plural, puteam socoti că neutralizarea înțelesului lui niște e binevenită, pentru că aduce simetrie și servește astfel la sistematizarea gramaticii.

Aș pune totuși o întrebare: ce se va face cu folosirea lui niște înaintea singularelor colective? Dacă îl consolidăm ca plural al lui un, n-ar trebui să mai spunem am cumpărat niște untură. Nu este exclus ca, dacă formulele introduse acum se consolidează, să fie eliminat cu timpul niște înaintea colectivelor. Se va găsi, bineînțeles, ceva care să-l înlocuiască în această funcție.

Al. Graur

Cronica literară

Alexandru Miran, poet și traducător

UN foarte bun poet și traducător este Alexandru Miran, aflat acum la a patra carte (traducerile sînt și mai numeroase). *) Fără a trece cu totul neobservate, cărțile anterioare (**Adevărata întoarcere**, 1969, **Locul soarelui**, 1970, **Moartea Penelopei**, 1971) n-au avut totuși ecoul meritat în critică. Putea induce în eroare formula (livrescă și cam rigidă, atît în **Locul soarelui**, cît și în **Moartea Penelopei**), dar și lipsa de expresivitate imediată, discreția limbii. Alexandru Miran este un poet cultivat și fin, scriind într-o limbă de o înșelătoare transparență; în fond, poezia lui e impregnată de atmosfera clasicității grecești, de motive, imagini și referințe mitologice, suav-rafinată și simplă totodată, clară și conținându-și în fiecare vers cifra secret. **Alegerea lemnului** revine la structura mai liberă a volumului de debut, înălțurînd, o dată cu schema exterioară, și ceva din artificialul celorlalte două; poezia cîștigă în concretețe și naturalitate, pare mai puțin cerebrală decît înainte; rămîind reticentă, disciplinată, a devenit mai suplă, mai sensibilă, mai senzuală chiar.

În prima parte a acestui admirabil volum, regăsim cîteva motive din **Adevărata întoarcere**. Clasicismul se umple din nou de mireasma orientului, de silueta pagodelor, de simbolurile secrete ale filosofiilor răsăritene, de Rig-Veda; nu mai este Grecia lui Homer și Hesiod (ca în **Locul soarelui** sau **Moartea Penelopei**), ci aceea a misterelor eleusine, a cultului zeiței Demeter și al Corei, fecioara. Dacă referința directă e redusă, nu rămîne mai puțin evidentă înrudirea cu Ion Barbu din **Pentru Marile Eleusinii**, Pytagora sau **Cînd va veni declinul**. Elementele naturii (soarele, luna, Calea Laptelui, lava, gheața) sînt invocate, ca și la Ion Barbu, în versuri ceremonioase, cu accente de imn sacru, în care răzbate esoterismul orientului. Fiecare element are simbolul lui, profund și decorativ în același timp. Poemele, foarte limpezi și riguroase formal, lucrate cu finețe, nu sînt mai puțin inanalizabile în substanță. Iată unul intitulat **Prin căile laptelui**, evocînd un elefant fabulos:

*) Alexandru Miran, **Alegerea lemnului**, Editura Cartea Românească; Aristofan, **Adunarea femeilor**, traducere și note, Editura Univers — 1974

Trece,
neîndurat și hieratic,
cu flamura masei prin ierburi.
Zările sparte se zguduie,
se suturează frunza templelor sudice:
departe și-aproape,
slăvindu-și colții de fildes
prin căile laptelui,
trece,
neistovit, uriaș,
nimănui neasemenea,
întîiul numit,
elefantul.

Sau iată, **Celălalt**, evocare rituală a Persephonei și a unui soare nocturn, infernal, roșu-vînat:

Ascunde-te, Core-nflorită, să nu-l mai
întîmpini,
sau, poate, mai bine,
întîmpină-l, Core-ntristată, nu te
ascunde,

întîmpină-l,
cu toate zilele tale de ieri și de mine,
cu toată zestrea nopților tale.
Iată-l! Coboară spre tine
celălalt, unul, miezul de soartă.
I-au și izbucnit uriașele aripi:
aripa roșie mîngîie răsăritul,
aripa vînată mîngîie asfințitul.
Iată, coboară cîntînd negînditele aripi,
dar cîntecul lor
apos nu-l aude nimeni,
nimeni, doar tu, numai tu,
Core uitată.

O poezie frumoasă este și **La fîntînă**, de o mare delicatețe ceremonială:

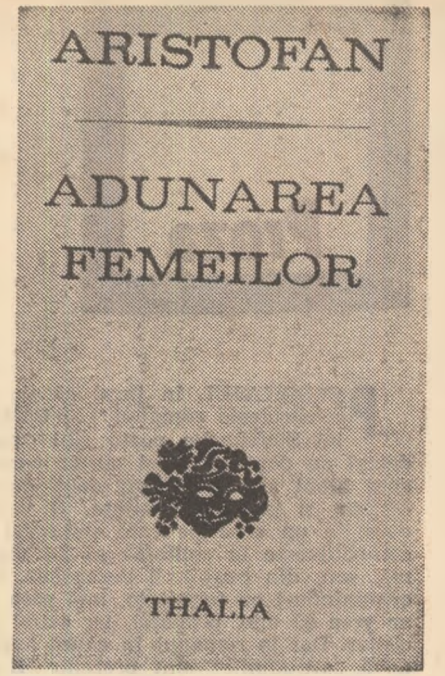
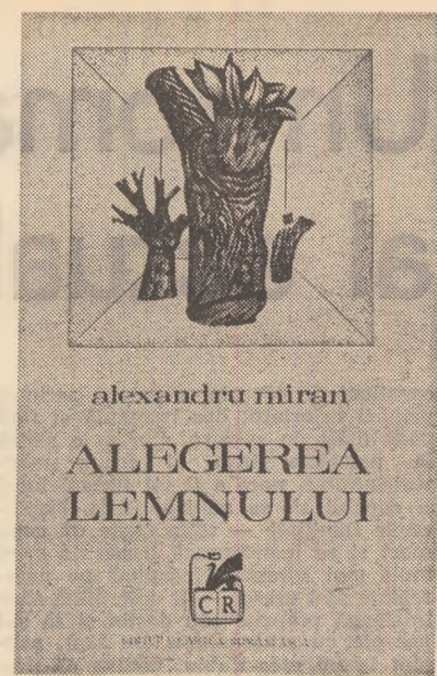
Am sosit la fîntînă,
cu gleznele goale, perlate de rouă;
prin vinurile ierbiu muzicale am sosit
la singura fîntînă din emisfera noastră.
Veneam de foarte departe:
tu din Navitramahashansa,
eu din Svilanapamanoa.
Bănuiam că luasem cu noi
și cărțile noastre de taină
ferecate cu aur și aur.
În cartea și țarina ta, fără-ndoială,
tocmai atunci se cîntase belșugul,
snopii dormeau îmbrățișați,
soarele-nalt răsărea de șaiszeci de ori
într-un ceas.

În cartea și pajiștea mea, fără-ndoială,
tocmai atunci se topise o pinză de
miere,
idoli de frunze-ășteptau să-i împrăștie
vîntul,

pentru că se teme de descriptivism uită să mai evite excesul de imagini stufoase. Zeno Ghițulescu scoate frumoase efecte de culoare mai ales în poezia erotică unde, obligat la o confesiune directă, discursul liric este mult mai limpede: „Se aprinde pămîntul, / cită primăvară geme sub călcîiul tău roz / vine ploale, sar lacătele, / cineva și-a uitat cioplitul nemuririi, / pescarul lasă argintul lunii, / să-l ducă oriunde. / Nici o teamă nu ne otrăvește clipa, / oare cine vrea să zăvo-rască șipotul? / Dintre ceturi ne ridicăm miinile / ce s-au bucurat de liniștea zăpezii“ (**Nu ne vom întoarce niciodată**).

● A DOUA carte a lui Zeno Ghițulescu nu diferă cu nimic de prima, **Discuși** (Ed. Cartea Românească, 1972), poate numai prin dimensiuni (e incredibil de subțire), adică o continuă în spirit. Sistemul imagistic gravitează și acum în jurul aceleiași metafore-cheie a **Zborului**, ca emblemă a unui spațiu aerian și translucid. Dar poezia purității — ceea ce ambiționează autorul — nu se confundă cu poezia pură. Tocmai aici greșeste, supralicînd capacitatea emoțională a textului cu anumite artificii ermetice, în fond superfle. Imaginile, luate separat, sînt concludente (ca insule de poezie), lipsește însă osatura interioară și o semnificație integrală a poemelor, ceea ce Călinescu numea cîndva o „structură“. Avalanșa metaforică devine la un moment dat sufocantă:

Fiindcă universul său este — cu intenție — limitat, poetul uzează de un număr minim de cuvinte, sinonime sau înrudite prin conotațiile semantice: „zbor“, „cîștar“, „galactic“, „fagure transparent“, „baloane de săpun“, „coajă de mîrgăritar“. Poate și din cauza fragmentarismului imagistic, poate și din cauza limbajului nu sîrac dar programatic restrîns se ajunge la o saturație de epitețe. Cînd își reprimă teama de a fi simplu, cînd lasă poemul să „curgă“ după logica interioară a gîndirii, rezultatele sînt din cele mai fericite. În **Ulmul albastru**, nimic crispat, nimic contrafăcut: „Sub bătrînul ulm cu brațe incremenite / în imensități, / generații de-a rîndul au așteptat / ră-

„lucrul în sine“ visa că aruncă
umbre mlădii peste dale.
Cînd am ajuns la fîntînă,
firele ierbiu cîntau pentru gleznelor
noastre.

Catrenele, din a doua parte a volumului, sînt multe, antologice, prin puritatea limbii, prin amestecul de spiritualitate și senzualitate, prin plastica somptuoasă și rafinamentul muzical. Alexandru Miran e aici, un poet lapidar, elegant, dar cu o imaginație ce se deschide spre cele mai neașteptate spectacole cosmice. Se poate cita aproape orice:

În amiaza timpurie, o, Malina-
Veniamina,
nu e nimeni să ne-nvețe locul morii și
stupina,
noua trupului cîntare ispitită-n ficine,
nu e nimeni să ne piardă cu versete și
albine.

Vara sfintelor paftale. Se revarsă
noapte mare.
Giulgiuri obosite urcă spre luceferi
albeni, Care
trec prin lanuri de seacă. Pretutindeni
se aude
foșnetul apos de oase. Sălcii, sălcii
funerare!

Murmur înmulțit și apă. Vînt cu abur
de căpșune
îmi destăinuie-nțelesul bunelor
universalii.
Ora pletelor foșnește, ziua brațelor
apune,
sufletele ard pe pietre, marea leagănă
coralii

Unde-ai fost alaltăseară? Ai uitat
cartea deschisă.
Căuta! entelechia altor simburii de
caisă?
Eu în dar îți adusesem un răzgînd cu
lanț de aur.
Unde-ai fost alaltăvară, trup de miere
interzisă?

Liliac din vama serii, pasăre de ceață
șuie,
paznic vechi al turnurilor oblice și
necurate,

mută-ți zboru-n altă parte. Buna mea,
pe inserate
nu te duce la fereastră, leagă-ți pletele,
incuie.

DUPĂ tragediile grecești, după Shakespeare, Alexandru Miran traduce acum una din ultimele comedii ale lui Aristofan, **Adunarea femeilor**, de fapt, o satiră teribilă a unor utopii politice, cărora Platon însuși le va acorda credit în **Republica** sa, mai tîrziu. Femeile din Atena devin, printr-un truc, stăpînele cetății și hotărăsc ca proprietatea asupra valorilor materiale să fie obștească, iar amorul, liber. Se ridică, desigur, mari probleme de aplicare, pe care Aristofan le ridiculizează în stilul lui direct și fără menajamente. Bunăoară, pentru ca toată lumea să fie mulțumită, se stabilește prin decret ca femeile slute și bătrîne să aibă prioritate la bărbaiții tineri, care trebuie, deci, să împlinescă întîi această datorie cetățenească. Verva extraordinară a lui Aristofan, umorul lui savuros, aluziile și calambururile, nemaifiind pentru cititorul modern la fel de inteligibile ca pentru contemporani, pentru traducător chestiunea era de a sugera cît de cît substanța și maniera comicului. Celor vechi, Aristofan trebuie să le fi făcut impresia unui burete din care țîșnește otrava vorbelor de duh; licențios și grotesc; mai curînd frust și popular în expresie decît rafinat, deși nu lipsit, firește, de o extraordinară artă și inventivitate lingvistică. Astăzi, însă, multe aluzii, referințe, nume proprii rămîn obscure. Traducătorul a explicat în cîteva pagini de note (foarte ingenioase) tot ce se putea explica. Trebuie să citim deci textul împreună cu notele; avem satisfacția descifrării unui scriitor subtil, aproape ermetic. Fără filologie nu putem lămuri comicul lui Aristofan. Alexandru Miran adaugă, la talentul poetului care a găsit echivalente uimitoare pentru expresiile grecești, o erudiție inepuizabilă, ba chiar, aș zice, un adevărat umor al erudiției. Traducerea și notele alcătuiesc o lectură plină de farmec.

Alexandru Miran e un poet profund și original, stăpin pe o limbă magnifică. Traducerile lui sînt totdeauna printre cele mai norocoase din autorul respectiv.

Nicolae Manolescu

Zeno Ghițulescu

Bucuria cuvîntului

Editura Dacia, Cluj, 1974

● A DOUA carte a lui Zeno Ghițulescu nu diferă cu nimic de prima, **Discuși** (Ed. Cartea Românească, 1972), poate numai prin dimensiuni (e incredibil de subțire), adică o continuă în spirit. Sistemul imagistic gravitează și acum în jurul aceleiași metafore-cheie a **Zborului**, ca emblemă a unui spațiu aerian și translucid. Dar poezia purității — ceea ce ambiționează autorul — nu se confundă cu poezia pură. Tocmai aici greșeste, supralicînd capacitatea emoțională a textului cu anumite artificii ermetice, în fond superfle. Imaginile, luate separat, sînt concludente (ca insule de poezie), lipsește însă osatura interioară și o semnificație integrală a poemelor, ceea ce Călinescu numea cîndva o „structură“. Avalanșa metaforică devine la un moment dat sufocantă:

săritul și-au văzut coborînd / tăcerea pămîntului. / Nori de zăpezi au venit și s-au dus / păsări nunteau din nou în coroana-i verde, / cînd într-o zi un pictor care poate / văzuse doar în vis arborii / arăta tuturor o pinză / cu ulmul albastru / Și toți au ris / pină ce unul, apoi mai mulți / au zis / că ulmul era albastru.“

Aureliu Goci

Mihai Lupașcu

Ochiul din piatră

Editura Litera

● PUȚINI mai știu că învățătorul Mihai Lupașcu (născut în anul 1906, în comuna Ulmu, Brăila, colaborator asiduu al re-

vistel Foaia învățătorului și, cu intermitență, al altor periodice ale vremii) este autorul volumului de versuri **Icoane de la țară**, apărut în anul 1937, cu o entuziasată prefață semnată de Vasile Băncilă.

Poezia debutului, caracterizată de Persepolis „agrestă și cuminte“, respira un aer tradiționalist și etic în spiritul liricii semănătoriste căreia îi relua, într-o anume măsură, tematica.

În noul volum, tinărit sub supravegherea autorului de Editura Litera, Mihai Lupașcu rămîne credincios manierei de început de secol, scumpe sufletului său. Cu toate acestea, este uimitor să-l surprinzi intrînd în zone lirice profunde, peste care pășeste fără să-și dea seama trecerea generațiilor (Bunicul, Părinții, Să-mi amintesc), ireversibilitatea timpului (Copacul meu, Plecări), fuziunea regurilor (Cu visul prelungit, Piatra) ș.a. Uniformizarea versificației și inutilizarea unei perspective estetice personale aplătează relieful. Respirînd o dragoste adîncă față de poezie, volumul **Ochiul din piatră** se circumscrie inevitabil sferei literaturii.

Ion Bălu

Un roman al actualității

PERSONAJUL în jurul căruia se construiește romanul *) lui Corneliu Ștefanache poate să-i pară destul de derutant unui cititor pentru care albul și negrul sînt două culori distincte și precis delimitate. E vorba oare de un erou pe care scriitorul îl compătimeste în calitatea sa de victimă, sau, din contră, îl dezaprobă, în-criminându-l cu fermitate, iată ceea ce ar vrea să știe, probabil, un astfel de cititor. Dar în romanul în cauză amindouă „atitudinile” sînt prezente. E adevărat că inginerul Pătrașcu este la un moment dat victimă a unei conjuncturi care îi este defavorabilă, dar tot el, într-o altă perioadă a existenței sale, nu-și va refuza o comportare identică cu cea a persecutorilor săi de ieri. Pentru că ceea ce îi lipsește, se pare, eroului nostru este o anumită consecvență a atitudinii, puterea de a-și rămîne tot timpul credincios lui însuși. Fluctuant și slab, eroul lui Corneliu Ștefanache e lipsit de coerență în reacțiile sale, gata de compromisuri în cele din urmă. Aparent reușind să se realizeze — aflat într-un post de răspundere în momentul în care se declanșează „criza” — în realitate, însă,

*) Corneliu Ștefanache: **Așteptarea aproapelui**, Editura Junimea, 1974

conștient de propria sa ratare, ascunsă privirii celorlalți, dar iminentă și fără posibilități de salvare. Cartea e scrisă la persoana întâi și eroul, mărturisindu-se, pare a fi tot timpul lucid și capabil să se autoanalizeze. Neplăcerile familiale — soția naște un copil mort și se înstrăinează brusc de soțul mult mai vîrstnic, începînd pe neașteptate să-l urască — îl determină să-și înțeleagă propriul său destin și să și-l accepte cu amărăciune. De fapt, asistăm la un eșec dublu, pentru că prozatorul insistă de asemenea asupra ne-realizărilor de sorginte sentimentală ale personajului său: Magdalena, prima lui soție, fiica unui profesor ilustru, Herescu, este o femeie imorală și Pătrașcu e obligat pînă la urmă s-o părăsească. Ioana, soția fratelui său Tudor, ucis de legionari, îi rămîne de asemenea departe, în ciuda prezenței sale obsesive, Mara, femeia care-i naște un copil mort, se relevă și ea a-i fi de asemenea ostilă. Există o anumită prudență, o anumită meschinărie în comportamentul eroului în stare să anuleze sentimentul, să-l dizolve, iată de ce femeile se îndepărtează de Pătrașcu, îl părăsesc în cele din urmă...

Interesantă ni se pare a fi relația dintre tată și fiu: ura tatălui, atroce, nedreaptă, și ciudatul sentiment de

culpabilitate al fiului care parcă cerșește iertarea părintelui aflat pe patul de moarte. Tatăl, a cărui fermitate, forță interioară, intransigență sînt atât de departe de slăbiciunea, de lașitatea fiului. Pentru că în cele din urmă sîntem în fața unei ființe mediocre, în stare de mică lașitate sau chiar de răz-bunări niciodată duse pînă la capăt și meritul prozatorului este de a rămîne tot timpul aparent neutru vizavi de personajul său, oferindu-l, cu o anumită imparțialitate, judecății noastre.

Cartea e construită cu multă abilitate, fiecare pagină ne oferă noi amănunte, dezvoltînd momente concludente din existența eroului, adăugînd date în stare să-i completeze portretul. Plonjările care se fac în trecutul său aduc întotdeauna alte detalii necesare construirii unui portret cît mai exact și complex.

Paginile în care acțiunea cărții „se mută la țară” și în care sînt descrise situații dramatice (întîmplările au loc în perioada colectivizării) ni se par a fi cele mai dense din întregul roman. Sînt paginile în care personajele primesc parcă și ele o mai mare consis-tență: tatăl, Ion Pătrașcu, deja amintit de noi de altfel, Maria, ființă vo-luntară, „virilă”, ducînd o existență

aspră, nesupusă însă și mindră, fostul președinte al Sfatului, personaj sumbru, Lidia, alcoolică, dar în același timp devotată familiei etc.

Mai convenționale ni se par scenele de dragoste — un capitol la care scriitorul român ratează, după părerea noastră, în ultima vreme — scene în care autorul devine pe neașteptate ușor grandilocvent și prea implicat în descripție.

Cartea lui Corneliu Ștefanache ne oferă o pasionantă dezbateră urmărită cu interes, sîntem siguri, de la prima la ultima pagină, de un cititor sensibil la literatura care nu evită dificultatea și tensiunea temelor actualității.

Sorin Titel

„Din ziua în care mi-am propus să construiesc o fîntînă, nu m-a mai interesat nimic altceva decît locul unde o voi face. Doream să fie cît mai aproape, să pot bea apă oricînd, indiferent dacă afară plouă, sau e-nțuneric și mi-e frică de bolovanii cărării. Grădina pe care o aveam, cu pomi fructiferi, cam neîngrijită, era destul de mică. În octombrie plutea un miros fetid de melci fermentați, prunile se topseau voluptuos, în plimbările de dimineață, prin rouă, nucii cu fitil pocneau sub tălpile mele pudrate. La început m-am gîndit s-o fac aici, dar am renunțat curînd. Există pericolul să fie infundată de fructe. Iar un copac m-ar fi indispus! Astfel că am ajuns la concluzia frumoasă și demnă de mine că cel mai bun lucru ar fi s-o sap chiar în casă. N-are rost să mai enumăr avantajele. Și-n plus, aerul odăii ar fi fost mereu fraged, trandafiri, parfumat lacom de răsuflarea fîntinii [...] Ziua săpam ca un diavol, cu ușa încuiată, iar noaptea, cînd nu riscam să mă vadă nimeni, căram pămîntul c-o roabă”.

Dar încîntătoarele idile, în constituirea cărora poetul de la Dolhasca excelează ca nimeni altul, încît ai zice că deține brevetul absolut al neprihănirii și al imaturității nestiutoare și că ar fi o natură fericită, eminentamente incapabilă să conceapă raul, sînt, de fapt, niște false idile, foarte înșelătoare la suprafața atît de calm luncătoare, plină de savoare și de toate virtuțile seducției. Suprafața aceasta este desigur o realitate admirabilă și dacă vrem o putem gusta în sine, ignorînd restul. Dar lăsînd acum deoparte chestiunea genezei ei interioare, a motivelor mai adînci din care s-a format proiectul de utopie, de ruptură consolatoare („pentru toate mizeriile vieții mele”), putem observa un lucru simplu, acela anume că poetul schimbă numai dimensiunile dramei, numai forma ei, dar păstrează acuitatea ei dureroasă. Ceva sfîșietor se petrece cu aceste ritmuri fragile, ceva care pentru lumea „normală” și „matură” nu înseamnă nimic, și asta doar pentru că simțurile ei nu sînt îndeajuns de treze. Iată, deci, continuarea idilei:

„Totuși, bucuria aceea deplină și licăritoare nu a durat mult. Căci deodată, tot într-o seară, tocmai cînd ridicam înmănușat un pahar de cristal, mi-am dat seama că nu mai pot fi mulțumit. Avea loc fără îndoială un proces de alterare, o vestejire a luciului răcoros, insesizabilă pentru alții dar nu și pentru mine, amant rafinat și capricios al apei. Găleata și apoi cana sau paharul, oricît de delicate, îi deflorau aroma de miez crud, o deformau fatal, mi-o dăruiau, chiar dacă grațios, ca și cum ar fi fost a lor. În pribegia ei de la culcușul lichid pînă la gura mea, în calvarul acela (s.n.) prin atmosfera prea caldă pentru dînsa, simteam c-o încearcă o tristețe de nesuportat. Și cedînd cu docilitate gălății, știam că durerea de a-și rupe trupul fragil în bucăți albe și reci e chinuitoare. Drept care, cavalier nedezmîntit, m-am decis să cobor eu însumi în fîntînă ori de cîte ori îmi va fi sete”.

Lucian Raicu

Poezia unui bucolic

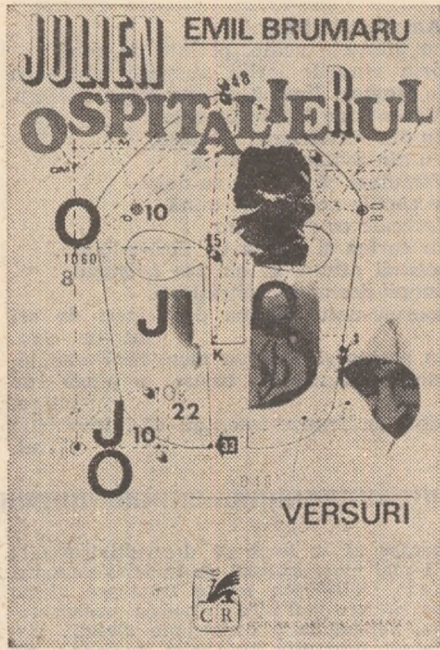
POEZIA lui Emil Brumaru este a unui spirit subtil, rătăcit în mediul domestic și bucolic, trăind în elementul său printre melci și „tinere cepe”, printre castrone de bărbierit și rișnițe de cafea, ducînd (jubilat) „o viață moale de mărar”, sau mai curînd aspirînd la ea. Ca un poet care „plictisit de bunătate” își îngăduie acte de violență și nevinovate atrocități, de tipul celor descrise în **Cruzimile lui Julien Ospitalierul**: „Curios, fără nici un scrupul [...] sfișiam cu așchii proaspete de salcim aluaturi dospite blind, plăpumi cusute cu ată tare în romburi portocalii, vestoane subțiri de vară, micșunele și minji... Cînd ploua, ca să pot nimici eu însumi cît mai multe bile de apă, umpleam exaltat curtea cu umbrele deschise-n suprafețe senzuale și plane. Nu mai eram prieten cu nici un parfum. Ademe-neam aromele în flacoane de sticlă slefuită și rece cu o gentilețe perfidă de copil fanfaron. Iar pe cele care nu cristalizau imediat, renunțînd pe veci la vagonadașul lor virginal, le vărsam în gropi imunde clocotînd de luxura duhoriilor, și nările mele se amuzau!” **Tonul** în astfel de compuneri savant alcătuite vine din sfera mărturisirilor vinovate, a vinovățiilor asumate pînă la capăt, chiar dacă într-un registru suav. Minuția înceată a procedeeilor descrise aici, pentru cine s-a familiarizat cu lumea lui Emil Brumaru, este desigur îngerească și imbiitoare la culme, și totuși nu lipsită de un farmec echivoc, de o senzualitate ferocă. Sentimentul de culpabilitate nu e numai „jucat”, dar și trăit într-un fel real și grav, sugerînd o exasperare posibilă, a iubirii care poate lua și forme perverse: „Pînă la urmă am spînzurat legume (ce viciu!), am rupt bulioane, am trîntit perne în trenuri la bariere, am scos din răzoare, de pleoape, ingeri cu fîpătul scurt. Nimeni nu-mi cunoștea încîntarea! Prăbușit în fotolii uzate, cu fruntea împurpurată de noi și adînci bucurii, eram campion al cruzimii!” Euforia ambiguă a acestor confesiuni este varianta extremă, varianta viciată a comuniunii cu lucrurile din jur și a marilor voluptăți pe care le declanșează aceasta în poezia lui Emil Brumaru. O nouă expresie a spiritului de beatitudine a comunicării cu universul lucrurilor fragile, pe care o cunosusem mai înainte în forme jovial desuete, de-o neînchipuită grație:

„Melcilor (celor mai leneși) le-am spus totdeauna: «Veniți, / Putreziți în fotolii, umblați pe oglinzi, intrați-mi în gură» /.../ Vara cultivă levănțică și-n vreme ce-astept diligența poștală o dată la cinci săptămîni / S-aducă scrisori, în mină e-o bilă de fildeș gălbuie, / De suflul meu mirosind a gard proaspăt aîrnă-n extatică cuie / Subțiri lenjerii de fîntini /.../ Și-ngenunchind fericit lingă ușă, / Furnicile portocalii eu le trec peste prag, în urechi, dintr-o cameră-n alta / Iar către amurg mă rog blind și umil să plutească-n înaltă / Sufragerie a casei, mari gălbenuse...» (**Julien Ospitalierul**).

Rafinatele „violente” își găsesc antici-parea în chiar acest sentiment voluptuos și jubilat, în accentele nespuse de suave, în gingășiile paradisiace ale candorii: „Mult timp am iubit o ceșcuță de ceal chinezească / Pictată cu scene naive din viața fîntinilor pe porțelanu-i subțire / Dar suflul meu neștiind îndeajuns s-o uimească, / M-a părăsit alegîndu-și dulapul cel sumbru drept mire. // Apoi m-am îndrăgostit de un blind sifonier / De-obicei dup-amiaza, cînd hainele dorm, mă duceam lingă dînsul / Și mîngîindu-i furnirul, duios și stingher / Îi sărutam și simțeam că mă-năbușă plînsul. // Pe urmă am ținut pătimaș la o bilă de fildeș lucioasă / Cu pîntece mic, ce-mi sărea uneori pin-la buze / Sîrîndu-mi spre seară dorințe ciudate și gînduri atît de confuze / Încît mă sfiam să rămîn cu ea singur în casă. // Și-astfel mi-au trecut anii limpezi și-acum sfîștuite răbdător / Melcii prea grași să postească-n adînci butoașe / Și vag amintindu-mi de oameni — oare ei mai există? — pe poliți cu fragezi canari ciurînd papanașe, / Apa de ploaie o las, melancolic, să se-ndulcească în vechi stropitori...” (**Amorurile lui Julien Ospitalierul**).

Simplificînd, ideea noastră ar fi că în această poezie au loc, abia atinse de un condei elegant și de un spirit care se rușinează de propria sa gravitate, trăiri serioase și importante, iubiri, exagerări dureroase, ratări și drame, transpuse în alt registru: departe de a le anula însemnătatea, frumoasa discreție a poetului nu face decît să o sublinieze. Absența patosului exterior n-ar trebui să deruteze.

Vocația acestui scriitor delicat și inteligent pentru construcția de spații pro-prii, teritorii de reclusiune intens poetică

și de trăire exclusivă pe datele unei sensibilități personale se vede încă mai bine în cele câteva texte de „proză” extraordinar de concentrate, incluse în secțiunea a III-a, ultima, a volumului. Texte ale miracolului pur, în stare să dea de gîndit că nici o „posibilitate” a comunicării liniștit euforice nu-i este refuzată principiului iubirii și că acesta poate domina odată lumea. Re-verii ale unui spațiu paradisiac, așadar: reverii, dacă vrei cu tot dinadînsul să le zici așa și nu altfel, dar palpabile cu simțurile normale (e drept, puțin mai ascuțite decît de obicei!) și susținute de o „materie” uzuală, controlate de un mare gust pentru simplitate și firese. Sau chiar născute ca de la sine sub iradierea acestui gust, ca într-o respirație ușoară. Plăcerea de a cita, pentru criticul profesionist, e doar adumbrată de imposibilitatea de a cita totul:

Un studiu despre Ion Pillat

ACEST nou studiu despre Ion Pillat, datorat istoricului literar Ovidiu Papadima, se încadrează foarte nimerit colecției de mici monografii inițiată de Editura Albatros*). Adresându-se mai ales categoriilor studioase, colecția impune autorilor un mod de abordare a materiei care să poată concilia cerințele rigurii critice cu necesitatea de a formula, nepretențios și imediat accesibil, însușiri pe care Ovidiu Papadima le cultivă fără efort evident, în perfectă dominare a țelurilor asumate. Domnia sa enunță limpede și se păstrează tot timpul în relație strânsă cu obiectul cercetării sale, nu alunecă în eseism, nu divaghează. Anumite intenții didactice le materializează fără ostentație, dar ferm, întâmpinând dorințele de informare sistematizată ale unui public aflat încă în faza acumulării de cunoștințe.

Va rezulta un portret critic trasat din liniile cunoscute, redactat în spiritul de corectitudine al autorului, strict articulat în jurul citorva aspecte care formează dimensiuni structuratoare ale creației lui Ion Pillat. Sînt rememorate fazele evoluției artistice: debutul simbolist sub auspiciul macedonskiene, depășirea simbolismului și orientarea spre modernism, întoarcerea către tradiție într-o formulă renovată. Sînt evocate, apoi, câteva împrejurări biografice: anii primei formări intelectuale în mediul parizian al începutului de secol, raporturile cu gruparea *Gîndirii*, prietenii literare, călătoriile,

*) Ovidiu Papadima: **Ion Pillat**, editura Albatros, 1974

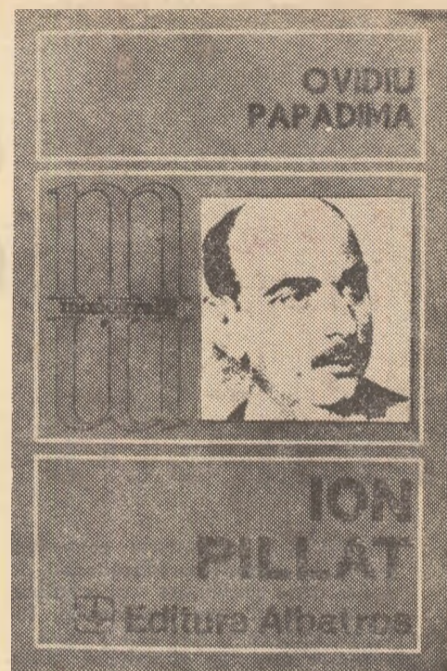
lecturile, din totul închegîndu-se un profil interior egal luminat din toate unghiurile.

Faptul cel mai interesant pentru exegetul lui Ion Pillat ni se pare constatarea dualității acestui spirit în care conviețuiesc un puternic sentiment al tradiției și o mare disponibilitate față de curentele noi, un „autohton” și un „european”, un om al pămîntului și un „citadin”, un liric nutrit de sevele specifice, întors spre trecut, și, totodată, deschis afirmărilor poetice din plan universal.

Ovidiu Papadima observă această realitate și o așează, pe drept cuvînt, în centrul studiului său, motivul de convergență al cercetării: „Ion Pillat și-a împărțit mereu sufletul între fascinația universalității și chemările pămîntului natal. Spirit clasic — prin temperamentul său echilibrat, de o mare limpezime, iubind lumina solară — Ion Pillat era totuși, prin însăși natura lui de poet liric, adiat în profunzimile lui de marile melancolii ale trecerii timpului, neliniștit de marile întrebări asupra destinului Omului în lume, asupra posibilității lui de a-și găsi fericirea prin creație. Legat de pămîntul natal prin (...) existența sa întemeiată în primul rînd pe roadele pămîntului moștenit, — Ion Pillat era în același timp deschis la toate curentele de idei ale epocii moderne, ale contemporaneității lui”.

Studiul adună o sumă de elemente (aparținînd atît operei, cît și biografiei) exemplificatoare pentru acest aspect dual al personalității lui Ion Pillat, stabilind aici resursele de înnoire a viziunii tradiționaliste. Enumerînd moti-

vele liricii pillatiene: cîntarea pămîntului, a roadelor, evocarea copilăriei, a universului cîmpenesc, a vremurilor apuse din veacul romantic etc., criticul semnaleză modernitatea atitudinii, sunetul nou și reprezentările stilizate. Din păcate maniera tratării este în prea mare măsură expozitivă, nelăsînd loc unor explicații din interior, neajungîndu-se la deslușirea unor date psihologice (în ordinea creației, bineînțeles). Ceea ce izbuteste meritoriu Ovidiu Papadima este reconstituirea unor aspecte ale mișcării literare de după primul război mondial, atmosfera înfruntărilor dintre grupările avangardei și curentele tradiționaliste, influențele reciproce și domeniile de interacțiune. El constată, în epocă, marile interese pentru „valorile estetice și umane ale artei primitivilor”, autohtonizarea temelor biblice și a personajelor religioase, sub influența picturii icoanelor pe sticlă și a stilizărilor folclorice. Cu multă competență sînt discutate chestiuni de etnografie, port popular, obiceiuri și datini, domenii unde Ovidiu Papadima e un comentator avertizat, așa cum se știe. Totuși ni se pare că în această zonă se stăruie excesiv producîndu-se o dezechilibrare a perspectivei reale. Volumul *Biserica de altădată* e discutat mai amplu decît *Pe Argeș în sus* (adevărată carte reprezentativă) ceea ce duce la o mutare de accent fără justificare. „Volumul *Biserica de altădată*, scrie Ov. Papadima, prin însăși unitatea lui tematică masivă, ca și prin diversitatea procedeele de mimare a creației populare, pe care le încearcă — consti-

tuie punctul culminant al dialogului luminos, optimist, al lui Ion Pillat cu pămîntul natal...”, concluzie amendabilă. Fără rost de asemeni se pune atîta greutate pe contactele cu folclorul ale liricii pillatiene cînd e limpede că tradiționalismul poetului (expresia unei atitudini sufletești) se alimentează precumpănitor din izvoare culte (Alecandri, Samain, Francis Jammes, etc.).

Ar mai fi și altă insatisfacție: momentul *Gîndirii*, raporturile poetului cu ortodoxismul, integrarea sa în mișcarea tradiționalistă din epocă ne așteptam să fie tratate mai bogat, o abordare mai nuanțată care ar fi reclamat delimitări critice. Era locul de a distinge între aspectele contradictorii ale unei orientări neunitare (în plan artistic și ideologic) și a fixa mai net locul poetului în configurația tradiționalismului românesc.

Facem aceste rezerve fără a diminua meritul real al unei lucrări ce poate fi consultată cu folos în mediile școlare și studentești (utilă este și succinta bibliografie-anexă, mirînd numai necitarea lui G. Călinescu la capitolul referințelor critice).

G. Dimisianu

Sensul erudiției

● CU o lucrare de literatură comparată debutează Ioana Em. Petrescu (**Ion Budai Deleanu și eposul comic**, Ed. Dacia). Titlul cărții induce în eroare, căci nu e vorba de un studiu comparatist dedicat *Țiganiadei*, ci despre o încercare de sinteză în teritoriul eposului eroic și al eposului comic în care opera iluministului român e un caz între altele, ocupînd, de altfel un spațiu de numai 40 de pagini din cele 230 ale cărții, „restul” de 190 ignorînd cu amabilitate, adică prin câteva referiri circumstanțiale, subiectul înscris întîiul pe foaia de titlu. Observația aceasta e, firește, neimportantă pentru economia studiului, dar nu și nesemnificativă. Ce semnifică vom vedea.

Ioana Em. Petrescu și-a conceput lucrarea în spiritul unei anume înțelegeri a comparatismului divulgată tîrziu, la pagina 168: „...avem convingerea că literatura comparată rămîne una dintre modalitățile esențiale de definire — nu numai istorică ci și estetică — a operei literare. Aceasta cu condiția de a nu

vedea literatura comparată ca un studiu de «izvoare» (...), ci ca un studiu al dinamicii interioare a marilor forme și structuri literare”. Ca atare, după un prim capitol de definire a eroicului („punctul de convergență a universului sacru cu universul profan, a legii cu devenirea istorică, a destinului cu libertatea”) și a eposului comic, considerat drept „cea mai rezistentă dintre formele parodiei”, care parodie, la rîndu-i, „ja naștere din cenzura pe care rațiunea o exercită, în numele adevărului, asupra ficțiunii literare” și constă în „dezvăluirea convenției prin aplicarea «uimitoarelor minciuni» asupra unor personaje prin nimic remarcabile, adică asupra unor anteroi”, autoarea studiului trece la analiza comparatist-istorică a principalelor opere din literatura universală, de expresie latină, mai cu seamă, care ilustrează „dinamica interioară” a eroi-comicului. Dacă introducerea teoretică suferă de oarecare labilitate, — vădită mai ales în caracterul aproximativ al unor definiții, între care și aceea de mai sus, a parodiei — studiul propriu-zis, efortul comparatist din capitolele II — VII, impune prin erudiție și disciplină logică. Ioana Em. Petrescu a citit mult, fiind cu minuțiozitate totul, s-a orientat cu dezinvoltură în masa imensă de informații „în chestiune”, reușind, finalmente, să construiască un pod unic între așa de diversele — în timp și spațiu — insule ce formează arhipelagul eposului eroi-comic. O simplă listă de opere analizate dovedește erudiția: *Iliada*, *Batrahomiomahia*, *Morgante* a lui Pulci, *Orlando innamorato* a lui Boiardo, *Orlando furioso* a lui Ariosto, *Vadra răpîtă* a lui Tassoni, *Hudibras* a lui S. Butler, *Strana* lui Boileau, *Răpirea buclei și Nerodiada* ale lui Pope, *Henriada* lui Voltaire. *Animalele vorbitoare* a abatelui Casti, *Don Quijote*. La acestea se adaugă *Țiganiada* și *Trei viteji* ale lui Ion Budai Deleanu precum și alte numeroase referințe din bibliografia domeniului. „Podul” ce uneste aceste fișe analitice propune o imagine „în mișcare” a eposului eroi-comic ale cărei momente de renaus relativ corespund marilor epoci ale culturii umane: antichitatea elină și romană, medievalismul, renașterea, iluminismul. Autoarea glosează cu subtilitate pe marginea textelor literare, accentuînd asupra acelor detalii care vin să sprijine ideea

perenității eposului comic, bazată pe acceptarea, de fapt atribuirea, unei funcțiuni morale formelor parodiei. Subtilitatea disocierilor nu înseamnă numai decît originalitate, fiindcă în majoritatea cazurilor comentariile sînt în prelungirea bibliografiei critice. Curios este că partea cea mai puțin personală din întreg studiul este tocmai aceea dedicată operei lui Ion Budai Deleanu, îndatorată serios, și, într-un fel, mărturisit, opiniilor exprimate de critica românească de la Ov. Densusianu la Paul Cornea, acesta din urmă considerat, pe bună dreptate, drept cel mai interesant comentator al *Țiganiadei*. Găsim uneori și extravaganțe în interpretare, care nu semnifică atît originalitate, cît nevoia de coerență a discursului critic în limitele demonstrației propuse. Astfel, Ioana Em. Petrescu consideră drept „componenta esențială a qui-jotismului, conștiința lucidă a jocului” opinie îndrăzneată care însă nu e deloc valabilă pentru Don Quijote, ci numai pentru Cervantes. E aici un ecou din meditațiile lui Ortega y Gasset, puțin „interpretat” și puțin „ocolit”. Chestiunea are însă importanță pentru concepția generală a studiului autoarei noastre. Dacă admitem că personajul lui Cervantes are „conștiința lucidă a jocului”, reprezentînd totodată categoria personajelor eroi-comice, atunci contemporanii săi Orlando I și II, Morgante, uriașul, care nu o au, n-ar mai ilustra eposul eroi-comic. Dacă însă admitem — și cred că acesta e adevărul — că Don Quijote e un erou tragic, atunci celelalte personaje eroi-comice vor ilustra, și prin opoziție, genul. Iluzia de care pare să se fi lăsat antrenată Ioana Em. Petrescu este de a atribui personajelor intențiile autorilor. O legătură fără îndoială că există între autor și personaj în literatura eroi-comică; ea se numește ironia și mă mir că autoarea studiului acesta n-a insistat mai mult asupra ei.

În totul Ion Budai Deleanu și eposul comic e o încercare onorabilă de sinteză comparatistă în teritoriul aglomerat și confuz al literaturii eroi-comice, o lucrare de frumoasă erudiție ce ar fi meritat o tot atît de frumoasă așezare în pagină a idelilor, care, așa cum sînt dispuse acum, nu ajung să risipească aerul de înlănțuire de fișe bibliografice al cărții.

Laurențiu Ulici

SEMNAL

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Lucian Raicu — GOGOL SAU FANTASTICUL BANALITĂȚIL 450 p., lei 14,15.

EDITURA EMINESCU

Sorin Titel — ȚARA INDEPARTATA (roman), 236 p., lei 8,75.

EDITURA JUNIMEA

Nicolae Țațomir — POEZII ȘI POEME. 232 p., lei 18.

Victor Leahu — CICA UN MOTAN TÂRCAT. 80 p., lei 9,75.

EDITURA MINERVA

*** — DIN POEZIA DE DRAGOSTE A LUMII (2 volume). Colecția B.P.T. Selecție, tălmăcire și prefață de Maria Banuș. XIV + 1002 p., lei 10.

J. Karl Huysmans — ÎN RĂSPĂR (roman). Colecția B.P.T. Traducere de Raul Joil. Prefață și tabel cronologic de Georgeta Horodincă. 250 p., lei 5.

Théophile Gautier — CĂPITANUL FRACASSE (roman). Colecția B.P.T. Traducere de Constantin Popescu-Ulmu. Prefață și tabel cronologic de H. Zalis. 3 vol., XLVIII + 896 p., lei 15.

EDITURA UNIVERS

Dan A. Lăzărescu — INTRODUCERE ÎN SHAKESPEAREOLOGIE. 662 p., lei 31.

Primo Levi — MAI E ACESTA OARE UN OM? Traducere de Doina Condrea-Derer. Colecția „Meridiane”. 246 p., lei 5,50.

Tudor Vianu

Amicus Plato...

EDITOR și comentator competent al lui Alexandru Macedonski, la a cărui reabilitare a contribuit ca nimeni altul înaintea lui, Tudor Vianu scrisese și cel mai vibrant și comprehensiv necrolog al marelui poet. Unul dintre motivele de considerație față de om, ba chiar cel dintâi, a rezidat în faptul că defunctul stăpinea „arta desăvirșită a unui om de lume”. În ce consta această artă, la poetul lipsit de mijloacele materiale necesare pentru recepții somptuoase, în saloane strălucite? Macedonski, urmează Vianu, „asculta cu răbdare, combătea cu transigență și nu obosea nici o clipă. L-am admirat totdeauna această superioară disciplină a dispoziției care, până în anii săi ultimi, nu cedase nicidecum durității mohorâte a bătrânilor”. Așadar Macedonski era o gazdă atentă și îngăduitoare față de oame-nii pe care-i primea și ale căror idei le asculta fără să li se opună categoric cind era de altă opinie. N-a fost niciodată un bătrîn mohorit, deși viața i-a adus mai multe lovituri decît bucurii. Și mai departe, în completarea portretului moral al omului de lume, Tudor Vianu preciza: „În acest fel de a se conduce intra într-o bună parte și conștiința aristocratică pe care Macedonski a nutrit-o de-a lungul întregii sale vieți”. Acea conștiință era însă una tulbure, deoarece ascendențele voievodale și princiere pe care și le orga poetul încă din prima tinerețe erau mai mult rezultatul unui complex de inferioritate și nevoia unei strălucite compensări, oricît ar fi apărut aceasta de ne-serioasă în ochii cunoscătorilor, genealogiști și heraldiști. Moralistul din Tudor Vianu continuă cu un enunț de ordin general, aforistic:

„E probabil că tot destinul nostru se reduce la unica idee ce ne-o facem despre noi, la stima sau desgustul pe care le concepem cu privire la persoana noastră”.

Găsesc că cuvîntul dezgust este prea tare. În genere, fiecare om are despre persoana lui o satisfacție integrală; de aceea întîlnim, mai ales în lumea scriitorilor și a artiștilor, aproape numai orgolioși și vanitoși de diverse calibre și prea puțini oameni într-adevăr modești sau cunoscătorii resemnați ai propriilor limite, după ce și-au dat seama de ele. Unde sînt însă acei oameni pe care Tudor Vianu îi credea pătrunși de dezgust față de propria lor persoană? Nici chiar autenticii ratați nu au îndeobște conștiința ratării lor, complăcîndu-se în mitul unei superiorități intelectuale atît de categorice, încît nerecunoașterea contemporanilor li se

pare actul unei enorme imbecilități. Înainte de a fi atins vîrsta maturității sale artistice, Alexandru Macedonski s-a crezut singurul mare poet al țării noastre. De aceea mă surprinde concluzia lui Tudor Vianu, în aceeași ordine de idei:

„Macedonski trebuie să fi fost adeseori sfișiat de îndoieli și desgust”.

Da, de îndoieli și de dezgust față de contemporanii care nu-l prețuiau cum se cuvenea și mai ales cum credea că i se cuvenea! Nicidecum însă n-a fost străbătut „de îndoieli și desgust” față de sine însuși. Exemplul pe care-l dă Vianu nu mi se pare deloc convingător:

„În ultimul său volum, în *Flori Sacre*, publicul a fost surprins să cetească, alături de poeme savante, o *Doină a Sărăciei* prevăzută cu niște accente mai prejos de marele său talent”.

Ce dovedește aceasta? Dezgust și îndoieli față de eul său, sau pe de o parte condamnarea comportării contemporanilor față de excepționala sa persoană, iar pe de altă, inegalitatea talentului său? Macedonski nu s-a îndoit o clipă de atotputernicia genialității sale creatoare și s-a ridicat toată viața cu energie și sfidare împotriva adversarilor văzuți și nevăzuți, a celor ostili ca și a celor indiferenți, a celor ce-l tîgăduiau sau pur și simplu îl ignorau, preferîndu-i mediocrități ca Eminescu și alții, *ejusdem farinae*.

UN alt notabil necrolog al lui Tudor Vianu a fost acela scris la dispariția lui Mateiu Ion Caragiale. Autorul remarcabilului eseu se arată foarte indulgent față de aceeași nesănătoasă pornire pe care o scuza și la Macedonski: orgoliul aristocratic al unui om, în fond, fiu al poporului, născut dintr-o modestă mamă, lucrătoare la regie și dintr-un tată al cărui geniu nicidecum nu l-a recunoscut și al cărui „sans-gêne” plebeu l-a dezgustat totdeauna. Ca heraldist și genealogist, nu-i era îngăduit lui Mateiu să-și mitocosească ascendențele de așa natură, încît să se creadă egalul sau superiorul unor contemporani, ai căror bunici domniseră în țara noastră, cum au fost George Valentin Bibescu sau Radu Rosetti, istoricul familiei. Una este ca printr-o confuzie, eventual onomastică, să te crezi, în ignoranță de cauză, înrudit cu o veche și ilustră familie, și alta să-ți arogi înruderii fanteziste, în deplină cunoștință de cauză, ca să înșeli, pe cine? pe ignoranți, desigur, pentru că oricît de puțin învățatul genealogist și heraldist își dă seama de la prima vedere de fabulațiile falșilor deținători de „sînge albastru”. A fi vorbit, cum a făcut

Tudor Vianu, despre „un instinct aristocratic” la Mateiu I. Caragiale, a fost desigur o eroare. El s-a mai înșelat crezînd că Matei disprețuia „situațiile și onorurile”. Toată viața a vînat tinichelele pe care adevărații disprețuitori galici le-au mai numit și „crachats”, — e vorba de decorații. A vrut să fie deputat, prefect, ministru plenipotențiar, alergînd în depărtate străinătăți după N. Titulescu. A fost din cale afară de mîndru pentru că fusese șeful de cabinet al ministrului takist, Alexandru Bădărău. Vanitatea la el era așadar în înălțimea orgoliului său. Gîsînd în marginea acestui nărav al autorului lui *Remember*, Tudor Vianu a enunțat un alt remarcabil principiu:

„Ereditatea are, la urma urmei, un preț numai ca fapt psihologic”.

Urmează exemplul, dovadă a justeței enunțului de mai sus:

„Și aceea a lui Matei Ion Caragiale era veche și nobiliară, judecînd după rezerva și măsura lui, după bunul lui gust în ale vieții și ale artei”.

Nu cumva, în actul de transigență necrologică, Tudor Vianu ia efectul drept cauză, ca să deducă din orice formă a orgoliului semnul unui vechi neam? În orice caz nu putem fi de acord cu concluzia:

„Era deci în dreptul lui să-și caute ascendența pe urcușurile istoriei și chiar să-i pară, din cînd în cînd, că o găsește”.

Din perspectiva unei etice latitudinare, desigur, genul și chiar talentul au toate drepturile în materie de creație, dar nu și acela de a arunca praf în ochii celor naivi, împăunîndu-se cu calități pe care nu le posedă și arogîndu-și titluri necuvenite. Singura scuza ar fi mitomania calificată patologic, ceea ce n-a fost tocmai cazul vreunui din cei doi mari scriitori moi sus citați.

ORARĂ calitate pe care o admiram la Tudor Vianu era respectul față de oricare dintre semenii săi, încercarea sinceră de a-l înțelege pe fiecare, fie că-i era student, coleg sau prieten, ori numai cunoscut. Vorbînd cu sine însuși, în prea puținele sale *Fragmente autobiografice* (II), și privîndu-se cu ani în urmă, scria:

„Ești de pe atunci o natură sociabilă, convivială, încrezătoare”.

Intr-adevăr, Tudor Vianu a avut mulți prieteni și a cultivat prietenia cu un adevărat cult pentru statornicie și sinceritate. Scrisorile lui către prieteni îi trădează această „slăbiciune”, care constituie însă o adevărată forță morală. Știa să uite și să ierte ofensele, uneori foarte grave, pe care le primise de la oameni la care ținuse. Indulgent cu ceilalți, era rigorist față de sine. Ceea ce le ierta lor, nu-și îngăduia sie-și.

În finalul acestor fragmente găsim cîteva precepte etice dintre cele mai impresionante:

„Ajută-ți prietenul nenorocit. Mărturisește pentru nevinovat. Sprijină pe cel slab și nu uita ce grele sînt începuturile de viață. Fă ce poți pentru ca lumea să devină mai dreaptă”.

Nu pot fi enunțate mai pe scurt și mai încăpător principii etice mai drepte și mai înalte ca acestea. Delicat poet, critic pătrunzător, savant estetician, eseist de frunte, incomparabil profesor a trebuit, în calitate de conferențiar universitar, să aștepte peste 15 ani ca să fie promovât profesor. Abia în cadrul culturii socialiste i s-au încredințat misiuni de mare prestigiu internațional și i s-au acordat supremele titluri în ordinea spirituală, căreia îi slujise cu credință o viață întreagă.

De la Tudor Vianu, care nu s-a lăsat niciodată abătut de vitregia unor vremi opuse, am auzit această vorbă înțeleaptă, spusă unuia care era nerăbdător să i se înlăture un act de nedreptate:

— Mai așteaptă puțin să obosească nedreptatea.

Nedreptatea cu majusculă, ipostaziată de filosoful culturii, trebuia să-și sleiască și ea puterile, ca și ființele omenești în care lovea. Umanist autentic, Tudor Vianu și-a păstrat pînă la urmă încrederea în om, în nelimitata putere de judecată, de pătrundere, de cucerire și de bunăvoință a omului. Tineretul care l-a iubit și admirat nu s-a îndoit nici un moment de exemplaritatea lui.

Șerban Cioculescu

Cu Mihail Sadoveanu, în 1960

Imanistul militant

ERA într-o dimineață de mai, acum zece ani, în sala Dalles. Iscată undeva, o șoaptă s-a răslit deodată, asemenea undelor pe rafața unui lac, în toate părțile, și încotro te uitai, zăreai fețe contrare. Tudor Vianu dispăruse subit, abia, destinul vrînd parcă să dea prin stă moarte neașteptată o dezminspectaculară credinței sale neate în virtuțile rațiunii. Sentimentul de contrarietate, din prima clipă, a fost înlocuit repede unul de consternare. Cultura pierdea pe unul dintre torii de prim rang, învățămîntul — eminent dascăl. Rămînea un mare gol în rîndurile militanților pentru erarea intelectuală internațională, ru înțelegere și pace.

Surdul, totuși, n-a triumfat. Cărlui Tudor Vianu circula. Gîndurile constituie și azi, exact ca în timpul ei, un ferment al creației culturale. urarul de prestigiu internațional, dintre umaniștii de seamă ai secolului, continuă a fi în cultură o prezență activă prin partea cea mai bună a ei, aceea care a învins moartea. În timp cît se vor pronunța numele aioreescu, Odobescu, Densusianu, nu sînt uitate nici numele autorului **Esteticii** și al **Filosofiei culturii**.

anume direcție spirituală, expresie a aspirațiilor umane permanente, avut în Tudor Vianu, în spațiul cultural românesc, un exponent dintre cei mai autentici. De la începutul acțiunii, acest învățat a adoptat o linie credință prin care s-a situat în unitatea spiritelor clasice. Luînd, declarat, drept stea călăuzitoare „clasicul al omului”, el s-a vrut deauna, și a fost efectiv, o minte deosebită, orientată de exigențele precide imperativul lucidității, stimularea încrederea în facultățile logicii, gîndirii raționale, în „funcțiunile de viață ale vieții conștiente”. Tot ce este atestă înclinația spre clar, spre simplitate, preferința pentru creația luobiectivă, stăpînită de năzuința forma perfectă. Sintetizînd observațiile articulate în numeroase eseuri și în opere anterioare, **Estetica** sa înfățișează opera de artă ca fiind un produs vrînd să atare, model pentru toate proiectele muncii. În eseu **Personalitatea**

artistului, de pildă (din volumul **Arta și frumosul**), abordînd chestiunea raporturilor dintre biografia, inclusiv cea spirituală, și creația artiștilor, Vianu consideră că „impresia sublimă” pe care o trezesc operele exemplare e condiționată de capacitatea autorului de a se detașa, în actul elaborării, de sine însuși, de a-și domina „sinceritatea”, subordonînd-o cerințelor transfigurării estetice. „Sinceritatea fără corectiv”, reflectează esteticianul, îl poate duce pe artist „la simpla înfățișare a unui «caz», a cazului său, ceea ce scade cu mult interesul cu care, în marile opere de artă, urmărim expresia unui destin general”. Citînd exemplul lui Flaubert și al lui Jean-Paul Richter care, după propriile mărturisiri, preferau să lucreze pe un material străin propriile lor experiențe anterioare, autorul eseului generalizează:

„În jurul tuturor marilor picturi ale pasiunilor omenești stă astfel un cadru glacial, care ne permite să măsurăm elanul de înălțare a artistului peste condiția vieții și măiestria sa. Această mîndră și suverană distanță pe care artistul o menține între sine și obiectul descrierii sale o resimțim ca o trăsătură inumană de cruzime, dar ca pe unul din elementele impresiei sublimă care atingerea marii arte ne înfioarează. Aceași cruzime o simte și artistul, și anume împotriva sa, atunci cînd luptă contra emoției care încearcă să-l cucerească silindu-se să fie plin de neclintită asprime față de bucuriile și durerile care vibrează în sufletul și carnea sa. Dar aceasta este drama și în același timp grandioarea destinului de artist”.

UN alt eseu, **Paul Valéry și timpul nostru**, e o mărturisire deghețată de adeziune la estetica antinaturalistă a poetului neoclasic francez. Expunînd principiile directoare ale concepției lui Valéry despre artă, eseistul nu-și ascunde admirația pentru atitudinea aflată la baza acestei concepții, atitudine dictată de opțiunea pentru raționalism și neoclasicism. Articulată „sub auspiciile geniului apollinic al luminii și ordinii, al construcției metodice și raționale”, gîndirea lui Valéry posedă, pentru comentator, caracter de exemplaritate și, după opinia lui, „de la rodnicia acestui geniu este de așteptat nu numai realizare artistică, dar și mîntuire pentru problema vieții”. Chemarea autorului **Farmece**-lor la Academia Franceză tocmai în anul centenarului romantismului îi apare lui Tudor Vianu ca un act simbolic, posibil simptom al reorientării culturii spre idealul clasic:

„Multe spirite franceze aderă astăzi la principiile doctrinei clasice și ele recunosc în Valéry pe un maestru și pe un îndrumător.”

S-ar putea, însă, să se spună că, în pasajul final, că întoarcerea la clasicism să exprime o mai generală trebuință istorică:

„Iată [...] că Valéry restituie vechiul său prestigiu noțiunii clasice a formei [...] Adîncă sa analiză, refăcută din mărturii variate ale operei sale, ne lasă să strecurăm o privire în regiunea motivelor psihologice și morale care susțin acest cult restabilit, dedicat formei pure și luminoase, creației conștiente și stăpîne pe sine. Neoclasicismul lui Valéry ne apare astfel drept una din formele de apărare ale sufletului modern. Dar orice estetică nu conține o etică? Și orice artist nu dă un răspuns problemelor morale ale timpului său?”

INTR-UN moment în care doctrinarii revistei „Gîndirea” (la care colabora) se întrecuau în a osîndi raționalismul și a profeti decesul spiritualității occidentale, ce-l generase, Tudor Vianu face (în „Gîndirea”) chiar apologia spiritului lucid, a „con-

Pe terasă la Zamora, împreună cu soția și fiica sa

strucției metodice și raționale”, identifică o posibilă sursă de regenerare morală și intelectuală în însăși inima Occidentului. În inima unui alt Occident decît acela în apărarea căruia tocmai se ridicase Henri Massis! Cu obișnuința sa de-a opera cu noțiuni clare, de-a întrebuița cuvintele în înțelesul lor propriu, tînărul profesor de filozofia culturii supune, în articolul consacrat gînditorului amintit, ideile din **Défence de l'Occident** unei analize incisive, demonstrînd că „Occidentul” glorificat aici nu este nici întregul Occident contemporan, nici partea lui cea mai dinamică. Erijat în apărător al „Occidentului”, Henri Massis reprezenta, în fapt, doar „ideea romană și catolică” și, în concluzii, pledoaria lui se întîlnește straniu cu aceea a lui Berdiaev, exponentul direcției spirituale diametral opuse, radical anti-occidentaliste, și cu opiniile lui Keyserling, „un german adăpat la izvoarele culturii asiatice, [...] a cărui filosofie dinamică (Massis) a avut de mai multe ori prilejul s-o denunțe”. Asemenea lui Berdiaev, H. Massis aspira la restaurarea Evului Mediu, însă, bineînțeles, a celui catolic. Prin întoarcerea la epoca de grandoare a catolicismului, autorul **Apărării Occidentului** credea că s-ar crea climatul propice resuscitării valorilor clasice. Prilej pentru Tudor Vianu de a-și declara o dată în plus simpatia pentru clasicism și, implicit, acordul cu poziția lui Massis în măsura — numai în măsura — în care aceasta constituia, pentru orientarea într-un asemenea sens, un sprijin efectiv.

ÎN ANII edificării socialiste, umanismul și raționalismul lui Tudor Vianu și-au lărgit considerabil orizontul. Imbrățișînd umanismul socialist, apropiindu-se de materialismul istoric, cărturarul a depășit implicit pozițiile raționaliste clasice; continuînd să acorde întreaga prețuire lui Descartes, lui Kant, lui Hegel, tuturor acelor care în cursul veacurilor au asigurat culturii europene „cîștigurile ei cele mai sigure”, cărora „le datorăm regulile metodei [...], tot felul nostru de a gîndi și pînă la un punct chiar posibilitatea practică de-a o face”, el a înțeles să valideze moștenirea acestora prin dezvoltarea acelor componente ale ei care au facilitat apariția marxismului. Integrat astfel intelectualității călăuzite de spiritul noilor vremi, Tudor Vianu și-a dat — și își dă în continuare — concursul, cu eficiență, operei de făurire a culturii românești socialiste, menită, în înțelegerea lui ca — asimilînd tot ce e valid în creația umanității, menținînd „însușirile caracteristice întregului trecut al literaturii române” — să exprime „geniul național în revoluție”.

Dumitru Micu

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Opera lui Tudor Vianu cuprinde 100 de titluri. Enumerăm pe cele mai de seamă dintre ele:

- Teza de doctor în filozofie al Universității din Tübingen (**Das Wertungsproblem in Schillers Poetik**) 1924;
- **Dualismul artei**, 1925;
- **Fragmente moderne**, 1925;
- **Masca timpului**, 1926;
- **Poezia lui Eminescu**, 1930;
- **Arta și frumosul**, 1931;
- **Arta actorului**, 1932;
- **Imagini italiene**, 1933;
- **Influența lui Hegel în cultura românească**, 1933; (Premiul „Naturalei” al Academiei Române);
- **Estetica (I, II) 1934—1936**;
- **Idealul clasic al omului**, 1934;
- **Introducere în știința culturii (I, II) 1934**;
- **Istoria esteticii de la Kant pînă azi**, 1934;
- **Generație și creație**, 1936;
- **Filosofie și poezie 1937**;
- **Istorism și raționalism**, 1938;
- **Studii și portrete literare**, 1938;
- **Studii de filozofie și estetică**, 1939;
- **Arta prozatorilor români**, 1941;
- **Introducere în teoria valorilor**, 1942;
- **Curs de istoria literaturii române moderne**; **Curs de metodologie literară**; **Curs de stilistică**; **Curs de estetică**, 1944—1945; **Curs de istoria literaturii universale**, 1950;
- **Istoria literaturii române moderne (în colaborare)**, 1944;
- **Filosofia culturii**, 1944;
- **Voltaire, Cervantes, Anton Pann. Probleme de stil și artă literară**, 1955;
- **Literatură universală și literatură națională**, 1956;
- **Versuri**; **Problemele metaforei**, 1957;
- **Jurnal**, 1961;
- **Studii de literatură universală și comparată**, 1961;
- **Dictionar de maxime comentate**, 1962;
- **Arghezi, poet al omului**, 1964;
- **Studii de literatură română**, 1965;
- **Despre stil și artă literară**, 1965;
- **Postume**, 1966;
- **Correspondență**, 1970;
- **Opere**, 1971.

S WERTUNGSPROBLEM
SCHILLERS POETIK

1924

Dr. phil. THEODOR VIANU

1924

BUCUREȘTI

LA FUNDATIEI CULTURALE „PRINCIPELE CAROL I”

Prima lucrare : teza de doctorat

CEI DE PE

Caporalul I.R. Gheorghe Stoica
(Fotografie din septembrie 1944)

18 septembrie 1944

AM ajuns la Comandamentul Diviziei 3 Infanterie în seara zilei precedente. Problemele de cartiere, masă, relaxare, orientare sînt aici de domeniul fanteziei. Te descurci cum poți. În linia întâi acționează o singură lege: atacul, apărarea, replierea — la nevoie — și înaintarea cu orice preț.

Așteptăm întreaga noapte, privind — întinși pe spate, în șanțul șoselei Acăfari — Tg Mureș — bolta senină, spuzită de stelele toamnei. Dimineața lucrurile se precipită. Întregul front se pune în mișcare. Pregătirea de artilerie a început în zori. Aruncătoarele și fantasticele „katiuse” brăzdează cerul care se luminează treptat. Atacul pornește vijelios pe direcția principală, respingînd inamicul la Nord de oraș. Rezistența este însă tenace. Uneori luptele se dau pentru fiecare metru de teren. Infanteriștii noștri se adaptează rapid situației, dar contra-atacurile inamice — susținute adeseori de blindate și rareori de aviație — opresc temporar înaintarea. Un „Horch”, apărut ca din pămînt, ne smulge din sector și ne duce, în grabă mare, la Iernut. În sectorul Iernut-Cipău luptele au devenit crîncene. Văzduhul fierbe de explozii, mișcările trupelor noastre sînt reperate cu mare precizie de observatoarele și de unitățile înaintate inamice, care dețin poziții întărite pe malul drept al Mureșului, mult mai ridicat decît malul ocupat de formațiunile noastre de asalt.

Noaptea coboară amenințătoare, dar cu perspectiva de a mai ușura, de a mai corecta unele poziții. Artileria ușoară inamică, mitralierele grele, aruncătoarele țîn mereu sub tirul lor pozițiile noastre. Sîntem prinși în jocul satanic al inamicului, orice mișcare este lovită în plin.

19 septembrie 1944

LA Sud de Ogra, pe malul stîng al râului, s-a instalat — după abile și riscante dibuiri — un observator al infanteriei noastre. Echina a fost condusă — pe cărări numai de el știute — de un localnic. Adăpostul — improvizat de cu noapte — rezistă bombardamentelor ușoare. Privesc cu

jînd, de după zidul unei case distruse de bombardament, distanța care ne separă de observator, urmăresc mișcările inamicului care ne ține sub focul ucigător al tuturor armelor.

— „Ce-ar fi să ne strecurăm pînă la observator”?, îi zic lui Râmnicianu.

— „Să mergem”, îmi răspunde cu glas moale, convins fiind că ceea ce am hotărît e bine gîndit. Comandantul batalionului în sectorul căruia ne aflăm, maiorul Negrescu, ne avertizează asupra riscului ce ne paște.

— „Toate mișcările noastre sînt luate la ochi”, ne spune, după ce ascultă concident explicatiile pe care i le dau.

— „Eu zic să încercăm, totuși”, mă încumet să reiau ideea.

— „Treaba voastră”, dă sentința maiorul. „Dau ordin să vă acopere trecerea”!

După primii pași, lăsînd în urmă șoseaua și casele distruse și arse, focul inamic încetează brusc. Înaintarea noastră împletită pe cîmpul care ne desparte de observator (aproximativ 200—300 m.) e urmărită cu vădită curiozitate de pe culmile care străjuie malul drept. Tăcerea de moarte care se așterne îmi îngheață sufletul. „Ceva nu-i în ordine”, mă gîndesc. Dilema este curmată brutal de un țipăt care pornește din spatele nostru, din rîndurile soldaților care apără comuna:

— „Mă, nenorociților” — aud îngrozit — „ați intrat în cîmpul minat, fire-ați ai dracului să fiți de tîmpii”!... În astfel de situații se clatină pînă și cea mai echilibrată minte. Simți că pămîntul de sub picioare se mișcă, se frămîntă, că în văzduh croncănesc corbii morții și că ceasul ți-a bătut cu siguranță, dar că nu l-ai auzit. Mă opresc brusc, cuprins de friguri. Îl țîn locului și pe Râmnicianu, care gîfîie sub greutatea „lăzilor” pe care le poartă în spinare. Sînt, de fapt, aparatele de filmat. Omul, crezînd că a prins un moment de odihnă, vrea să descarce aparatele cu care este dotat, dar îl aduc la realitate cu o violentă lovitură pe braț:

— „Stai așa, nu te mișcă”, îi strig, pradă unei mari spaimi. Mă privește contrariat și nu știe ce să facă. Nu-i trece prin cap că încetarea focului e suspectă, că lucrurile au ieșit din ritmul lor infernal. Îi arăt culmile din față, peste Mureș, înșesate de hitleriști și hortiști, care privesc amuzați pe cei ce vor sări în aer, dintr-o clipă în alta. Mă uit, cuprins de panică, în jur. Văd, într-adevăr, capsele „borcanelor”, firele misterioase întinse perfid prin iarba răscolită superficial. Aproape că nu găsești loc să-ți pui piciorul. „Cum naiba am ajuns pînă aici”?, îmi zic din nou, „prin ce minune am ocolit explozia”?... Râmnicianu tot nu înțelege despre ce este vorba. Avertismentul, grosolanele injurături nu le-a auzit. Faptul că inamicul a încetat subit focul, că cei doi ostași de la observatorul nostru ne privesc consternați nu-l tulbură.

— „Ce s-a întîmplat”?, mă întrebă naiv.

— „Nimic”!, îi răspund, aparent nepăsător, gîndindu-mă că orice alarmă în situația în care ne aflăm ne-ar putea fi fatală. Pipăi cu ochii pajîstea din față, încerc să descifrez mecanismul complicat al „țesăturii” monstroase. „A da înapoi” — iau rapid hotărîrea — „e tot atît de riscant... Numai o atență alunecare spre cei din față și o abilă manevră, cu pași calculați, efectuată metru cu metru, ne poate salva. Trebuie să încercăm”!...

— „Pășește exact pe urmele mele”, îi țip. „Dacă calci greșit sîntem pierduți”!... Abia acum își dă seama despre ce este vorba. Alb ca varul se țîne docil după mine, dinții îi clănțane, sudoarea îi alunecă șiroaie pe față, tremură din toate mădulele. Drumul nostru apocaliptic se desfășoară sub semnul unei mari tensiuni, la care iau parte ambele tabere. Dar înaintăm, totuși, pas cu pas. E înapăimîntător să simți că te apasă tăcerea grea care s-a așternut peste întregul sector. Râmnicianu nu-și mai simte mîinile, lăzile din spate parcă i-au zburat. Bolborosește rugăciuni și-și face mereu cruci. Ne mai despart de gura observatorului cîțiva metri. Acum, arătările sinistre de pe culmile din față dispar instantaneu. Un foc ucigător pornește din zeci, din sute de guri. Ploaia de gloanțe și proiectile se abate năpraznic asupra noastră. E țîrziu. Din cîteva salturi sîntem în adăpost. Cîmpul peste care am trecut — în temutul marș al

morții — este răscolit de exploziile minelor lovite de focul inamic. Istoviți, cădem pe pămîntul jilav. Slt. Oprea și serg. Dan se prăbușesc peste noi:

— „Ce v-a apucat, fraților, de ce-ați intrat în cîmpul minat? N-ați știut că există o altă trecere și că poți veni la observator numai noaptea”?... Evident, n-am știut, iar lămuririle maiorului Negrescu au fost confuze. În sfîrșit, după 20—30 de minute ne revenim. Râmnicianu privește, galben ca ceara, fața camarazilor de la observator, nu reușește încă să articuleze nici un cuvînt. Tresare, este zguduit de friguri epileptice ori de cite ori se sparge un proiectil deasupra adăpostului. Totul este să nu fim luați, la noapte, prin surprindere. O trecere camuflată peste Mureș, un atac prin surprindere ne poate fi fatal. Socot, totuși, că ai noștri — deși dețin poziții cu totul nefavorabile — țîn sub foc trecerea spre observator, că ne au sub protecție. Focul de-afară nu încetează nici o clipă.

— „Trage și artileria noastră”, exclamă slt. Oprea, „și trage bine, după cotele date de noi. Ia uitați-vă cum sar în aer pozițiile dușmane”. Privesc prin lunetă și văd limpede cum se spulberă pozițiile inamice, cum trombe mari de pămînt răscolit și evantaie imense se ridică în văzduh de pe dealurile din față. Și focul continuă, continuă, continuă într-una, pînă se lasă amurgul. Într-un țîrziu slt. Oprea ia hotărîrea. Țîpă strident în pîlnia telefonului de campanie. Se vede treaba că firul întins de geniști a scăpat neatins.

— „Pe-aici nu-i rost, domnule maior, schimbați dispozitivul de atac. Apa e adîncă, pe mal au amplasat mitraliere grele, poziția e foarte puternică... E prea mare riscul”!

Călăuza sosește, țîrindu-se pe burtă, țîrziu după miezul nopții.

— „Retragem observatorul”?, întrebă slt. Oprea nedumerit.

— „Nu”!, răspunde agentul. „Rămîneți pe loc. Dumnealor — face semn spre noi — merg cu mine. Generalul a făcut un tărăboi teribil din cauza cîmpului minat... În schimb de focuri am pierdut 7 oameni”!

Părăsim adăpostul. Episodul Ogra se încheie sub auspicii deprimante. Sînt un gust amar, o amețală și o mare, o nesfîrșită durere în suflet. Râmnicianu plînge ca un copil.

20 septembrie 1944

STATUL, major al mării unități studiază pe hărți întinse pe mese situația. Asist, cu sufletul gol, la dialogul comandanților, la replicile tăioase. Opiniile se înfruntă curajos, se trag linii ferme în direcții studiate cu migală, se fixează obiective, se dau sentințe.

— „Schimbăm tactica”!, hotărâște generalul. „Ținem sub foc pozițiile din sectorul Ogra și atacăm, cu toate forțele, pe direcția Iernut-Cipău. Aici — arată generalul pe hartă — Mureșul face o buclă. O ia apoi spre Vest, aproape în unghi drept. Poziția mi se pare accesibilă”... În față, peste rîu, zăresc pe hartă Oarba de Mureș. Nimeni nu mai spune nimic. Soluția este, pînă la urmă, acceptată...

— „Vezi coroanele celor doi copaci din față”?, îmi atrage atenția serg. Popescu Alexandru, iugă care stau înlîns pe burtă într-o tiranică așteptare. Are fața brăzdată de loviturile grelelor încercări prin care a trecut, dar și un simț acut al orientării în teren. „Sînt contopite”, continuă el. „Au amplasat, probabil, acolo, o mitralieră grea sau un tun de cîmp cu tragere repetată... De-acolo ne vine moartea, domnule reporter.” Îl privesc o clipă alarmat, dar trebuie să-i recunosc priceperea, competența. „Știe el ce spune”, îmi zic. „A mai fost în astfel de situații”. De pe culmi focurile se întetesc mereu. Inamicul — solid instalat pe poziții și avantajat de teren — exploatează orice ocazie, orice miscare. Sergentul de lingă mine — îi simt răsufierea întretăiată — îngaimă alte cuvinte, pe care nu le mai pot retine. Mă obsedează un nume: **Oarba de Mureș**. Să nu fie un cuvînt predestinat unei inexplicabile miopii, unor încercări hazardate. Recapituliez în minte celelalte episoade, construiesc ipoteze și caut mereu un sprijin în destoin-

cia comandanților de batalioane, de companii, de plutoane, în intuiția ostașilor care s-au dovedit adeseori mai utilă și mai fructuoasă decît cele mai abile combinații tactice.

Atacul este precedat de o puternică pregătire de artilerie și aruncătoare. Dealurile roase din față se năruie, asemeni dunelor de nisip, zărîm prin fum și praf cum se destramă pozițiile inamice, cum se prăbușește totul. Intervenția „katiuselor” îmi restabilește calmul, simt o pornire nestăvilită să mă năpustesc asupra pozițiilor dușmane. Strigătele sergentului și ale ostașilor de sub comanda sa îmi întăresc și mai mult optimismul, subrezit de întîmplările de la Ogra. „Totul e în ordine, totul e corect calculat”, îmi zic cînd văd cum cad pozițiile dușmane. „Vom trece Mureșul ușor și vom pune pe fugă fiara hitleristă... E sigur că așa va fi”, îi șoptesc sergentului. În sfîrșit, după aproape două ore de pregătire, de încrîncenată așteptare ieșim la atac deschis. Ne ridicăm, asemeni unor mari și amenințătoare umbre pămîntii, din adăposturile care ne-au dat sîlă și alergăm furioși spre apa râului. Zgomotul e infernal, cîmpul — pe o întîndere de 2—3 km. — se răscoală ca un uragan, agitația, alergătura febrilă e de nedescris, miile de ostași se năpustesc în apă, alte sute și mii ne urmează, pămîntul nu mai e pămînt, apa nu mai e apă, ci o imensă zvîrcolire de trupuri omenști, înnebunite de furia războiului, care se prăvălește în valuri succesive, peste mal, în apa vinzolită. Și plutoanele vin unele după altele, artileria trage neîncetat, aruncătoarele răbufnesc în explozii surde, se sparg mai în față grenade (zeci, sute, mii — naiba știe cîte sînt) și trupul gigantic al oastei noastre se întinde tot mai mult peste apă, pe malul drept, unde se pare că reușim să prindem un solid cap de pod. Mă țîn strîns de sergent și de oamenii din grupa lui, saltul în apă mă reconfortează și înot spre malul opus. Văd în jur soldați săltînd armele pe deasupra capului, aud strigătele deznădăjduite, chemări disperate, comenzi asurzitoare... Totul pare că prevestește sfîrșitul pămîntului. Focurile cresc în intensitate, nu mai știi de unde vin rafalele și proiectilele. Să te ferești? De ce? Și de cine? Ajung, după eforturi istovitoare, la mal. Sub trunchiul gros al unei sălcii, de crengile căreia mă agăț, îmi organizez — la adăpost de focul infernal al inamicului — o formă de observație. Văd, ca prin ceață, cum se zvîrcolesc cei loviți în plin, urletele de durere îmi macină creierii, apa fierbe ca în cazanul Satanei, răscolită de trupurile care-și găsesc mormîntul în valurile ei prăpăstioase și-apoi începe să se înroșească. Simți că-ți crapă țeasta, că-ți ies ochii din orbite cînd vezi ce se-ntîmplă, dar ce poți să faci?... O mină întîmsă unui muribund, lovit în cap sau în piept — nu poți să știi — rămîne neputincioasă în tentativa de a-i asigura salvarea. Mîna celui lovit se crispează, se zvîrcolește într-un spasm suprem, trupul se mai avîntă încă o dată și-apoi dispăre în vîltoarea răscolită de zeci, de sute de trupuri sfîrțecate de rafale.

„Prin urmare — încep să înțeleg — sergentul avea dreptate... Din coroanele copacilor, în aparență inofensivi, pornește în iureș apocaliptic moartea. Strigătele și vaielele nu mai conțeneș. Alte și alte grupuri se avîntă în apă. Mă ridic cu greutate peste trunchiul sălciei de care m-am agățat. Văd cum aleargă curbați cei scăpați de sub tirul îndreptat spre firul apei, pe cîmpul și spre coastele din față, unde inamicul se țîne ferm pe poziții. Cad, în e-lanul lor nalvnic, ca mustele, scerați de rafale, Mitralierele grele și brandurile latră într-una. Din unele cuiburi, meșteșugit camuflate, se trage — am impresia — și cu tunuri anti-tanc. Moartea e stăpînă pretutîndeni. Cei căzuți mai au vreme și putere să strîngă în pumnii încleștați țărîna pămîntului pe care-l cuceresc, pot arunca — într-un ultim efort — blesteme, pot privi — cu o ultimă speranță — cum se pune stăpînire pe malul drept, cum se lărgeste capul de pod și cum se scoate din robie — cu jertfe teribile — sfîntul pămînt al Transilvaniei. Înfrății cu acest pămînt, luat în piept și în inimi, îmbățați — în ultimele clipe — de priveliștea zguduitoare, se contopesc cu marea lui inimă, iar din brazdele care — mîine, poimîine sau cine știe cînd — se va ridica rodul bogat, acel rod va păstra pentru vecie singele celor care s-au sfîrșit — într-un e-

MUREȘ

fort epoeic — la Oarba de Mureș. Istoria noastră tragică, amarnică și vijelioasă noastră trecere peste vremelnicia istorică, va consfinți cu litere de foc nepieritoare suprema lor dăruire. Sfinții de la Oarba de Mureș — înregistrați într-o cohortă teribilă de peste 11 000 — vor pecetlui pentru eternitate — alături de halucinantele cohorte de morți de la Mărăști, Mărășești și Oituz — uluitoarea noastră virtute ostășească. Într-un elan de proporții, rar întâlnite în istoria faptelor militare, acești „sfinți“ au știut să înfrunte lucid și cu bărbăție ostilitatea oarbă care s-a interpus între gândirea tactică și marsul lor impetuos spre victorie.

Sleit de puteri, frânt de durere mă tîrăsc — în întunericul care coboară sinistru peste cîmpul de bătaie — printre sutele de trupuri sfîrtecate. Printre-un miracol — pe care mintea omească nu-l poate niciodată explica și

șit de septembrie — mai bate încă aripa morții. Soldații unităților proaspăt sosite pentru întăriri privesc încrunțați peste apa râului, peste cîmp, spre pozițiile inamicului. Mai există oare inamic pe creste? Îmi pun, în mod inutil, întrebarea, deși știu, simt că dealurile din față pentru care au căzut ai noștri nu ne aparțin.

De ce se uită atît de ciudat la mine toți cei sosiți în sector? Nu zic nimic, nu mă întrebă, doar se uită — cu nesfîrșită compătimire — cum stau alunșit în spatele unui zid dărîmat pe jumătate. Observ — după o examinare discretă — că bocancii și moletierele sînt numai scoartă roșie de singe. Am singe și pe veston și văd — cu nesfîrșită tristețe în ochi — că și mîinile-mi sînt pline de singe. M-am tăvălit astă noapte prin singele camarazilor cu care am pornit la atac. Și fața?... Trebuie să fie oribilă, o arătare din altă lume.

1944 — trecerea Mureșului

interpreta — scap de loviturile dușmanului și mă opresc instinctiv lingă trupul, cald încă, al sergentului meu. Stă chircit, cu fața trîntită în țărîină și parcă — într-un ultim spasm — vrea să înghită bulgărele care i-a oferit rezim în stingerea finală. Pripriejur trupurile ciuruite de gloanțe ale camarazilor lui din pluton. A-i plînge e zadarnic; a le aminti acum — în lamentări jălălnice — că din ascunzătorile draconic camuflate ne-a lovit hidoasa pocitură cu coasa ei vrăjmasă — așa cum a prezis sergentul — e o mîngiere iluzorie. Nu mă pot, totuși, stăpîni și deși se mai trage încă sălbatic din unele poziții, iar de pe creste fulgerele mitralierelor și ale automatelor mai sparg încă întunericul compact care coboară, aprînd la căpătîiul mortului — cel care mi-a dat nebănuite nădejdi, prin credința-i de martir — un chibrit slab, menit să-i lumineze trista trecere peste suferință. „Drum bun, ție și bravilor tăi camarazi... Luptătorul de lingă voi, luptător și cu arma cuvîntului, va evoca — dacă va avea zile — marea noastră jertfă... Și nu vă va uita niciodată! Alături de școlarii care vă vor aduce — peste ani — flori pe morminte, va depune și el ofranda unei camaraderii cinstite și drepte, pe care ție-o dă și ție-o ridică la rang de virtute supremă numai focul cumplit al cîmpului de luptă. Sinteți și veti rămîne pentru eternitate sfinții acestui pămînt, alături de toți ceilalți eroi care s-au înfrățit în moarte — cu bună știință și abnegație — pentru slava patriei și pentru slobozenia pămîntului strămosesc.

Prea mă fixează toți, cu tresăriri speriate în priviri, prea își întorc brusc capul cînd dau de mine.

— „Du-te și te spală“, aruncă vorba unul din furierii aflați prin apropiere. Să mă spal? Unde? M-am spălat azi noapte în apa Mureșului. Mi-e suflul greu și numai cei ce au trecut prin astfel de momente știu cu cît dezgust suportă viața, partea din viața care ție-a mai rămas, după ce cealaltă parte s-a prăbușit sub bătaia focului inamic. Așa e pe front. Aparții celor cu care ai pornit lupta, celor care zac acum pe cîmpul din față. Oricît ai fi de laș, fărîma de conștiință care zace ascunsă în sufletul tău — într-un loc neștiut, nebănuț de nimeni — îți dă, îți scoate la iveală adevărata înfățișare. Mă urnesc din loc. Cu pași greoi ajung la o fîntînă. Un ostaș — un pontonier, bag seama — îmi toarnă apă cu gamela. Mă învioresc. Apa îmi face bine. Renasc? Trebuie s-o iau de la început? „Trebuie!“, îmi zic, după ce mă zvînt. Sorb apoi cafeaua caldă din gamela pe care mi-o întinde același camarad. Sorb lacom și mă contopesc în atmosfera din preajmă-mi. Ce-a fost, a fost! Acum trebuie să pornim mai departe. Agitația, febrila mișcare din jur, zgomotul materialelor care se descarcă mă readuc la realitate, mă proiectează pe direcția a ceea ce am de făcut. Se aruncă bărci, se întind pontoane. Prin urmare, atacul nostru nu s-a irosit în zadar. Inamicul a fost scos din dispoziție, dat peste cap. Îmi vine să urlu, să-i trezesc pe cei de dincolo de apă, să le spun că pericolul a trecut, că pot înainta fără teamă. Putem trece liniștiți apa.

Mă pierd printre grupurile de ostași care lucrează, cu dibăcie uluitoare, la instalațiile lor. Voi afla mai tîrziu cum a fost cu trecerea, cu forțarea Mureșului, după ce voi sta de vorbă cu des-toinicii pontonieri.

Gheorghe Stoica

(Din CARNET DE FRONT, în curs de apariție la Editura Dacia din Cluj)

MIHAI MOȘANDREI

Umbra

Pasăre ce zbori tot mai sus,
Să desfaci umbra ce mereu te leagă,
Ca o scamă de fus,
Și-apoi te-nghite încet ca o pată.
În magicul Obscur din nestemată.

Tu fugi spre soare
Cu dimineața,
Pasăre înspăimîntată de Noapte,
Îngrozită de ceață,
Spre Infinit...

Doar acolo cenușa dispăre,
Sub gene negre de lună,
Sau plete vălurate de soare.

E clipa cînd păstrăvul caută în undă,
O umbră adîncă sub piatra de ceară,
Și unde se zbate mereu să se-ascundă,
De năvodul, ce Timpul leneș coboară.

Peștii caută în jos,
Tot mai jos,
Spre adîncul blindului pămînt,
Fermecata aripă să-i suie în Azur,
Fără umbră, fără mormînt,
Spre Cuvîntul de foc, primul veșmint.

Colț de parc

De-atitea ploii;
Privighetorile în parc au putrezit
Prin noapte, urcătorul caprifoi,
Sugrumă un măr girbov, sub fructe arcuit.

Și-n ziua aceasta pală,
Cine își mai aduce aminte,
De leagănul cu frîngii de mătase?
De-acel ciorap, care lupta fierbinte,
S-atingă înalta creangă a pajiștii umbroase?

Prin pufuri moi de roze miresmate,
Masca de satir, abia cornută,
Păstrînd surisul dublu de-inceput,
Uimită, ascultă în umbră, o lăută...
Cînd pe fereastra larg deschisă,
Un altul, în locul celui de-altădată,
Presară „menuete“, spre fata ochenată,
Cînd trandafirii roșii își cer scuze...

Dar faunul de bronz, cu risu-i slut,
Ciupind o foaie amară între buze,
Face cu ochiul unui vecin și frate:
Belzebut.

Leagăn astral

Se leagănă pămîntul printre stele,
Prin întuneric cu-aprinse asfodele,
Domol se leagănă paingul sub grinzi.
Iar plutitorii nori, în lucii oglinzi...

Se clatină păunii prin negre păduri,
Lingă florile în vînt, ciudate dubluri,
Se clatină valul pe muzicale mări,
Cu păsările moi, din vane plecări.

O taină, în juru-mi abia mai palpită,
Dar e înghițită de neagra orbită,
Sub gene un bulgăr negru plutește.
Da, îl cunosc, e al imensului clește...

Luceafărul cerne lumini de podișcă,
Cu ritmuri vibrînd ce treapta o mișcă,
Cînd frumoasele forme mor în lumină,
Mereu legănînd, legănînd o Grădină...

Dar deodată zarea se saltă, pornește...
Cînd printre neguri un flutur scipește,
Înghițit de valuri, în lacoma Noapte,
Sub unde adînci și fără de șoapte.

Totul aici e clătinare și fugă,
Sub constelații ce ne subjugă,
Despicînd în virtejuri, balasturi de sori,
Fetidele smircuri, de albe ninsori.

21 septembrie 1944

PRIVELIȘTEA e zguduitoare. Un imens cimitir dezgolit, o hecatombă se întinde, apare privirii oboșite și deznădăjduite, pe malul drept. Casele din cătunul apropiat sînt mormane și scrum. Prin aer — acest aer ademenitor al unei blinde zile de sfîr-

Teatru

„Inscripție pe o fereastră“

de Lorraine Hansberry

LAZĂR VRABIE

La sfârșitul repetiției a plecat de lângă noi făcându-ne un semn familiar cu mina și aruncându-ne peste umăr acel cotidian „pe mâine“.

Două cuvinte care leagă o zi de alta în truda în care ne cunoaștem din totdeauna, fie ea la teatru, la radio, la televiziune sau pe platourile de filmare.

A fost o zi caldă de primăvară. Rîdea. Era mulțumit că abia terminase filmările la filmul Filip cel Bun. Era mulțumit că avea în suflet planuri nenumărate.

Ieri a fost o zi bună și caldă de primăvară.

Astăzi, omul acesta atât de conștiincios și de punctual, actorul întotdeauna preocupat de amănuntele fiecărui personaj pe care l-a interpretat, omul care întotdeauna și uneori, cu un preț neștiut de nimeni, s-a ținut de cuvânt, astăzi, întârzie. Îl așteptăm cu tărie, dar el, inexplicabil, întârzie.

A murit Vrabie ?

Nu se poate! Nu e cu puțință, răspund ochii impietriți de uimire ai tuturor celor care l-au cunoscut.

Mircea ALBULESCU

PRINTRE puținele piese străine moderne aflate efectiv în repertoriul teatrelor noastre, Teatrul din Galați prezintă **Inscripție pe o fereastră** de Lorraine Hansberry, autoare care a murit prematur, lăsînd doar două lucrări dramatice. Fiind vorba de dramaturgia americană de azi, am mai putea adăuga că în timp ce scenele bucureștene aleg, în ultima vreme, doar scrieri de mîna a șaptea din această literatură, scena gălățeană are meritul de a fi optat pentru o piesă mai răsărită și mai decentă; chiar dacă nu e de mîna întîi, ea își propune totuși să altoiască monotonele drame de familie, pentru care manifestă predilecție autorii yankei, pe o tulpină socială, ca să arate cum se coc fructele nemulțumirii față de societate.

Comedia dramatică **Un strugure în soare** (1959), a aceleiași scriitoare de culoare, jucată și la noi, se grefa pe chestiunea rasială. **Inscripție pe o fereastră** (1964) abordează doar tangențial problema complexului rasial, aici urmărindu-se destinele unor modeste intelectuali care se ratează în felurite chipuri, fie prin inaderență funciară la necesitățile luptei aspre și crude pentru succes — obsesia fetiș a producătorilor de bunuri spirituale în societatea de consum — fie prin grave compromisuri morale. Preocupat de examenul stărilor sociale în celula de bază, dramaturgii americani își propun neconținut a dinamita mitul familiei burgheze solide, integre, aurite de patriarhalism. Cînd preocuparea aceasta e a lui O'Neill, Miller, Tennessee Williams, Albee, rezultatele sînt drame puternice, angajînd o vastă problematică umană, conturînd psihologii caracteristice și propunînd elemente configurative ale unei ideologii contestatate complexe, contribuînd, deopotrivă, la înțelegerea unui climat social. Cînd familia americană mijlocie e sondată de scriitori mai modești — Richard Nash, William Gibson, William Inge, Lorraine Hansberry — se obțin doar mici tablouri de gen, în culori confortabile, inconformismul apărînd aici fie adăugat, fie incapabil a determi-

na soarta personajelor, rămîind adică, oricum, exterior dramei. Autoarea de care ne ocupăm mai are și înclinația, ateatrală, de a aglomera necazurile eroilor — pe numitul Sidney îl părăsește nevasta, buna credință i-e înșelată de prietenii, l se sinucide o cumnată prostituată, altă cumnată îl mărturisește acrole neînțelegeri din familia ei etc. — pentru a putea convinge că societatea e culpabilă de toate, inclusiv de faptul că eroul capătă patima beției. E mult, și deosebit de fastidios, mai ales dacă se ține seama că majoritatea argumentelor sînt aduse nu în acțiune, ci în convorbiri plate și prelungi. Ca să demonstreze că destinul e vinovat, dramaturgilor greci nu le trebuia decît un singur fapt, cum ar fi eroarea inventurată a lui Oedip...

NEAVIND curajul de a scoate din piesă tot leștul verbal — ba mai adăugînd și o inexplicabilă scenă finală trompetistă — colectivul gălățean a muncit totuși cu credință și într-o unitate artistică pe alocuri remarcabilă, pentru a fluidiza întimplările puține, a valora comedia (umorul pe scenă e produs, totdeauna, cu naturalețe, măsură și bun simț) și a da un sens mai dramatic confesiunilor și conversațiilor (acestea, de fapt, confesiuni paralele). Regizoarea Ariana Kunner, construînd în mod echilibrat spectacolul, într-o manieră profesională certă, a avut inspirația de a-l colora, fără ostentație, cu muzică și evoluții coregrafice ale protagonistei, despre care ni se spune că ar fi actriță-dansatoare. Cînd măruntele tragedii devin abundente, și regizoarea, și o parte din actori cad pradă teatralismului, exacerbarilor gesticulare și vocale, precum și unei lacrimații intensive, reprobabile nu numai în planul acestui spectacol, ci din toate punctele de vedere, chiar și din acela al reprezentăției, care fusese pînă la un moment dat serioasă. Astfel, de pildă, actrița Ioana Citta Baciu joacă excelent, cu dezinvoltură tinerească și spiritual, rolul nevastei care n-are succes în teatru; cum dă însă peste personaj nenorocirea că trebuie să-și părăsească domiciliul conjugal, fiecare reîntoarcere în scenă a artistei devine un prilej de insuportabile exhibiții melodramatice, zvîrcoliri și sughițuri. Teatrul actual cunoaște mijloace mult mai concentrate și mai eficiente de a sugera o pacoste. Și actrița le cunoaște. Probabil că le-a mai uitat. Tot astfel, Leonard Calea pornește a interpreta cu sobrietate și frumoasă gravitate un tînăr negru, pentru a isprăvi într-o scenă cavernoasă, grandilocvent prăpăstioasă, total antiartistică. Menținîndu-se, în genere, cu pondere, în limitele bunului gust, Eugen Popescu-Cosmin (un carierist), Dan Andrei Bubulic (o izbutită figură de scriitor tînăr interiorizat), Liliana Lupan (demimondena), Lavinia Teculescu (cumnata cu dificultăți familiale) fac posibile peripecțiile în care sînt angrenate personajele lor. Ro-

lul cel mai bun, eroul Sidney, poet păgubos al unei vieți nepoetice, e susținut de Mihai Mihail, actor matur, foarte temeinic, practicînd un stil de joc prompt, direct, elegant, întru totul modern, prin controlul rațional al stărilor sufletești și refuz al sentimentalismului, comunicînd nedisimulat cu partenerii, dînd eroului un nimb de generalitate umană — un invins ce nu poate fi răpus — pe care, în text, acesta nu pare să-l aibă.

Am apreciat efortul de realizare a versiunii românești de către Dana Crivăț, bună cunosătoare a limbii engleze, deși unele expresii de tipul „Există treabă de făcut“, „Cit dezgust am față de voi!“ etc. dau citeodată senzația nisipului din orez — puțină fi, evident, curățate spre folosul consumatorilor.

Valentin Silvestru

Mihai Mihail și Liliana Lupan în premiera gălățeană „Inscripție pe o fereastră“

„Jurnalul unui nebun“

CREDE că farmecul spectacolelor de la Studioul Institutului (al celor bune) vine dintr-o anume improvizare în care ghicești talentul. Mai mult decît realizări desăvîrșite, încheiate, și se oferă cu generozitate virtualității. Cuvîntul improvizare în teatru ar trebui, poate, să aibă numai înțeles pozitiv. Să denumească împrejurarea revelatoare care aprinde, dacă aceasta mocnește, scintea. Nu-mi plac reprezentările de premianți, trasate cu rigla gradată de profesori. De altfel, ca să nu oprim teoria aici, ce este un mare regizor (sau actor) dacă nu un improvizator genial? Improvizarea există și în viață. Dar în teatru ea este, așa cred, suverană.

Tînărul regizor student Silviu Purcărete a găsit în Gogol un excelent pretext dramatic. **Jurnalul unui nebun** conține povestea grotescă a alienării umilului funcționar Axenti Ivanovici Popriscin. Ros de aspirații înalte, îndrăgostit de Sophie, fiica directorului său, pîndind anturajul acesteia, lui Popriscin i se pare la un moment dat că-i aude pe ciini cuvîntînd. De aici începe totul, bulgărele de zăpadă pornește să se rostogolească. Obsedat de referințele la „soana sa, sârmanul consilier titular scormonește prin lăzile de gunoi, recuperînd corespondența unor potăi fandosite, pe care singur, la flacăra luminării, o citește noapte de noapte. Sfirșește prin a deveni Ferdinand VIII, regele Spaniei. Ultima lui frază este, dintre toate, cea mai absurdă cu puțință: „Dar știți că beiu Algerului are exact sub nas o gogoasă infuriată?“ Pentru a fi rostit pe scenă, monologul lui Popriscin trebuie vizualizat. Era necesar, așadar, un al doilea criteriu de coerență, străin textului gogolian, dar în spiritul acestuia. Silviu Purcărete a procedat matur, suprapunînd primului plan realist (locuința mizeră a impiegatului, cruzimea supraveghetorilor de la ospiciu) un al doilea plan, caricatural, care prezintă obiectele admirației eroului. Simbolul social, natura imercială veghează hotarul celor două planuri. Incercînd s-o cuprîndă în brațe pe Sophie, incurcîndu-se în perdelele care i-o ascund, Popriscin se rostogolește înapoi, în condiția sa, înfășurat parcă în bandaie imunde. Excelent găsită, această metaforă scenică închide fără rest destinul personajului.

Ceea ce m-a impresionat în spectacolul lui Purcărete a fost măsura pe care și-a

impus-o. De la jobenul ros de molii, protejat cu tifon, care străjuiește subterana, pînă la colivia care-l închide în cele din urmă pe nebun, tînărul artist s-a străduit să lucreze numai cu esențialități. Aproape strict, fantezia sa servește atmosferei, rezistînd găsirilor de moment, superficialităților exuberante. Inclinat spre soluțiile simple, sobre, dirijînd practic un singur actor — C. Nedelcu — (de altfel foarte bun în rol, merițînd pe deplin elogiile noastre), Silviu Purcărete îndreptățește, în viitor, oricîte speranțe. Cu atît mai mult, cu cît decupajul textului, realizat cu discernămint, îi aparține de asemenea.

Marius Robescu

Julietta Szöny și Ben Dumitrescu într-un moment din spectacolul Teatrului din Baia Mare cu piesa „Passacaglia“, în regia lui Petre Popescu

Radio
Televiziune

Baletul pietrei

UNEORI paharele curate, alinate cu grijă, în ordine pe masă, parcă gata de drum, produc o lumină strălucitoare. Poți fi șocat de frumusețea lor chiar dacă nu ești japonez. Finalele turneului internațional „Centura de aur“ au adunat duminică astfel de străluciri. Boxerii ca paharele dintr-un haiku au strălucit neobișnuit toată duminica, trezindu-ne din somnul lung în care ne aruncă de obicei „Albumul duminical“, album cu file deja îngălbenite, pe cale de a deveni album al nici unei familii, ros de plietis și indiferență. Și totuși iarba e verde afară, cail zburdă și rup friul în dinții lor prea albi, aerul e sfișiat de mari nechezaturi. Boxul privit de aproape (și excelent comentat de Cristian Țopescu) nu ne-a dus cu gîndul la fața brutală a lumii cum ar pretinde mulți gingași hipopotami, ci pur și simplu ne-a dat gînduri poetice. Boxul văzut de aproape seamănă cu desfășurarea pietrei, cu deșirarea ei, cu toarcerea pietrei pe care din cînd în cînd vrei s-o arunci cît mai departe și mai puternic. Gestul există în firea omului. Duminică deci am văzut baletul pietrei, arabescurile ei și am constatat că o lovitură poate să fie extrem de prietenoasă. În încheierea aceluia spectacol minunat a apărut divinul Stevenson care, se zice, l-a înspăimîntat pe adversarul său incit acela nu s-a prezentat. Doamne, dacă el produce frisoane, dar elefantul, mă gîndesc, dar rinocerul la marile lor competiții, ce s-o fi sfîrșind prin apropierea celorlalte scumpe de animale ?

ÎN lumea mare a copiilor nimic nou. Toate vechi: cîntecele, felul de a vorbi alintat, pompoanele etc. Lucruri de răsălaltăieri. Să subapreciez regizorii în așa hal memoria noastră, sau din spirit economic s-a pus cep și la imaginație? Copiii nu pot crește numai pe modestul cîntec dat în fiecare emisiune „Are mama o fetiță cît un ghemotoc“, creierașul acestor copii nu va da aripi prea repede.

Gabriela Melinescu

„Cat Ballou“

Cinema

Jane Fonda — Cat Ballou — in westernul-parodie semnat de regizorul Elliot Silverstein

ESTE mai mult decât o parodie a Far West-ului. Este o baladă haiducească. La parodiile bune, caricatura, ironia, zeflemeaua nu înjosesc modelul. Aici, ceva mai mult: îl poetizează. De altfel, cartea care a inspirat filmul are titlul: *Balada* (de Roy Chanslor). Pe lângă adaosul de basm și poezie, filmul acesta culege din legenda Vestului îndepărtat un personaj pe care autorii de western pe nedrept îl cam neglijează. Este femeia, pistolară ca și bărbații, căpitan de bandă ca și bărbații. Louis Malle, de curind, a cules și el această temă western. În *Les pétroleuses*, două bandite rivale: Claudia Cardinale și Brigitte Bardot se bat într-un aprig duel de gheare și ciuf. E foarte nostim, dar departe de poezia lui Cat Ballou. „Cat“ înseamnă pisică. Catherine Ballou (Jane Fonda), școlărița cuminte care urmează să fie învățătoare, devine Cat, devine pisică, pisică sălbatică, pentru o expediție de răzbunare, în fruntea unei vajnice bande, compusă din doi tineri fără vocație criminală, un indian adolescent și un pistolar vestit, despre care se scrisese cărți întregi, dar care acum de abia se mai ținea pe picioare, de bătrânețe și beție. Cat Ballou îl angajase ca să apere viața lui taică-său amenințată de către lacomul (Reginald Denny) care teroriza întregul orașel. Fiorosul killer e așteptat la sosirea diligenței. Deschide, mai exact se prăbușește de acoperișul trăsurii, solos, slinos, zdrențaros și beat mort. Cînd face o demonstrație de tir, așa de tare se căznește să extragă revolverul din buzunar, încît își rupe pantalonii care îi cad, trist, în vine. Dar

este și la asta leac. În asemenea momente, de depresiune alcoolică, e de ajuns să bea două-trei păhărele de rachiu pentru ca leul de altădată să se redeștepte. Lee Marvin interpretează acest rol. Milioane de actori au făcut pe omul beat, dar gesturile descoperite de Lee Marvin nu mai fuseseră văzute pînă azi niciodată. Tot atît de originale sînt și mișcărilor lui cînd trage cu pistolul și nimerește halandala, sau cînd, din contra, atinge zece ținte pe secundă. Dar performanța lui cea mai extraordinară este felul cum călărește în stare de ebrietate. Este un spectacol care ține de magie. Tot timpul alunecă de pe cal, cu capul în jos, cu picioarele în sus, schimbînd necontenit bordul ambarcațiunii și, ca prin far-

mec, necăzînd niciodată. Dintre ei doi, el și cal, acesta din urmă pare mult mai beat. De mai multe ori ni se servește acest recital ecvestru, desfășurat cu acceleratorul în ritm de film mut.

Trecerile acestea de la iscusință diabolică la neputință se potrivesc foarte artistic cu estetica basmului. Căci are realmente ceva din miraculosul de poveste această parodie a baladei Vestului. Vă amintiți de splendidul film a lui Dany Kay: *Bufonul regelui*, unde o vorbă magică îl făcea pe erou cînd agil ca un diavol, cînd neputincios ca o fată mare rușinată. Acel film fusese o extraordinară parodie a basmului. Balada lui Cat Ballou are și ea alură, structură de basm. Numai că aici, în locul vorbeii magice, vrăjitoria îi revine mai realist micului păhărel de rachiu. Tot în ordinea basmului, amintim scena cînd eroul interpretat de Lee Marvin înlesnește fuga lui Cat Ballou scăpată de pe eșafod. Mulțimea tîrgului se adunase acolo ca să se distreze ca la sărbătoare la spinzurătoarea lui Cat. Dar popa venit să-i dea absolutiunea taie cu briceagul streangul; ea sare anticipat în cosciugul destinat ei post mortem, și dricul o ia la sănătoasa. Lee Marvin va împiedica mulțimea să-i ajungă pe fugari. Cum? Tot ca în basme, unde se aruncă o perle care se face pădure, sau o oglindă care se face o apă. Lee Marvin trage în niște căruțe încărcate cu butoaie. Poloboacele se sparg, din ele țîșnește prețioasa substanță care se răspîndește pe șosea transformînd-o în patinoar. Și următorii vor aluneca și cădea în pas de balet.

Filmul are și metafore foarte nostime. Prăpăditul, rablagitul nostru killer stă, rezemat gales de perete. Alături de el, ca o fidelă Rosinantă, o vedem pe mîrtoaga dumisale, lăsată și ea într-un pes, proptită de zid, cu copitele strimbe și încrucișate, într-o sîrșeală de beție în transă. Este un tablou de un comic colorat.

D.I. Suchianu

Flash-back

Gentleman Umberto

FAPTUL de-a vedea un film italian tradus în engleză (cu atît mai mult, în americană) este o experiență plină de sensuri, pentru care nici un regret nu trebuie precupețit. Mai ales cînd e vorba de Umberto D, prototipul peliculei scrise din stradă, cu personaje, cu caldarimuri, cu sunete cu tot... renunțînd la subtitrarea dialogului, negustorii de filme au renunțat conștient la sunetul original (considerat ca secundar) pentru a recupera. Întrecăgă, imaginea (fundamentală) — și atunci se nasc acești hibrizi în care capetele vechi vorbesc — geometric și gîlgit — o limbă nouă.

Domnul Umberto D (... signor, cum ar zice dublajul, care-și permite să înceapă din cînd în cînd frazele cu cite o vorbă din fosta limbă), signor Umberto D. Ferrano are și acum, cu pasaportul lingvistic în buzunar, o voce răgușită, o voce perfect acordată cămășii sale cu crețuri și paltonului său ponosit, o voce de pensionar nesigur pe el, de conștopist rămas fără ocupație, voce neîntrebuințată, de om care nu prea are cu cine vorbi, care merge pe stradă și nu mai găsește nici un doritor să discute cu el. El spune foarte frumos „Good dog, good dog!” singurulul său prieten, în finalul filmului, topînd cozile cuvintelor într-un caier de sunete clifoase și jalnice. Hotărît lucru, cooperativa de dublaj a lucrat bine, găsînd personajului tipul exact de temperament vocal. Dar ceva asasin, strigător la cer se întîmplă în același timp: ai impresia că toți guralivii comanditori și toate surorile de spital din oraș au căpătat un aer profund afectat. Gesturile spontane, largile mișcări italiice au devenit forțătoare și neserioase. Bratele deschise cît să cuprindă pămîntul, arătătorul furios, degetele sfîntei treimi împreunate a conjurare au încetat să fie expresii de comportament și au început să semene cu niște spasme.

De ce n-a suferit, însă, nimic antologica secvență a schimbării bancnotei? Să ne amintim: personajul este foarte grăbit să ajungă la carisaj ca să-și elibereze cîinele cînd, brusc, constată că nu are măruntis să plătească taxiul. Toată lumea din piața unde se petrece scena îl refuză, cu excepția unui precupeț care-l obligă să cumpere ceva perfect inutil. Avînd atîtea ticuri și crudițăți gestive, „plata” aceasta — vorbită și ea — nu se resimte totuși deloc de pe urma parazitilor dublajului. Poate pentru că a fost concepută din capul locului ca o „pantomimă înșinată” în care vorbele — puține, dar altfel — au mai mult rolul unor sunete de fond.

M-am bucurat mult pentru rezistența acestei secvențe, deși după asemenea teste nu poți să nu te întrebî dacă însuși filmul vorbit nu poartă în germeii lui riscul unor asemenea erori, cită vreme postsincronul rămîne el însuși o auto- sau o pseudodublare.

Romulus Rusan

Secvența săptămîinii

STRATEGIE

● O ZI, una singură, chiar astăzi, poate fi văzut (sau revăzut) pe unul din ecranele bucureștene acel film de neuitat (aparținînd lui Jean Georgescu) ce se află, glorios, în al 31-lea an al său de existență; acel film numit *O noapte furtunoasă*, pe care, precum piesa, îl știu — dați-mi voie! — pe dinafară, cadru cu cadru, „Junion” cu „Junion”, Glugaru cu Glugaru, Beligan cu Beligan; acel film ce s-a luat la vremea lui foarte în serios și așa a rămas pînă azi, trăind cu înțelepciune și neclintită sobrietate niște situații mai curînd patetice decît comice. Căci, privind la rîndul

nostru bine și serios, ce altceva decît un patetism de mare justete, ce altceva decît semnificativă disipare a unei minți înnebunite, adusă la capătul înțelegerii descoperim în această veritabilă strategie a obținerii satisfacției enunțată de Jupin Dumitrache: „Aveam de gînd să intru cu cocoanele în casă, să trimit repede pe Chiriac pe poarta de din dos pe maidan să-l lasă înainte, și eu să-l iau pe la spate... să-l apucăm la mijloc pentru ca să-l întreb: «Ce poftesti, mă musiu?»”.

a.b.

Și Micul Prinț, și ursulețul Winnie, și...

...Luna Betluna împreună cu sora sa mai grăsuță Dora Minodora (din incintătoarea carte scrisă și desenată recent de Anamaria Smigelschi), și lei, și mușchetarii, și balenele albe ca zăpada, și năpraznicii cavaleri cu zburătorii lor cai, și închipuirile micuței Alice, și zinele învingînd zgripuroaicele, și balaurii pe care feții-frumoși îi înving totdeauna, toate acestea și multe altele asemenea lor m-au îndemnat să urmăresc cu atenție Teatrul radiofonic pentru copii, transmis în fiecare duminică la matinala oră 8,00 și neglijat, pînă acum, pe nedrept de rubrica noastră.

Catalogul înregistrărilor făcute pînă la 31 martie 1972 ne oferă — sub raport cifric — o imagine liniștitoare: 73 piese românești, 35 piese străine, materie, deci, pentru doi ani, la care se adaugă, desigur, emisiunile realizate din 1972 pînă în prezent. Citînd, însă, titlurile, tot felul de întrebări ne vin în minte.

Prima este legată de vîrsta auditorilor. Formula Teatrul pentru copii și tineret este atît de vagă încît nici nu-i vedem granițele cu ochiul liber. Sînt incluse aici piese despre școlarii din clasa a VII-a, preocupăți de fizică și aeromodelism (vezi emisiunea de duminică trecută), Cartea cu jucării de Tudor Argezi. Dănilă Prepeleac, Făt-Frumos din lacrimă de Mihai Eminescu, Nada florilor de Mihail Sadoveanu, Laleaua neagră, Cinci săptămîni în balon, chiar și Wilhelm Tell de Schiller și Furtuna de Shakespeare. Unele emisiuni interesează pînă la 10 ani, altele nu pot fi înțelese decît mai tîrziu, iar dacă Furtuna e piesă pentru copii și tineret, atunci întreaga listă a înregistrărilor trebuie rescrisă. De ce, apoi, Quentin Durward sau mușchetarii și nu și piesele sau romanele istorice și de aventuri românești? De ce Bălcescu evocare de Al. Mitră și nu Bălcescu de Camil Petrescu? Unde este Eftimiu cu înșir-te măr-

gărite? Lipsesc cei mai mulți autori incluși cu ațîta dreptate în Antologia inocenței. Lipsesc povești celebre de la noi și de pe alte meridiane, la fel, legendele și miturile, nu se spune o vorbă despre literatura științifico-fantastică pe care adolescenții o citesc cu sufletul umit și fermecat, prea puține scenarii sînt dedicate vieților de oameni celebri — savanți, scriitori, artiști. Lipsesc operele fundamentale pe care tinerii le studiază la școală, aici radio-ul ar avea de îndeplinit o misiune de maximă importanță. Teatrul pentru copii și tineret nu este o cenusă-reasă a programului general. Repertoriul său trebuie orientat mai clar și mai diferențiat în funcție de vîrsta și nivelul de percepție al auditorilor, el trebuie bine curățat de autorii de mîna a doua, pentru că dacă publicul matur poate selecta valorile, copiii și adolescenții trebuie ajutați să o facă.

Ioana Mălin

Telecinema

Viața cu Chaplin

TREC în mare viteză pe bulevard și văd coada la Luminile orașului, dimineața, la 10. Trec seara și constat că în fața la Scala se caută „un bilet în plus” la Chaplin. Mă cuprînde un val cald de bunătațe — nu-i pot spune altfel, nu am chef de nuanțe: un val cald de bunătațe — un tremur frumos al înimii. Mă gîndesc de luni că miercuri noaptea, la Telecinematecă, am o retrospectivă Chaplin. Fericirea cinefilă — pentru mine — nu e mai mult decît un gînd plăcut la ziua de mîine. Sînt fericit că gîndul la Chaplin mă mai poate feri. Mă așez la belotea pașnică și cel mai dificulos dintre prietenii dragi — om căruia îi citesc cu elan Brecht și-mi spune calm: „e foarte frumos, dar nu e poezie” și mie-mi vine să mă urc pe pereții de furie — acest om „taie zartea” și afirmă clar: „Am văzut Luminile orașului — e genial”. Zbor. Viața mi se pare,

deodată, bună de trăit. De cite ori constat că lumea din jurul meu îl iubeste pe Chaplin — nu zic să-i preamărească competent geniul cinematografic și mai ales să nu aud de comparații între el și Malec, semn grav în ochii mei de meschinărie neroadă și ignobilă — de tot atîtea ori mă împac cu lumea, cu mine, cu spaimele și lacrimile mele.

Chaplin nu e cinema, nu e doar film, e un barometru supranatural al bunătații și răutății din univers. El e o măsurătoare a rezistenței umane, a fibrei noastre morale, a puterii din om. Nu o dată am judecat semenul meu după cum îl privește și vorbește despre Chaplin. Atitudinea omului față de Charlot mi se pare una dintre cele mai concrete probleme ale eticii de fiecare zi — nu accept aici a mi se vorbi de gust, de temperament. Sînt intolerant. Chaplin intră în definierea omului. A-l disprețui sau

chiar „a te plictisi, a te sătura de Chaplin” — cum am auzit odată, într-o zi care m-a întunecat cu vomitări — nu mi se pare cu nimic mai tolerabil decît a construi mari lagăre dotate cu camere de gazare. Exagerez maniheist? E deseori necesar, pentru a da relief demarcațiilor. Ura fasciștilor față de Chaplin, ura lui față de hitlerism mă susțin în intransigența mea morală. Căci nimic nu e mai important în opera lui — ocean imens de bunătațe și generozitate, cum zice scumpul nostru Suchianu — decît acest mesaj de inflexibilitate, fie ea și rea, tăioasă, dură și cît mai ironică față de ceea ce toate basmele lumii au știut a defini precis și tranșant ca răul, haosul și uritul lumii. Nimic mai grav în arta lui decît caracterul tranșant al consecințelor ei. Chaplin face parte din educația noastră sentimentală „de bază”.

Radu Cosașu

Plastică

Brăduț Covaliu

DESCHISA în sala Dalles, expoziția de pictură a lui Brăduț Covaliu izbuteste, prin numărul și varietatea tematică a pinzelor, să ofere o imagine de ansamblu asupra preocupărilor dominante în creația artistului. Preocupări, de altfel, de o mare diversitate: întâlnim lucrări axate pe teme majore, inspirate din trecutul revoluționar, cum ar fi compozițiile „În tabăra de la Cîmpeni”, „Victorie”, sau o imagine a lui Avram Iancu, peisaje (remarcabil, pentru atmosfera sugerată,

„Dimineața în sat”), portrete dovedind pătrundere și sensibilitate.

O altă temă, în tratarea căreia pictorul pune o deosebită virtuozitate, este aceea a Pegasului devenit materializare a unor aspirații și sentimente, construit cu delicatețe din tușe largi, surprinzător diferite de la un tablou la altul.

Interesantă, desigur, și maturitatea tehnică a artistului ce explică siguranța acestuia în abordarea unui univers divers, remarcabil surprins în aspectele sale cele mai concludente.

M. P.

Brăduț Covaliu: „Vis” (detaliu)

Muzică

Iași în săptămîna muzicii românești

LA Iași s-au executat numai într-o săptămîină vreo 60 de piese românești semnate de mai bine de 40 de compozitori. Niciodată nu am putut trece în câteva zile prin atîta muzică authtonă, mulțumită ansamblurilor și soliștilor din trei centre muzicale ale țării, nu întîmplător sediile celor trei conservatoare. Trecînd peste unele omisiuni regretabile, aceasta a fost o sărbătoare a școlii noastre de compoziție.

Sînt ani destul de cînd avem sentimentul că și în muzică prefacerea noastră e mare, la înălțimea, adică, și pe măsura efortului care a schimbat în câteva decenii fața țării.

Iată de ce această a doua ediție a unei inițiative ieșene, pornită destul de timid anul trecut, ne-a apărut acum, dincolo de satisfacerea criteriilor estetice, ca un important act politic, fiind puține țările care azi stau sigure pe propriile picioare în delicatul domeniu al compoziției muzicale și care pot porni la organizarea unei asemenea demonstrații de talente. Iar pentru ca substratul politic al demersului ieșean să fie bine subliniat, acest autentic festival al muzicii a fost adus sub cupola de prestigiu unde se sfîntesc înfăptuirile ultimelor trei decenii, puse în relație cu cel de al XI-lea Congres al P.C.R., așa cum pe cea dedicația de pe afiș și de pe coperta unui îngrijit caiet de concerte. Semnificația socială a săptămîinii muzicii românești s-a putut desprinde și din grija comunicării

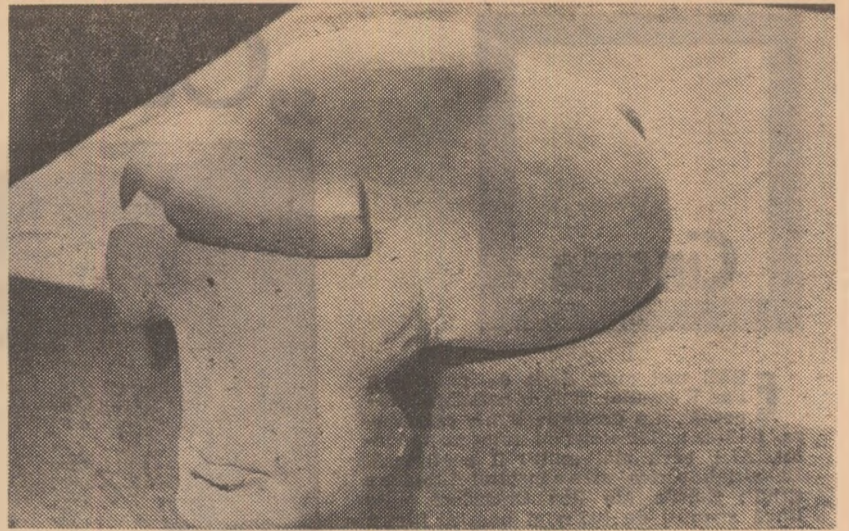
cu categoriile cit mai cuprinzătoare, dar și cit mai diverse ale publicului. În acest spirit, o importantă parte din compoziții s-au adresat iubitorilor de muzică din cercurile cele mai largi, pe calea unor cunoscute cîntări corale (concertele formației „Animosi”, condusă de Sabin Pautza, și ale coralei „Gavril Musicescu”, dirijor Ion Pavălache). Chiar și prestigiosul cor „Madrigal” animat de Marin Constantin a venit cu o selecție din repertoriul avînd cea mai evidentă apropiere față de imaginea convențională a cîntecului popular. În concertele susținute de filarmonicile din Iași (șef de orchestră Ion Baciu) și Cluj (dirijor Emil Simon), precum și de cvartetele „Voces contemporane” și „Musica”, atenția a putut fi reținută în primul rînd de primele audiții. Și în rîndul acestora a fost evidentă aceeași grijă a comunicabilității directe și imediate prin compoziții explicitîndu-și prin cuvînte sensurile patriotice și revoluționare, după tradiția cîntecului de masă (Cantata Românie, fără de vis de Vasile Spătărelu), ori prin refrenul unui popular cîntec de luptă în cvartetul „Eveniment '30”, lucrat cu cert profesionalism de același V. Spătărelu. Înlesnirea înțelegerii ca scop principal al discursului muzical a fost bine urmărită și în Cvartetul Nr. 2 „Jocuri”, de Sabin Pautza și în Izvoade II pentru orchestră de Anton Zeman, iar Dumitru Bughici mai completa cvartetul său intitulat Plaiurile copilăriei cu un bagaj de sensuri programatice. În

fine, compozitorul Sigismund Toduță își încadra Al doilea concert pentru coarde în evocările barocului muzical, păstrate într-o aură de noblețe și de măiestrie. Etalonul Festivalului ieșean l-au dat însă compozițiile unde geniul românesc se poate defini în universalitate prin deschiderea poetică și originalitatea limbajului. Va rămîne consacrată această a doua ediție a săptămîinii muzicale ieșene prin câteva premiere absolute: Grădina structurilor (trei fragmente) de Aurel Stroe executată la instrumentul de Marin Coșare, un promițător virtuoz al trombonului (în fine, și un trombon); prin Vocabular I de Myriam Marbe, în interpretarea de înaltă clasă a formației „Grup 3 +”; prin Aulodia de Eugen Wendel, confirmînd calitățile unui important flaut românesc (Voicu Vasînca); în fine, compoziția Arhitecturi I executată cu multă însuflețire de ansamblul instrumental „Musica Viva”, condus de Vicente Tusca.

Săptămîna muzicii contemporane românești, organizată cu sprijinul și din inițiativa instituțiilor din tradiționalul leagăn de cultură al Moldovei, a avut meritul cert de a sublinia angajarea compozitorilor noștri în actuala etapă de edificare a noii societăți românești, în crearea unei muzici de largă accesibilitate, cu scop precis și imediat, și dezvoltarea unui limbaj original crescut pe tulpini autohtone, care să comunice lumii vocca unei culturi în plină eflorescență.

Radu Stan

Mihai Drișcu

Ion Condiescu: „Mască”

Expoziția Ion Condiescu și Grigorescu Ion

EXPOZIȚIA de la Galeria Apollo la care expun Ion Condiescu și Grigorescu Ion este unul dintre cele mai importante evenimente artistice ale sezonului. Siguranța demersului, serioasa stăpînire a mijloacelor, eficacitatea împlințării în problemele realului și ale actualității plastice îl caracterizează pe acești cercetători artistici.

SCULPTURILE lui Ion Condiescu sînt, cum avertizează în catalog autorul, tematic supuse celei reprezentînd pe Eminescu (asupra căreia vom zăbovi în mod special). Cu „Animal”, „Măști”, Condiescu aduce problema sculpturii sale, concretul (în înțelesul prim de crescut într-un tot, concreșcut). În expoziție, scopul său principal este o definiție contemporană și personală a lui Eminescu. Iar a defini înseamnă — maestrul dialecticii ne învață — dacă nu în întregime, cel puțin în parte, a nega. În ce constă parțiala negație a lui Condiescu? Pornit de la convingerea că portretul vine din „întuirea în adîncime a omului și expunerea rezultatelor pe un plan cu totul ideal; că portretul este o creație artistică în care obiectul este probabil, iar gestul este inventat în cadrul probabilității” (G. Călinescu), de la meditație asupra condiției pămîntene a geniului, dar și asupra întregii opere eminesciene, Condiescu a sesizat, primul, unilateralitatea

de viziune a sculpturilor dedicate lui Eminescu. Acestea sînt în principal subordonate imaginii „Lucaefărului”, geniu obiectiv, nemuritor, „rece”, contemplativ, apolitic. Este aici o reducere ce pune între paranteze continua fascinație a poetului pentru lumea lui Hypnos și Thánatos. Dovezile acestei fascinații sînt însă nenumărate în opera lui Eminescu: „Simțim că Universul purtăm și prea ni-e greu / Știm a fi strănepoții acelu vechi păcat”; „De ce în al meu suflet / De ani eu moartea port / De ce mi-e vorba seacă / De ce mi-e ochiul mort?”; „Mal bine niciodată el (poetul n.n.) n-ar fi fost pe lume / Și-n loc să mă moară astăzi mai bine murca ieri.” etc.

Subliniem aceste premise — „îndreptar de lectură” — fidele complexei gândiri a poetului pentru a înlesni percepția adecvată a unei opere novatoare, cum este aceasta.

Noul Eminescu funcționează complementar, aducînd corectivul necesar imaginii acreditate, de fapt, sumă de imagini, unele ilustre, deja existente. Teme-ritatea gestului (pentru spiritele comode și obtuze aceste sculpturi ar fi un „atențat”), marea dificultate a soluției (mulaje și mască mortuară firesc introduce într-un volum din lemn ferm, masiv) își găsesc pe deplin acoperirea. Nu e o exagerare în a afirma că în sculptura românească dedicată poetului această lucrare poate avea un efect similar cu acela al cărții lui I. Negoițescu, deplasarea de accent contribuind și aici la o cunoaștere integrală.

GRIGORESCU ION expune picturi, desene, gravuri, sculpturi, iar catalogul său este o ficțiune-scenariu de benzi desenate. Prima observație: Grigorescu Ion este un mare desenator. Care este aria sa de preocupări, climatul cultural și artistic ce-i nutrește creația? Distingem în primul rînd o serioasă gîndire asupra modificărilor survenite în concepțiile artistice actuale și care se datorează fotografiei și cinematografului. Acesta, observa L. Mumford, exprimă tabloul lumii moderne și conceptele esențiale de timp și spațiu ce fac deja parte din experiența inconștientă a milioane de oameni care abia cunosc numele lui Einstein, Bohr și Bergson. La fel de importantă pentru artist este și convingerea că benzile desenate caracterizează epoca noastră așa cum arta rupestră caracteriza neoliticul. O altă temă de gîndire pare a porni de la subtila constatare a lui Duchamp, anume că pictura este ultima dintre artele manuscrise; ieșită din atelier, pictura, spre deosebire de alte arte, nu mai suportă nici o transformare. Grigorescu are o predilecție pentru recuperarea banalului. El blochează evenimentul cotidian folosind „transportul” de fotografie (fotografie amintire, de reportaj). De asemenea, el utilizează ceea ce s-a numit colajul psihic, asocierea, pe ecran plastic, a unor amintiri și percepții situate pe diferite paliere ale conștiinței. Exemplificatoare este într-un desen restituirea „vieții” unui compartiment de tren. Grigorescu știe să păstreze măsura și în utilizarea domeniilor extra-artistice, stabilind un posibil punct de contact cu un paradox baudelairean: „Ceea ce este îmbătător în prostul-gust este plăcerea aristocratică de a displace.” El apelează la trimiteri spre procedeele de execuție ale dioramelor, ale machetelor și mulajelor didactice, chiar la „coloriajul” fotografiilor ambulante din vechiul Cîșmigiu. Punerea la îndolală a părților acreditate de tradiție se observă și din introducerea în banda desenată a unor meditații despre existență, atunci cînd genul este prin definiție opac la altceva decît la înlînțuirea narativă „de acțiune”.

Prin complexitatea legăturilor între lumea vizibilă și invenția artistică și nu în ultimul rînd prin știința scenografiei spațiului de expunere, prezența lor trece, cum spuneam, cu mult de obișnuitul manifestărilor expoziționale.

Inaugurarea casei

memoriale „Tudor Arghezi“

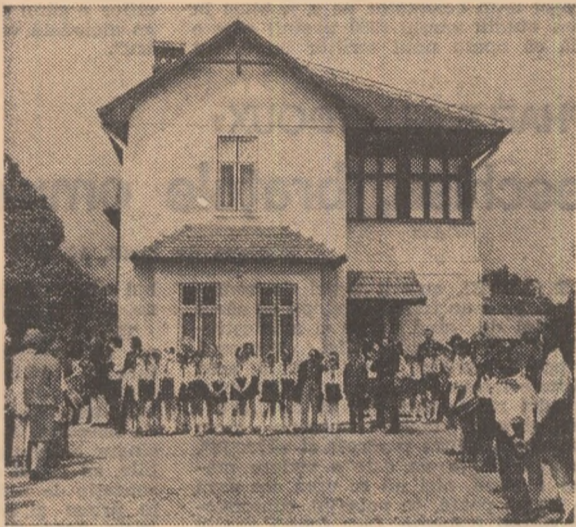
„Mărtisorul e patria literaturii mele“

„Mărtisorul e patria literaturii mele [...] Pentru mine Mărtisorul e un lucru de neuitat. Cred că acolo mi s-a plămădit cerneala și mi-a înviat oarecum condeiu“, mărturisea în 1966 Tudor Arghezi într-o evocare radiofonică a „Amintirii caselor“.

Prin grija și perseverența tenace a Muzeului literaturii române, atât de tânăr în „spirit“ cum i-ar fi plăcut poetului să-i spună, s-a deschis marți, 14 mai, Casa memorială Tudor Arghezi, Mărtisorul. În cadrul manifestărilor ce se înfruntesc în această săptămână sub genericul **Primăvara culturală bucureșteană**, porțile Mărtisorului au fost, în sfârșit, larg deschise iubitorilor de poezie pentru a afla ceva, încă ceva, din arderea pururi vie a celui care a plămădit **Cuvinte potrivite** pentru **Cintare omului**.

Chilia, camera mică în care se retrăgea să scrie; scaunul, masa, condeiu, bascul, bastonul, există toate aici, în tihna familială vegheată de Pasul dulce.

Într-una din camerele simple, aparent austere, cu fereastra privind deasupra Bucureștilor, în zorii unei dimineți, Tudor Arghezi, ființă din ființa și pământul țării, a pus ultimul punct, pe-cetluind cu sigiliul iscăliturii necruțătorul

Aspect de la inaugurare

pamflet **Baroane**, invitându-și familia la lectură. Tot din acești albi pereți aveau să iasă a-cele pagini de scrișnet și de strigăt, evocare a jertfelor și singelui din 1907.

La inaugurarea Mărtisorului au luat cuvântul: Radu Boureanu, prof. Amza Săceanu, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste al Capitalei, Paul Anghel, Alexandru Andrițoiu, Tiberiu Utan și Barufu Arghezi.

Din opera lui Tudor Arghezi au citit actorii: Silvia Popovici, Mițura Arghezi, Alfred Demetriu și Dinu Ianculescu. Au spus versuri câștigă-

torii concursului interșcolar de recitare **Poezia lui Tudor Arghezi**, pionieri de la Școala 124 și de la cenaclul **Vlăstarele primăverii**. Poetul Tiberiu Utan, directorul Editurii Ion Creangă a înminat premiile celor 18 recitatori.

Manifestarea organizată sub auspiciile Muzeului literaturii române a fost precedată, luni 13 mai, de „Omăgiu lui Tudor Arghezi“, evocări ale poetului aparținând scriitorilor: Șerban Cioculescu, Radu Boureanu, Paul Anghel, Ion Th. Ilea, Ion Bănuță, în cadrul Rotondei 13.

A. F.

Ochiul magic

Primim:

Tovarășe director,
În nr. de la 9 mai a.c. al „României literare“ am citit, cu destulă surprindere, articolul lui D. Macrea despre Congresul de Lingvistică și Filologie romanică, ale cărui lucrări s-au desfășurat la Napoli în a doua jumătate a lunii aprilie. Judecând după cele spuse de autorul articolului, ar putea un cititor neavizat să tragă concluzia că, din punctul de vedere al românilor, adică al participanților la acest congres, singura „prezență“ — ca să folosesc un termen consacrat în ultima vreme — a fost aceea a lui D. Macrea, cu comunicarea d-sale despre O. Densusianu, care, îmi permit să precizez, nu intra, prin conținutul ei, în tematica propriu-zisă a congresului. În realitate, lingvistica și filologia românească au fost foarte bine reprezentate acolo, mai bine decât la toate celelalte congrese similare (cu excepția, bineînțeles, a celui din 1968, care s-a ținut în țara noastră). Și, ca să nu vorbesc... abstract, voi spune că numărul participanților români a fost neobișnuit de mare (cca. zece — nu rețin cifra exactă), că mai toate comunicările lor au fost bine și foarte bine primite (citez numele citorva autori de vîrstă „mijlocie“: Mioara Avram, Maria Manoliu Manea, Marius Sala și Sorin Stati) și, în sfârșit, că acad. Al. Rosetti, al cărui mandat de consilier al Biroului „Societății de Lingvistică romanică“ expira, a fost ales, de Adunarea generală a Societății, membru de onoare al Biroului, iar în locul d-sale, ca reprezentant al lingvisticii românești, a fost ales membru al Consiliului Marius Sala.

Mulțumindu-vă pentru amabilitate, vă rog să primiți calde urări și salutări tovarășești.

Iorgu IORDAN

PESCUITORUL DE PERLE

ARGUMENTARI DEZAMBIGUIȚATE

AM CITIT, nu cu interes, ci cu un sentiment de profundă (și triplă) recunoștință, studiul **De-reflexivizare, pleonasm sau dezambiguizare?** de Mioara Avram, publicat în revista „Limba română“ (nr. 2/74). Sint recunoscător pentru că: 1) autoarea îmi face deosebita cinste de-a mă cita în acel amplu studiu — deși numai într-o „notă prizărită“, cum spunea poetul; 2) autoarea e de-o părere cu mine într-o chestie, și astfel îmi vine în sprijin; 3) autoarea îmi spulberă o iluzie prostească.

Istoricul chestiunii e acesta: Am scris aici, cîndva: **Mă autocitez**. Un oarecare, jubilînd, crezu că m-a prins cu un pleonasm. Că, adică, scriînd **mă**, nu mai trebuia să scriu **auto**, care înseamnă **mă**, pe mine, eu insumi. Am răspuns așa: „Da, mă autocitez, fiindcă nu e pleonasm, fiindcă verbul e reflexiv, ca și: a se autoflagela, autoconserva, autoguverna etc.“. Răspunsul meu e reprodus aidoma în „nota prizărită“. Însă cu precizarea: „Răspunsul celui criticat (adică al meu — n.n.) nu aduce, de fapt, nici un argument...“. Precizarea e, în același timp, un reproș. Reproș just. Căci eu îmi făcusem iluzia (cum spusesei, prostească) sau mă autoiluzional că m-am și achitat de argumente, de vreme ce amintii ceea ce se află prin dicționarele noastre; anume că verbele respective sînt reflexive — și basta! Era, pentru mine, ca și cum aș fi spus, cînd afară e ziuă, că „afară e ziuă“. Am greșit. Dar nu-i nimic. Iată că vine amplul studiu al Mioarei Avram, care — pe 10 pagini com-

pacte — înșiruie, în ordine, o infinitate de argumente. Firește, în favoarea celor afirmate de mine simplist, neargumentat. Mulțumesc frumos.

Însă rog să fiu, și eu, înțeleș. Aici, n-am la dispoziție cite zece pagini compacte pentru a sprijini cu tot felul de argumente fieștecare afirmație pe care o fac. Arunc, ici și colo, cite un argumentel, pe măsura pregătirii mele și a cititorilor mei care nu-s „de specialitate“. În altă situație se află colaboratoarea revistei „Limba română“. Pentru care din străfunduri o invidiez. Știu, invidia e un sentiment urît. Dar, de data aceasta, am un argument care-i va șterge urîtenia. Ca să se vadă ce și cum, smulg, la întâmplare, de pe p. a 5-a a studiului, doar unul din nenumăratele argumente strălucitoare ale sprijinitoarei mele. Iată-l:

„În măsura în care acceptăm explicația prin derivare postnominală (regresivă sau progresivă), trebuie să pornim tot de la un fenomen de dezambiguizare, și anume de la necesitatea de marcarea a valorii reflexive la formele de infinitiv lung, de participiu sau la diverse derivate deverbale pentru a se evita raportarea lor la întrebuintărea neprenominală a verbului de bază“.

Apoi să nu invidiezi?

Numai că am o îndoielă, ca să nu zic că mă străpunge o angoasă. Cum eu țin ca numărul cititorilor mei să nu scadă, ci dimpotrivă — stau și mă întreb cu neliniște: Folosind atare argumente științifice, oare cititorii mei se vor înmulți sau nu? ... Dumnezeu știe! el care nu duce trai bun cu științele pozitive.

Profesorul HADDOCK

Atelier literar

Poșta redacției

DELAGLIE: Dintre ultimele, „Sic transit“, „Cînd voi dormi“, „Mici de statură“, „Icoana ta“, „Duios, așa fi vrut“, „Elegie“.

A. ABĂLARU: Sint unele confirmări ale predispozițiilor remarcate anterior, dar numai atât. Analiza dv. supune unor rigori (cam didactice, sumare) ale logicii formale un element complex (mai degrabă inefabil) care se refuză, din capul locului, în cea mai mare măsură, unei asemenea operații. Apoi, despărțirea, atât de netă, a „subiecților“ (A și B) e și ea arbitrară, potrivit sistemului „ori-ori“ (pe care în altă pagină îl respingeți, pe bună dreptate). Între cele două categorii pare să fie, mai degrabă, o neîncetată comunicare, receptivitatea, înțelegerea, cultura etc. nefiind niște date imuabile, rigide, iar zonele de „opacitate“ — în funcție de structura operei — neputînd constitui nici ele un apanaj exclusiv al uneia sau alteia din categorii. Tehnica analizei e, cum spuneam, mai mult didactică, adesea rudimentară și nu odată viciată de sofisme. (Parabolele sint de cele mai multe ori superflue, dacă nu false, ori chiar puerile). Se simte, în general, absența unei pregătiri mai profunde în domeniul estetic, al teoriei receptării operei de artă, absența unei rigori a meditației, a gândirii

analitice, lucruri pe care numai studiile universitare le pot asigura (la nivelul pretențiilor și proiectelor dv.). Trebuie să vă decideți cît mai curînd pentru un asemenea drum; mai ales în cazul unor astfel de aptitudini și planuri, ca ale dv., diletantismul autodidact nefiind nimic altceva decît o gravă garanție a eșecului. E bine să vă alegeți, dată fiind natura specială a preocupărilor dv., și un alt „subiect“ (pentru viitoarele dialoguri), mai competent decît semnatarul acestei „poște“, dedicată literaturii propriu-zise.

F. TEI: Multe lucruri frumoase, limpezi, grave. Sperăm să le găsim un loc sub soare.

THOMAS: Aceleași probleme, cu plus și cu minus. Mai bine în: „Această lumină“, „Previziune“, „A doua generație“, „Calul“, „Vestire“, „Piatra“, „O să vă doară“.

M. VLADINOVICI: Sensibilitate și grație și mai mult încă, în sensul unor predispoziții lirice. De găsit mai ales în paginile intitulate: „Ploaia“, „Cla-

Emil Gavriliu

De primăvară

Primăvara, ca o felină superbă
Face un salt și mi se suie pe umăr.
Unu !.. Doi !.. zic eu să mă dezmeticesc
Dar în zadar mă-ndoiesc și tot număr.

Primăvara e-aici, ca o femeie goală în pat,
Sîrînd amefeli fierbinți și voluptate,
Și vîjta dinăuntru și viața de-afară
Se face de aur citeva carate.

Îmi vine să cînt, să-alerg pe străzi aturit.
Să-mbrățișez oamenii și să-i sărut pe frunți.

Sufletul meu e-așa de curat și de-nalt
Ca aerul din virfuri de munți.

Cine a zis că există dureri și infringeri?
Ha-ha-ha !... Ce născocire bolnavă!
Mă-mbrace în lumină ca-n togă de ingeri.
Stau și visez lungit în otavă...

Păsări aleargă pe sus și mă cheamă.
Soarele, trecînd prin ierbi, mă salută.
Cerul e-așa de curat și albastru
Ca o hirtie nouă, de-o sută.

un“, „Tăcere“, „Plînsul zăpezilor“, „Brazi ninși“, „Alb“, „Columna“, „Metamorfoza“. Stăruieți, cu ambiții și exigențe sporite, cu mai multă atenție pentru densitate, pentru eliminarea risipei de vorbe. Țineți-ne la curent.

Index

P. S. Odată cu numărul de față „Atelierul literar“ își încetează apariția în aceste coloane. Mulțumind „României literare“ pentru găzduire, cititorilor și corespondenților, pentru atenție și încredere, poștașul își ia rămas bun de la acest colț de pagină, urmînd ca „atelierul“ său să-și continue existența în coloanele revistei „Luceafărul“. Toate corespondențele primite la redacția „României literare“, pînă la data apariției acestui număr, vor primi răspuns aici, la „poșta redacției“, în condițiile obișnuite.

Așadar, începînd cu nr. 20, din 18 mai crt., „Atelierul literar“ în „Luceafărul“, sub noua semnătură a lui Index:

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se inapoiază.

Robert Frost, 100

INTR-UN secol care a lansat o mulțime pe Lună, pare ciudat să întâlnești un poet ce-și cultivă cu minte numai ogorul său, departe de marile orașe ale țării sale și ale lumii, atent doar la străvechile deprinderi ale firii pămîntene, consemnând, într-o bună tradiție hesiodică, lucrările și zilele țăranelor, glăsuind în limba simplă, de toate zilele despre marile, măruntele, eternele și efemerele indeletniciri și fapte ale vieții umane. Născut acum o sută de ani, Robert Frost pare să vină dintr-o altă epocă. Mort abia de vreo zece, el apare în proximitatea noastră. Poezia sa, însă, are ceva din intemporalitatea marilor opere clasice, ca și a fenomenelor naturii.

Recitindu-i poemele, am în fața ochilor peisaje din acel New England în care Frost și-a petrecut cea mai bună parte a vieții. Așezările omenești par prizărite, departe unele de altele, în luminisurile defrișate ale întinelor păduri, în izolarea solului adeseori ingrat. Case de lemn, albe sau roșii, de un roșu ca singele încheag, culoarea unor argile folosite încă de Pierre Rosii. Și de jur împrejur, cimpul, ogoare, pășuni, culturile nu prea întinse ale sobrilor „ianchei”, ale vechilor coloni englezi, cei mai mulți puritani, care au trebuit să-i smulgă naturii americane, cu înverșunată trudă, fiecărui din greu doblinditele sale daruri. În săși arta poetică a lui Frost pare să derive din lupta aceasta a omului cu frica. Nu reprezintă, oare, poezia pentru el o simulară înclăștare a omului cunoscător cu natura ostilă? În scurtele eseuri în care poetul meditează asupra condiției sale, ca și asupra artiștii sale el afirmă că lucrurile trebuie „smulse” de poet „dintr-o ordine anterioară”. El vezi, parcă, pe fermierul-poet tăind, eradicând, emendând vegetația haotică, „clarificând” — cum spune el — haosul de impresii. Cugetare a unui cultivator care știe că „favoarea naturii” — altă expresie a sa — nu poate fi meritată decât printr-o surprindere a ei, o așteptare activă și o elaborare atentă. „Mă duc la cimp să îngrijesc izvorul; / Voi sta să scot doar frunzele căzute / (Și poate-aștept să-și limpezească unda). / Mult n-o să-nțirzii. Vino deci și tu”. Această strofă din mica poezie **Pășunea** este exemplară în simplitatea ei, pentru gestul esențial al liricii lui Robert Frost un gest, o senzație, un obiect concret este punctul de plecare al poematizării sale. Acestea nu sînt doar pretexte. În pasul bărbatului îndreptându-se spre izvor să-l curețe de impurități recunoști, în același timp, unul din actele perene care-l fac pe om să fie om, act vital, dar totodată avînd o semnificație ce o depășește pe aceea a gestului concret, fiind un adevărat simbol al spiritului ce se purifică, întorcîndu-se asupra sa în săși. Cele mai multe din poeziile lui Frost vor dezvoltă o asemenea senzație originară, poetul urmîrind prelunge-riile în spiritual, în simbol sau parabolă, ale faptului material, aparent banal și nesemnificativ. Este o modestie și în același timp o vastă aspirație în poezia aceasta a fermierului cumpănit și a contemplatorului. Vîntul și ploaia sînt invocate ca o promisiune a fertilității, dar nu numai a fertilității cîmpului, ci și a fecundității poetice: „Vino cu ploaie, o, vînt zgomotos, / Adu cîntăreții și timpul frumos... / Aleargă voios peste pagini, la rînd: / Alungă poetul din casă, pe cîmp...”

DISCIPLINA al lui Emerson, Robert Frost cultivă nu numai sfera senzorialului, ci și aceea a transcendentelor, „viața simplă dar și gîndirea înaltă”. Să nu vedem într-însul doar un poet naturist, un fel de liric minor al bucuriilor agreste. E adevărat că marea sa temă, de o viață, este aceea a existenței rurale, cu intemporalitatea ei trăiri. Acestea nu sînt, însă, doar bucolicele experiențe ale unui întirzlat în Arcadia. Ceva din sonințitatea oglogelor virgiliene este infuzată în poezia lui Frost. Pe cit de disprețuitor pare acesta față de „mașinării” prin care un Lucretiu își reprezintă în **De rerum natura** desfășurările firii, pe atît de plin de înțelegere se arată față de pastorala latină a lui Virgiliu. Simți cit de sensibil este poetul american față de eternele „**lacrime rerum**”. Dar, încă o dată, nu vedem într-însul doar un idilic al secolului XX. Dacă ar fi să-l apropiem de un clasic al latinității, acesta ar fi mai curînd Horațiu. Într-adevăr, vir-

tuțile liricii sale sînt eminentemente horatiene, sînt cele ale poetului care meditează asupra destinului în timp ce evocă lucrurile evanescente. O dulce dimineață de octombrie, roua pe iarba cosită, un petec înflorit pe un mal, cruțat de coșas pentru florile sale, un zid dărăpănat care trebuie refăcut, un bătrîn zilier care moare, silueta unui munte, culesul merelor, un pîlc de mesteceni, un petec de zăpadă veche și atîtea altele slujesc drept imagine care incită la reflecție, apoi colectează, ca într-o metaforă-sumă, asociații, reprezentări, idei poetice. Poemele — cum mărturisește Frost — „sînt un lucru și semnifică altul”. Ele sînt aproape toate constituite pe mecanismul sinecdocei: partea este oferită și luată în locul întregului. Pornind de la o trăire emoțională, de la o desfătare („being in delight”) ele — spune poetul — „se încheie în înțelepciune” („end in wisdom”). Dar mica teorie pe care și-o construiește Frost nu e suficientă pentru a explica o artă foarte subtilă mai degrabă în implicațiile decît în elementele ei. Căci dincolo de „desfătările” inițiale și „cugetările” finale, circula în lirica aceasta ceva ce nu ține nici de ordinea percepției sau sensibilității, nici de aceea a intelctului. Percepția și afectele pot fi profunde sau comune, ideile întins simbolizatoare sau plat didactice, ceea ce conferă versurilor lui Frost valoarea lor eminentă este doza înaltă de taină pe care o conțin, ceea ce Keats numea „aptitudinea de a rămîne în incertitudine, misterul, îndoiala...”. A reduce poemele din volume ca **La nord de Boston, între doi munți, New Hampshire, Riul care curge spre vest, Un copac marțor, Regina luncilor, În luminis**, la ceea ce chiar aceste titluri indică, ori a le reduce la propozițiile sentențioase, uneori moralizatoare, gnomice, pe care poeziile acestea le conțin, cu care adeseori se încheie ele, înseamnă a nu comunica cu esența lirismului frostian. **Moartea zilierului** nu este doar o anecdotă melodramatică, un patetic fapt divers, nici numai o meditație asupra soartei oamenilor sărmani, ci o reverie privind acel acasă misterios, fundamental, al omului. „Acasă e locul în care cînd sună ceasul să mergi, / Ei trebuie să-ți dea adăpost”; „L-aș numi / Ceva ce-ntr-un fel nici nu-l nevoie să-l meriți”. Nu întodeauna reveria în jurul simbului de taină se precipită în substanța cristalină a unor formule ca în această poezie. De cele mai multe ori, reveriile preferate, obsesive ale poetului rătăcesc în voia lor, aparent nedirijate, libere, mici nori luminoși ce se concentrează în jurul unei imagini a unui mărunț fapt epic sau dramatic. O tociță veche, greoaie, părăsită în curte, sub un măr bătrîn, noaptea de iarnă a unui bătrîn, răscrucea din pădure sau mărunta tragedie a fluturului de noapte ucis de păianjen își poartă în ele inelele patosului existenței lor, de obiecte și fapuri livrate, amenințate sau amenințătoare. Poezia le învluie și le străbate ca o calitate prețioasă născătoare de reverie, ca și mirăasma merelor culese, „esență a somnului iernii”, ca și tristețea de a nu putea purcede dintr-o dată și deopotrivă pe cele două căi ale pădurii, ca și sunetul misterios pe care-l scot în preajma caselor copacii. O asemenea „negative capability” — ca să folosesc din nou cuvintele lui Keats — o misterioasă îndeterminare, un gol de sens, determină sensul poetic (nu cel literar, alegoric, ori simbolic) al poemelor aparent atît de clare, de ușor descifrabile ale lui Frost. Poetul însuși caută „clarificarea”, dar aceasta nu anihilează fiorul, nu risipește toate umbrele generose care plutesc în poezia sa. Umbre înfricoșătoare adesea, atît de diferite de seninătatea pe care în general i-o atribuim lui Frost. Sau, cel puțin, tulburătoare, precum e orice alegere în viața omului. Albul straniu îl obsedează pe poet, precum nelămuritele mistere ale unei lumi pe care poetul — asemenea fermierului ce manipulează, ordonează și pătrunde tainele firii — le ordonează și clarifică lăsîndu-le ireductibile în poezia sa.

Cei o sută de ani ai lui Robert Frost nu l-au îmbătrînit, nu i-au depus poezia într-o magazie a antichităților desuete. Poezia aceasta e prezentă cu prezența luminilor acestei lumi și a tainicilor sale umbre.

Nicolae Balotă

SIMONE FRAISSE:

Charles Péguy și lumea antică

Librairie Armand Colin, 1973

● O EXCELENTĂ monografie apărută recent a fost dedicată unei personalități pe cit de remarcabilă pe atît de puțin cunoscută nouă: Charles Péguy, un apărător al ideii de umanitate, poet generos și cu vorba dăruită, prozator al adevărului, despre al cărui stil scrie Leo Spitzer în 1928, despre a cărui gîndire scrie în 1931 Emmanuel Mounier, iar în 1947 i se dedică o poetică (Albert Chabanon). Despre acest scriitor s-au scris pînă astăzi aproape 40 de cărți, nu numai de către autori francezi. Cu toate acestea, Péguy rămîne pentru publicul românesc un „necunoscut” (ilustru), așa cum era pînă nu de mult Isidore Ducasse și cum continuă să fie un Sterne sau un Sénancour.

Curajul unui cercetător de a publica în 1973 un studiu amplu (560 pagini) este o dovadă că opera unui scriitor important

nu numai că este deschisă unor lecturi infinite, dar rămîne inepuizabilă ca semnificație. Simone Fraisse își alege de fapt o temă: „Charles Péguy și lumea antică”, prilej de a lumina mai întii o epocă și conștiința ei, contemporaneitatea lui Péguy. Apoi ideile de istorie și antichitate care făceau școală în jurul anului 1900 și care pot defini tipul temperamental și modelul artistic pe care îl construiește și căruia i se include Péguy. Din acest moment, autoarea descompune, aparent, structura fundamentală a unui univers poetic ce conține o sumedenie de elemente și tendințe unificate dincolo de contrariile lor. În fond, oferă o altă lectură, o recompunere a unei conjuncturi poetice specifice a cărei deviză este: „Nu vom renege niciodată vreun atom din trecutul nostru”.

RAPHAËLE BILLETDOUX:

Deschise, brațele omului

Éditions du Seuil, 1973

● DE OBICEI, autorii tineri de romane vor să pară un fel de înțelepți cu părul alb, bătrîni de cînd lumea și atoateștiutori. Raphaële Billetdoux își păstrează însă toată tinerețea intactă, toată acea posibilitate fascinantă de a pune întrebări fără să dal răspunsuri, curajul risului copilăresc și grav, umorul aproape cinic care oscilează „între tandrețe și abjecție”.

Romanul acesta nu este o scriere matură și deplină, nici nu se vrea așa ceva și, de aceea poate, în peisajul contorsionat al prozei franceze, face figură aparte prin spontaneitatea vorbeii care își caută iluzia și prin adevărul uneori pueril al semnului de întrebare. Stilul confesiunii, deschis, toată conjunctura de adevăr realizată într-o structură compozițională firească, dar nu modestă, dau acestei cărți un aer de seninătate odihnită. Incursiunea analitică este foarte severă. Problema fundamentală a scrierii nu este nouă, dar nici rezolvată: comunicarea dintre oameni, dublată de o alta mai concretă, adică posibila reciprocitate sau autenticul sentimentului neexprimat.

Tipologia personajului este una dificilă, adolescența, în care s-au încercat nu puține condeie, dar istoria literară a consemnat, și pe bună dreptate, doar rarele și puținele izbînzi. Secolul 20 este mai temerar în acest domeniu și dacă nu ar tre-

bui să ne amintim decît de Salinger ne putem lipsi de orice complexe.

Tinăra din **Deschise, brațele omului** nu reprezintă în sine o întregă complexitate de trăsături, dar în orice caz citeva esențiale: în primul rînd desfacerea de casa părintească, nevoia de autonomie, de libertate. Acea libertate de a te mișca singur cu riscul tuturor poticnișurilor posibile, cu riscul căderii, dar totuși necesara senzație de a-ți fi stăpîn; apoi întrebările prime și, de ce nu, ultime, despre dragoste, întii privită de la distanță, apoi trăită.

Lucruri simple deci și greu de izbutit în construcții romanești care suferă de obicei, tratînd asemenea teme, de atmosfere ori prea lacrimogene, ori prea cinice. Nici una nici alta nu se întimplă în această carte. Tonul este serios și zvelt deopotrivă, grav și autentic, adesea incisiv. Analiza se naște parcă de la sine dincolo de inerentele mediocrități ale verbului.

Scăderi sînt desigur, scrierea fiind una care anunță un romancier, nu îl consfințește. Este uneori prea puerilă dar **privirea** rămîne sigură dincolo de cuvinte: „Privirea Raphaëlei Billetdoux este o privire neagră: te face să surzi și te îngrijorează deopotrivă” (Gilles Rosset).

Ioana CREȚULESCU

Preț record pentru o sculptură a lui Brâncuși

● La licitația publică care a avut loc recent la New York, sculptura „Negresa blondă II” a marelui nostru Constantin Brâncuși a fost vîndută pentru cel mai ridicat preț obținut vreodată de o sculptură. Lucrarea, de circa 40 cm înălțime, datînd din anul 1926, a fost achiziționată de Galerile din New York pentru suma de 750 000 dolari.

Reflecții și comentarii despre istoria artelor

● „Journal of the Warburg and Courtauld Institutes” este al 36-lea anuar de istorie a artei editat de Universitatea din Londra. Volumul, bogat ilustrat și însumînd peste 400 de pagini, începe cu reflecțiile lui Trimpî despre „Ut pictura poesis” de Horațiu. Despre Ovidiu nu se știu două lucruri: motivele exacte ale exilului pe țărmurile Pontului Euxin și locul mormintului său. Aceste semne de întrebare stau la baza legendei lui J. B. Trapp despre mormîntul lui Ovidiu.

Alte studii și comentarii abordează o tematică extrem de variată din care spicăm: „Federigo da Montefeltros, patronul artelor între 1468—1482” (Cecil H. Clough), călătoriile întreprinse în țările Levantului în 1497-98 de Bernardo Michelozzi și Bonsignori (Eva Borsook), corelații între ruinele britanice și istoria Marii Britanii (Margaret Aston) etc.

Retrospectivă Pierre Boulez

● Pierre Boulez va participa la 6 iulie la o retrospectivă a operelor sale, care va fi organizată cu prilejul celei de a doua întîlniri internaționale de artă contemporană de la Rochelle. Această manifestare, care va avea loc între 28 iunie și 7 iulie, va consacra cîte o zi altor mari compozitori contemporani ca Edgar Varese, Bruno

Maderna, George Aperghis. Programul manifestărilor de la Rochelle va face un loc larg teatrului cu o creație de Jean Marie Patte și Bob Wilson și cu un spectacol al trupel argentinienne, Tse, și, în sfîrșit, dansului, reprezentat de două trupe, una braziliană, **Capoierars de Bahia** și alta franceză, **Le Théâtre du Silence**.

Două volume ale lui Zbigniew Herbert

● Cunoscutului poet polonez Zbigniew Herbert i-au apărut, de curînd, două volume reprezentative: unul de **Versuri alese. Drame. Altul — Fan Cogito** — cuprinzînd poeme recente și fiind, după opinia criticilor, un nou punct de virf în creația lui.

„Cineva ar putea spune — remarkă Krzysztof Metrak, în revista „Kultura” din Varșovia — „Iată, pe neobservate,

Zbigniew Herbert a împlinit 50 de ani și a devenit clasic”, dar clasic — potențial — el era încă de acum 18 ani, cîți au trecut de la debut, clasic nu prin cantitate (fiindcă totalitatea tezaurului său poetic, dramatic și eseistic ar putea fi cuprins în 3-4 volume), ci prin ambiția literară de a afla destinul nostru istoric comun în atmosfera de neliniște morală a civilizației, în cultura și în istoria umană”.

Shirley Ann Grau — povestitoare

● Nu demult a ieșit de sub tipar volumul de povestiri **Vîntul începe să bată dinspre est** al scriitoarei americane Shirley Ann Grau, bine cunoscută cititorilor români datorită romanului **Străjerii casei** (Editura Univers, 1970). Într-o recenzie din „New York Times Book Review” este subliniată măiestria literară a autoarei care scrie despre „viața de familie, despre sentimentul deosebit al «casei», propriu locuitorilor din sudul S.U.A., despre problemele rasiale”, este remarcat faptul că literatura Su-

dului s-a schimbat mult de la Faulkner pînă astăzi, dar trăsăturile ei principale, care-i conferă originalitate și unicitate, se păstrează și în cărțile tinerilor scriitori ai acestei regiuni. Iată ce declară însăși Shirley Ann Grau într-un interviu recent: „Port și astăzi în suflet legăturile familiale existente în Sud, apropierea de natură, respectul față de tradiții — chiar dacă sînt învechite —, dar în acest cerc de impresii lipsește senzația timpului care ne împinge pe fiecare dintre noi în prezent”.

AUTOR al mai multor volume de poeme (*Le champ de Mai*, 1955 — Premiul Fénéon, *Solitude de la lumière*, 1957 — Premiul Max-Jacob, *Un nom toujours nouveau*, 1960, *La grande année*, 1964, *Les Dieux*, 1970, apărute toate la Gallimard), Pierre Oster (n. 1933) este astăzi un poet ajuns la deplină maturitate. Placheta de debut, nu cu totul străină de tentația suprarealistă, impunea atenției un lirism exploziv, în care strigătul de beatitudine alterna cu metafora surprinzătoare; în dosul lor stătea la pîndă, necruțător, un spirit lucid, penetrant, mult mai dispus totuși să laude decît să se îndoiască de real. În celelalte volume, Pierre Oster își cîștigă, treptat, profilul și locul personal în lirica franceză de azi: versuri largi, generoase, uneori rimate, asemănătoare versetelor claudeliene; poeme lungi, numerotate în continuare, ne oferă imaginea metamorfică a unei

Pierre Oster

lumi concrete căreia poetul, într-o contopire panică, îi desfoliază, cu voluptate, tîlcurile. Lirism al prezenței extatice în fața lumii, prospectare a multiplelor straturi ale Ființei, poezia lui Oster lasă impresia unei stihii controlate, al cărei joc fluid și imprevizibil așterne o licărire spirituală peste elementele în devălmășie ale materiei. Simplitatea și prospețimea expresiei, scufundarea în peisaj pentru a descoperi dincolo de aparențe vibrația mării, inepuizabilei Naturi sugestia formei acceptată doar în măsura în care oglindește echilibrul și armonia universului, — toate acestea confirmă o poetică pe care Pierre Oster a formulat-o, nu numai o dată, extrem de lapidar: „Există o mie de feluri de a spune nu. Marea artă caută tonul just al unui singur și profund Da”; sau, aproape ca un paradox: „Il n'y a de mystère que dans l'explicite”.

Suita 2

I
Timp lesnicios de brume
Căderea ta
(ușoară)
Respecte înălțimea
(O, mai foșnind de vară.)

★
Lumină liberată
Git străveziu al umbrei
Tăcerea ta ridică
O spadă gri de ape

Spre adîncimi hirsute-n
Exil născută roca
Proptește cu minie
Picioarul ferm al șei

★
In răsuflarea spumei
Sfîntînd secreta apă
Striga-voi pentru mine
Cum strigi Eternitate
In răsuflarea spumei
Nisipul șubred arde
Cadou de nea pierdută
Pe-un ultim țarm de geruri

★
Doar o privire-n cer
E rațiunea mută
De visuri constelată
Prin care trece-o luptă

Departa suflu spuza
Ce mă uda pe umăr
Și-o lacrimă dau drumul
Multistovitei zile

★
Crepusulcul dărîmă
Sufletul stea fidelă-i
Dictează pura moarte
Pășunilor din vară

Cîntare ca damascul
O, seară nave roze
Adună norii-n care
O umbră paște vîntul

★
In timp ce ziua scade
Să mă respire ploaia
Mă mistui în torentul
Ce moare. Dar nu mor

Ca un stejar de flăcări
In bătălii te-ajut
O, supraviețuire
Lume să faci un pas

★
Și ziua stă sleită

Ziua soarbe-n nisipuri

Intregul țarm ce dulce-i
Izvor și țarm de Nume.

(Din volumul *Cîmpul de mai*, 1970)

Însemnările unui poet

● Emoția meditată — iată piinea poetului.

● Numai un limbaj exact ne poate da adevărul.

● A confunda viața și creația într-o unitate superioară. Nicidecum a salva una prin cealaltă.

● Fiecare poem se construiește conform unei exigențe singulare, care nu apare decît odată cu poemul și nu se dezvoltă decît cu el.

● Cine nu se uimește în fața Spiritului nu știe nimic.

● Neant al poeziei care nu e deloc gîndită, al gîndirii care nu e deloc înțelepciune, al înțelepciunii care nu e deloc viață.

● Cu cît expresia e mai pură, cu atît e mai aproape de viață.

● Esența limbajului stă în puțința sa de autodistrugere: întotdeauna inadecvată, expresia, ca să zic așa, omoară expresia. Or, dacă fiecare poate să presimtă aceasta, în mod întîmplător, — poetul e sensibil la permanența secretă a pericolului. De aceea el încearcă să palieze (dar se pare că numai prin artificiu) consecințele unui fapt

(căci nu poate fi vorba aici de nici o speculație metafizică): limbajul se degradează în mod inevitabil. Dar se întîmplă că, lucrînd la restaurarea pe căi personale a ființei limbajului, poetul accede la conștiința Ființei, căreia limbajul îi este imagine, sau nu e nimic. Efortul poetic, conducînd uneori la conștiința realității ontologice, e limpede că în asemenea cazuri privilegiate, poezia este limbajul acestei conștiințe însăși.

● Dacă cea mai înaltă poezie comportă întotdeauna o parte de obscuritate, aceasta se datorește faptului că viața intelectuală veri-

tabilă e neconținut străbătută de emoții contradictorii.

● A disimula, a ilumina: dublă mișcare și una, a oricărei mari poezii.

● Nu există mister decît în explicit.

● A deplînge singurătatea poezilor înseamnă a uita că misiunea lor în această lume în mers nu e deloc aceea de a inova, ci aceea de a păstra.

● Poezia începe după perfecțiune. Și perfecțiunea e unitate. Un poem nu există decît în măsura în care ne dă sentimentul că e o unitate vie. Acest sentiment, mai e nevoie s-o spun?, e iluzoriu, iluzoriu ca însăși frumusețea. Estetica n-ar putea fi o știință: cel mult o aplicație abuzivă, uneori amuzantă, a metodei ontologice...

● Adevărata libertate a unui artist stă în recunoașterea unei anumite determinări formale. În caz contrar, stilul, care e ca un fel de profil al fiecărui gînd, stilul nu există ca forță originală modelînd un dat colectiv.

● A reproduce actul gîndirii care sesizează ființa în actul ei.

● Activitatea poetică nu poate fi analizată în afara acestui raport esențial pe care-l întretine cu reflecția pură; ea nu are sens decît ca tentativă de a depăși antinomii pe care le pune filosofia.

● Nemulțumirea pe care mi-o dau versurile mele este întregă: ele nu spun niciodată numai ceea ce am vrut să spun. Aceste texte de o nuditate extremă poartă, în ochii mei, o prea mare supraincercătură; clipa pură care ne revelează Ființa nu scinteiază în ele cu strălucirea ei reală.

Al douăzecișitreeilea poem

(fragment)

Iarna supune păsările. Pe deasupra cîmpiilor joacă
Fericitul privilegiu pe care-l răpisem nopții cîndva.
Dosește asprimi neuitate pe care acum din nou le măsor.
Cînd soarele, prăbușindu-se de pe turla bisericii, pune
Zmaț pe-adăpostul de tablă și triplul bazin al spălătorici,
Cu recunoștință întreb și invoc în favoarea pămîntului
Un pisc enigmatic în care se disimula o gură de foc,
In care chiar această gură-i oferită cuțitului lunii păgine,
Masă de jertfă sau casă pe care-o amenință o stea suspendată.
Nu profanez aici decît urma nehotărîtă a frunzelor.
Pașii mei sunt chemări, disput absenței un nume răsunător.
Dacă vîntul din nord mă sfidează și-mi zgirie fața,
Aibă cerul destulă grandoare pentru ca-n schimb să mă-nvețe
Generosul secret care spînzură-n ramuri de sălcii!
Iarba mă uluiește sub tălpi. O insectă-anulează-anotimpurile.
Pacea pe care-o restaurez fremătă ca o mină pe paie.
Moartea cu umeri de chiciură cucerește un ilex asupra
Căruia imensitatea-și încerca fatal suferința
Înainte de-a străbate cîmpia, înainte de-a ajunge în port

Lingă-o tufă de spini! Și zăpada cu un voal invizibil
Ocroțește-n zare țara cu văi pe care-am apărat-o
Pentru că era frumos să port culorile, armele tale!
Nemișcat și cu gîndul la mare, sunt asemenea unui arbore viu
Ale cărui rădăcini în tenebre răpesc din abisuri
Umile comori pe care, dintr-o privire, zeii ni le fură mereu!
Asemeni sunt nașterii lui! Mi-e fața plină de semne
Prevestind o patrie comună celor mai mărunte cătune,
Acestor sate de veghe care s-au pus sub pavăza mea,
Furtunii care m-alungă, m-apropie și mă conduce la ele.
Pentru că purced spre un loc de mult singuratic, de-aceea
Vorbesc ademenitorului ecou pe care-l păstrează o moară,
Mă sălbătesc și-n scinteierile spumei sterile,
In lumina unui trecut care dănuie și nu mai există,
Recunosc acoperișul monumental al unei ferme eterne,
Imaginea minunată și oglinda fără cositor a realității!

(Din volumul *Zefi*, 1970)

In românește de
Ștefan Aug. Doinaș

Meridiane

Montaigne

Proust

„De la Montaigne la Proust”

● Așa se intitulează cartea eseistului Erich Auerbach. Pe lângă eseurile dedicate lui Montaigne, Racine, Pascal, Rousseau, Baudelaire și Proust, autorul se ocupă într-un capitol aparte, Curtea și orașul, de condițiile istorice, politice și literare ale publicului francez din secolul al

XVII-lea. Montaigne e văzut, în cadrul unui examen critic profund și perspicace, drept întemeietorul unei noi profesii: „l'homme de lettres”. Despre Proust, Auerbach scrie că „reflectă în A la recherche... ultima înfloritură a tradiționalului spirit burghez al secolului trecut”.

Actrița Jeanne Moreau — critic cinematografic

● Cunoscuta actriță Jeanne Moreau a devenit pentru o zi critic cinematografic al săptămânalului „L'Express”. Reflexiile ei se referă la două filme vechi, în prezent reluate la Paris. Este vorba, mai întâi, de *The Woman*, pe care Georges Cukor l-a turnat în 1939 cu Norma Shearer, Joan Crawford și Paulette Goddard, despre care Jeanne Moreau scrie: „Un film fără bărbați e

ca o natură fără copaci. Lupta pentru emanciparea femeilor, acum, în 1974, îmi pare incomparabil mai nobilă decât filmul lui Cukor, care mi se pare anacronic și ireal”. În schimb, Jeanne Moreau agreează *Bărbații preferă blondele*, în care — scrie ea — „Marilyn Monroe e unică, încarnând acel personaj care va rămâne o autentică eroină în lupta pentru independența femeii.”

Concurenții la Premiul Goncourt pentru nuvelă

● Hervé Bazin, în numele Academiei Goncourt, a anunțat că au fost reținute pentru **Premiul Goncourt pentru nuvelă**, premiul care va fi decernat pentru prima dată, următoarele cărți: *Les Lumières de l'Antartique* de Jacques-Pierre Amette, apărută în Editura Denoel, *Fouette cocher* de Daniel Boulanger, plachetă editată la Gallimard, *Le Bruit des autres* de Jacques Sabbath tipărită la Editura Albin Michel, *Chasseur II* de André Hardelet, apărută în Editura Pauvert, *Fleurs par erreur* de André Stil, culegere editată la Julliard și, în sfârșit, un volum de nuvele, *Les Sentiments migrants*, compus din lucrări aparținând scriitorilor Jean Chalon, Michele Perrein, Suzanne Prou și Didier Decoin, apărut în Editura Elle.

Moartea lui Richard Huelsenbeck

● La Minusio, în cantonul elvețian Tessin, a încetat din viață medicul-pictor Richard Huelsenbeck, unul dintre fondatorii mișcării avangardiste „Dada”. În ultima vreme el se dedicase psihanalizei. Huelsenbeck a făcut parte, alături de germanul Hugo Ball, de alsacianul Jean Arp, de românii Tristan Tzara și Marcel Iancu, din grupul care anima la Zürich serile cafenelei *Voltaire*. După primul război mondial, el a încercat să exporte mișcarea „Dada” la Berlin, a pictat apoi alături de Max Ernst la Köln și de Schwitters la Hanovra. Richard Huelsenbeck, care lasă o operă mai puțin explorată până în prezent, a fost relevant din nou publicului cu cițiva ani în urmă, la Milano, cu prilejul ultimei sale expoziții anume.

Guttuso în colochiu cu publicul

● Revista „Il mondo” califică drept un adevărat eveniment întâlnirea și dialogul pictorului Renato Guttuso cu publicul, la expoziția din marea sală a renumitului Palazzo Madama din Torino. Artistul a explicat în detaliu geneza tabloului „Funeraliile lui Togliatti”, pe care l-a prezentat anul trecut la Moscova și Leningrad, și care a fost expus pe urmă și în principalele orașe italiene, fiind discutat cu o deosebită fervoare de critica de specialitate. Guttuso se mândrește cu apelativul „pictor politic”, subliniind semnificația ideologică a operei sale.

Un festival literar Brecht

● Cunoscuta interpretă de „songs”-uri brechtene Gisela May, de la „Berliner Ensemble” din R.D.G., este protagonista unui original program dedicat lui Bertolt Brecht și cabaretului literar berlinz dintre 1910—1930, pe scena „Alesita” din Roma. Ea recită și interpretează textele cele mai

semnificative ale așa-numitului teatru de cabaret și teatru de protest social, care au înflorit în Germania în jurul primului război mondial și în perioada precedentă nazismului. Gisela May este o remarcabilă interpretă a personajelor mai importante ale lui Brecht și a avut în 1958 un recital Brecht la Scala din Milano.

Oberhausen : Premiile festivalului filmului de scurt-metraj

● S-a încheiat cel de-al X-lea Festival internațional al filmului de scurt-metraj de la Oberhausen. **Premiul internațional al juriului** a fost decernat filmului *Mitbuerger*, aparținând regizorilor din R. D. Germană, Walter Heynowski și Gerhard Scheumann, inspirat de ultimele zile ale lui Salvador Allende, filmului bulgar *De Facto* al regizorului Donjo Donev și peliculei italiene *La nostalgia del Dinosaurio* al regizorului Paolo Pietrangeli. Regizorii Heynowski și Scheumann au obținut și **Premiul Internațional al criticii** pentru filmele lor *Mitbuerger* și *Krieg der Munien*.

Literatura și politicul în Renașterea franceză

● Cu prilejul celui de al patrulea centenar al morții Margueritei de Valois, centrul universitar din Savoia și Academia de științe din Torino au organizat la Annency și Chambéry un congres, la care au participat literați din cinci țări și delegații a douăsprezece universități, sub președinția scriitoarei canadiene Eva Kushner. Dezbaterile, cu caracter literar, artistic, politic și istoric, s-au purtat pe tema „Literatura și politica în Renașterea franceză”, referenți fiind A. Weber, cercetător din Montpellier, D. Beutley-Cranch din Liverpool și Verdun-Louis Saulnier de la Sorbona.

Werther redivivus

● În Italia au apărut recent două studii de formă eschistică care propun două lecturi diverse dar, în aceeași măsură, judicioase și stimulatoare, două cărți independente despre o problemă unică și, în același timp, inspirate de aceeași perspectivă analitică marxistă.

Marino Freschi (*Werther și criza curentului Sturm und Drang*, Editura Bulzoni) interpretează tema raporturilor dintre Iluminism și Sturm und Drang prin metodologia lui Lukács. Freschi reia discuția despre ideologia wertheriană a tânărului Goethe, momentul utopiei patriarhale („homerica și biblică”) ca un simfon al unei critici „a diviziunii capitaliste a muncii din punctul de vedere al umanismului

burghez” (Lukács). Freschi ni-l prezintă pe Werther ca pe un „Prometeu crucificat”. Sinuciderea eroului confirmă fatalitatea raporturilor sociale, un fel de apologie (negativă) a stării de fapt istorice. Giorgio Manacorda (*Materialism și Mazochism. Werther, Foscolo și Leopardi*, Editura La Nuova Italia), pornind de la premisa „antropocentrismului negativ”, se angajează curajos cu analiza sa dincolo de pura perspectivă istoricistă. Werther, „Prometeu pasiv” și „interiorizat” este în același timp un „optimist”, încrezător în „unitatea realului”. Aceste cărți, în afara importanței lor intrinseci, demonstrează și maturitatea incontestabilă a școlii germanice italiene.

Istoria literaturii ungare

● Cunoscutul poet Istvan Simon, laureat al Premiului Kosuth, este autorul *Istoriei literaturii ungare*, apărută la Budapesta în Editura Gondolat. Este vorba de o prezentare într-un stil accesibil, pentru uzul cercurilor largi de cititori, a celor șapte secole de literatură ungară. Volumul este alcătuit din două părți: I — istoria literaturii; II — fragmente din operele scriitorilor prezenți.

Poezia contemporană de limbă franceză

● În Editura Saint-Germain-des-Près a apărut lucrarea *Poezia contemporană de limbă franceză, după anul 1945*. În cele 980 de pagini ale volumului sunt cuprinse cercetări de istorie și critică literară privitoare la poezia franceză din ultimul sfert de veac, nu numai din Franța, ci și din Belgia, Austria, Luxemburg, Canada, Africa și insulele Antile. Sint larg reprezentate poezii aparținând diferitelor generații, curente sau școli.

AM CITIT DESPRE...

Cuvîntul celor mulți

SFIRȘISEM de citit *America* lui Alistair Cooke cu o senzație de foame nepotolită încă, simțeam nevoia unui „va urma”, a unei cărți care să ducă mai departe imersiunea în civilizația americană contemporană. Rămăsesem cu gândul la șuvoiul milioanei de oameni săraci și dirji de toate neamurile, revărsat pe continentul lui Columb și formind, val cu val, un nou ocean imens, pe cit de bine stabilit între țărnicurile sale, de atât de agitat de curenți verticali, la miraculoasa osmoză care a transformat acele mase pestrițe într-o națiune, la saltul lor în necunoscut și la uluitoarea evoluție a acestui necunoscut, la citimea de coșmar și la citimea exaltantă a „visului american”, la oamenii înțelniți fugitiv în grăbita mea trecere prin Statele Unite și la tot ce aș fi vrut să află despre ei. Ce să caut să citesc? Răsfoiesc citeva numere recente din „The New York Times Book Review”. Poate romanul *Yonnondio* de Tillie Olsen, recomandat cu căldură de cronicar? Nu, nu cred că este ceea ce îmi trebuie. Doamna Olsen a început cartea în 1932 când avea 19 ani, a scris-o cu intermitență până prin 1936 sau prin 1937, apoi a rătăcit manuscrisul și, regăsindu-l recent, l-a publicat fără nici o modificare. Așa a apărut această odisee a unei familii necăjite dintr-un orașel minier care încearcă să fugă de nenoroc mutându-se mai întâi la țară, apoi în vecinătatea pestilentială a unui abator din alt oraș, dar sfârșind tot mai rău în sărăcie și în deprimare. Tillie Olsen scrie despre „tăcerile care nu sunt descrise niciodată, despre cei ale căror ore de muncă nu sunt altceva decât luptă pentru existență, despre cei care abia dacă știu carte, despre analfabeți.

despre femei. Tăcerea lor este tăcerea seculară despre ceea ce a fost — și pentru cea mai mare parte a omenirii este încă — viața”. Subiect prea deprimant pentru starea mea de spirit. Nu, nu lumea pe care am cunoscut-o prin Dos Passos, prin Steinbeck, prin Upton Sinclair, prin toți scriitorii angajați ai anilor '30 mă interesează acum, ci cu totul altă lume, America de azi. Vreau o carte coerentă, solidă, adevărată, despre oameni coerenți, solizi, adevărați, o radiografie exactă a societății americane contemporane. Așa cum cred că este *Muncind* de Studs Terkel, carte în care, ne informează subtilul ei, „oamenii vorbesc despre ceea ce fac toată ziua și despre ce cred în legătură cu ceea ce fac”. Născut în 1912, radioreporter specializat exclusiv în interviuri cu oamenii muncii, Studs Terkel a publicat acum cea de a treia sa carte de documente umane. Tema ei este munca, privită ca problema centrală a vieții americane de astăzi. Interlocutorii lui — oameni din toate categoriile sociale cu excepția celor bogate — i-au vorbit nu numai deschis, ci și din adîncul inimii. Muncitori bătrîni care se plîng că tinerii nu mai au mîndria muncii bine făcute, dar îi invidiază pentru aptitudinea de a rezista arbitrarului și de a respinge ceea ce e lipsit de sens. Tineri care îi spun că nu refuză să facă ce li se cere, dar vor să înțeleagă exact de ce li se cere un anumit lucru. Femei care au conștiința propriei lor valori, altele care n-o au...

Felicia Antip

Un nou film de Alain Robbe-Grillet

● Liderul „incontestabil al noului roman” francez, scenaristul lui Alain Resnais pentru *Anul trecut la Marienbad* (vizionat și la noi), apoi regizor al propriilor scenarii (*Trans-Europ-Expres*, *Omul care minte*, *După Eden*) urmărește o idee de cinematograf subiectiv, rupt de structurile mai mult sau mai puțin tradiționale ale narativului. După cite a declarat Robbe-Grillet, noul său film, *Deplasările progresive ale plăcerii*, vrea să conteste prin istoria protagonistului „ordinea morală” și „ordinea narativă”, care, spune el, „sînt amîndouă de origine socială și nu naturală”, și „aparțin, în egală măsură, sferei instituțiilor represive”.

O față este acuzată de asasinarea prietenei sale Nora: ea negă această imputare juridică dar, mai presus de toate, pare a se distra confundînd pe inchișitorii și paznicii ei și opunînd oricărui efort de reconstruire rațională a circumstanțelor și momentelor delictului,

ipoteze bizare, amintiri de o veridicitate dubioasă sau pure invenții. Un judecător, un preot, o călugăriță sînt prinși în jocul malițios al tinerei fete; dar, mai mult decît toți, se prinde în această plasă avocata numită din oficiu, care seamănă surprinzător de mult cu defuncta Nora. Și mai evident decît filmele precedente, acesta desfășoară fondul său de divertisment intelectual, nu lipsit de anumite divagații oțioase. În esență, eroina și autorul său, ar vrea să exprime drepturile „fanteziei creatoare”; dar opera în întregime e, mai degrabă, decorativă decît remarcabilă condusă, cu subliniere atunci cînd se pierde într-un facil erotism. Do-cili planurilor foarte precise ale regiei (Alain Robbe-Grillet nu admite nici o derogare de la regula), actorii principali sînt: Anicée Alvena, Olga Georges-Picot, Michel Lonsdale, Jean Martin. Jean-Louis Trintignant are două scurte apariții succesive.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

Revista „Kortárs”, organul Uniunii Scriitorilor Maghiari, din Budapesta, în numărul 5/1974 (mai a.c.) publică poeme de Eugen Jebeleanu, Ana Blandiana, Leonid Dimov, Marin Sorescu.

Revista „Irodalmi Szemle”, ce apare în limba maghiară la Bratislava, publică în numărul 4/1974 poemul „Blestemul. Pescărușul de Ion Pillat, în traducerea lui Szezlér Ferenc, însoțite de o scurtă notă biografică.

Jules Verne văzut de nepotul său

● Jean-Jules Verne, născut în 1892, nepotul lui Jules Verne, a tipărit recent la „Hachette” o biografie literară a ilustrului său bunic. El a putut avea acces la documente pe care predecessorsii săi n-au putut să le consulte pentru a explica omul și opera.

Printre altele, Jean-Jules Verne demonstrează că autorul faimoaselor „Voyages extraordinaires” n-a fost un misogin convins, cum a arătat biograful său Moré, și explică evoluția atitudinii romancierului în jurul cazului Dreyfus.

„Nepotul” de As-Sahhara

● Revista „Al-Adib” din Cairo anunță o nouă apariție în colecția „Cartea de azi”. Este vorba de romanul „Nepotul”, dedicat de unul dintre cei mai cunoscuți prozatori egipteni, Abd-al-Hamid Gouda as-Sahhara, problemelor familiei egiptene contemporane.

Repertoriu londonez

● Regizorul Peter Hall, celebru prin punerile în scenă ale pieselor lui Shakespeare și ale „tinerilor furioși” (mai ales Harold Pinter), a preluat, de la Laurence Olivier, conducerea teatrului Old Vic. Noul director și-a inaugurat activitatea cu „Furtuna de Shakespeare”, cu John Gielgud în rolul lui Prosper.

Din bogatul repertoriu teatral londonez mai sînt de semnalat următoarele spectacole: „Runaway de Peter Ransley, dramă cu subiect contemporan, atacînd direct problema poluării mediului (tragi-cele urmări ale folosirii într-o fabrică oarecare a unei substanțe cancerigene); „Dick Deterrred de David Edgar, piesă construită pe schema lui „Richard III de Shakespeare, dar avînd ca țintă a satirei un subiect contemporan: afacerea Watergate.

cris. În fotografia de mai sus, reproducă din cotidianul vietnamez „Van nghe”: artiștii Tieu Lang și Kim Suan, în rolurile celor doi îndrăgostiți.

O capodoperă nemuritoare

● Trupa teatrală „Kai liong” („Teatral nou”) din R. D. Vietnam a prezentat piesa „Kieu”. Subiectul este inspirat de poemul „Plingerile anului suflut chinuit” al scriitorului clasic Nguen Zu (sec. al XVIII-lea), poem cunoscut pe de rost de mulți vietnamezi, care povestește despre frumoasa Kieu, o fată săracă despărțită în împrejurări foarte triste de tînărul Kim Ciong, logodnicul ei, și nevoită să ducă o viață de umilinte și chinuri greu de des-

De ce scriitorul italian e nuvelist ?

● E o întrebare pe care și-o pune criticul literar al ziarului „Corriere della sera” pe marginea proiectului privind apariția în Editura Salerno din Roma a unei grandioase culegeri, „Nuvelisti italieni”, totalizînd 150 de volume. Îngrijită de Enrico Malato, antologia nuvelilor italiene ar urma să se întindă pe o perioadă vastă, între Duecento și Novecento. Inițiatorii declară că vor să redefinească „nuvela” în sens mai amplu și să includă în culegere nu numai nuvele și povestiri, în strictul înțeles al cuvîntului, ci și fabule, legende și proverbe. Proiectul este privit de critică cu neîncredere, fiindcă, deși nuvela pare a fi un gen literar congenital al scriitorilor italieni, noua concepție ar face ca opera să-și piardă unitatea și semnificația ei complexă și organică.

Premii literare în R. D. Germană

● În R.D. Germană au fost decernate premiile literare „Heinrich Heine” și „Lion Feuchtwanger” pe anul 1973. Laureatii ai primului premiu sînt: Sara Kirsch, în ale cărei poezii se îmbină armonios fantasticul și realul, și Gerhard Holz-Baumert, autor de literatură pentru copii. Premiul Feuchtwanger a fost acordat cunoscutei scriitoare Hedda Zinner, pentru întreaga sa operă pusă în slujba înțelegerii istoriei de către cercurile largi de cititori.

Un telefilm despre Victor Hugo

● Presa pariziană remarcă originalitatea filmului TV „Victor Hugo, un om din Apus”, realizat de André de Beaumont. S-a renunțat la obișnuita schemă romantică-biografică, recurgîndu-se la o vastă incursiune prin opera literară a marelui poet.

Balade scandinave

● Antologia „Balade scandinave”, apărută la editura norvegiană Kaopelen este o ilustrare a evoluției acestui gen în literatura țărilor din Scandinavia, timp de cîteva secole.

În volum sînt incluse creații ale poezilor din Danemarca, Finlanda, Norvegia, Suedia, atît clasici ai genului — ca Ferlin, Taube, Sigfred Petersen —, cit și trubaduri contemporani — ca Olle Adolfson, Cornelis Vreivik, Lilkbjetnen Nielsen —, autori de balade filosofice, de dragoste, de petrecere ș.a.

„Falstaff” — vorbit sau cîntat ?

● Opera din Roma este ținta unor violente critici ale criticii muzicale în legătură cu reprezentarea operelor Falstaff de Verdi, pusă în scenă recent sub direcția elvetianului Peter Maag, în regia lui Franco Zeffirelli. Doi decani ai criticii muzicale italiene, Pannain și Celli, acuză pe Maag că a acceptat să fie „vorbit” și nu cîntate numeroase fraze ale libretului, iar unele cuvinte au fost schimbate. Sînt enumerate zeci de intervenții care denaturează opera lui Verdi, reducînd-o la o simplă farsă. În apărarea sa, maestrul elvetian Maag spune că „executarea unei opere în teatru nu e un disc care se repetă întotdeauna egal, ci un lucru viu, actual, în care pot interveni unele „accidente” în raport cu originalul”.

Un balet inspirat de Proust

● Un balet inspirat de opera lui Marcel Proust va fi reprezentat în premieră la Monte Carlo în această vară, între 9 iulie și 26 august, în cadrul festivalului internațional al artelor, de compania de balet din Marsilia, condusă de Roland Petit. Festivalul are în program și spectacole în proză, printre care Regele moare de Ionesco.

Al X-lea festival internațional de la Toulon

● Între 14 și 24 iunie 1974 va avea loc la Toulon al X-lea festival internațional sub genericul „Le Jeune cinéma”. Competiția este deschisă pentru două manifestări. Prima, „Cinéma d'Aujourd'hui”, cuprinde filmele care se încadrează în tema „Arts et essais”, a doua, „Cinéma de demain”, este rezervată filmelor de avangardă. La fiecare manifestare va fi acordat de un juriu internațional un premiu de 10 000 de franci pentru un lung metraj și un premiu de 5 000 de franci pentru un scurt metraj. Festivalul internațional de la Toulon, care a lansat regizori ca René Alliot, Claude Lelouch, Philippe Garrel, André Delvaux, Guy Gilles, Jean Eustache, a încoronat în 1973 filmul „Les Serpents de la lune des pirates” de José Luis Jorge la secțiunea „Cinéma d'Aujourd'hui” și „Yellow Springs” de Werner Schroeter la secțiunea „Cinéma de demain”.

POEȚI BULGARI

Dora Gabe

Mărturisire

Viața mea — lung șir de greseli, de păcate, în amintire săpate adînc. Mă răzbaiesc cu ele și astăzi deși s-au petrecut demult.

De aceea nu mă simt în stare greselile semenilor să le condamn, nici piatra nu pot s-o arunc asupra celor păcătoși, să le pretind să fie altfel decît am reușit eu însămi, eu să fiu.

Paștea mea, poate tu n-ai gresit sau poate chiar ai îndurat din vini străine, inocentă. Doar pentru tine as fi gata brațul să-ntind, să răsucesc lacome miinile dușmanilor tăi și deasupra lor să surp cu ură imense stînci suspendate.

Doar atunci euzelul meu nu va simți povara unui nou păcat.

Evstati Burnaski

Trandafirul întirziat

Chircit de ceața nopților de toamnă, bătut de vîntul zilei vrînd să-i fure și ultimele frunze, trandafirul

a învățat să tacă și să-ndure! La rădăcină a-nghetat pămîntul, doar el, din margini de răzor îmbie priverile prea lacome, să-i soarbă suava lui splendoare-n agonie. Doar el, întirziatul trandafir, îndură frigul cînd printre petale se-asternă bruma, fulgii timpurii, îi dăruie podoabe de cristale. Din goană, pe cîmpia fără flori oricît de rece-i viscolul sălbatic se potolește și adeseori dezmiardă trandafirul singuratic. Sfîșind cruzimea gerului, resoarbe în picla toamnei razele tîrziu, pierînd, s-aducă inimilor noastre și cele mai din urmă bucurii.

O, ce dureri nevindecate-nduri, înfrunzi zăpada, gerul dimincii, să te înalți, să-nvingi, să fii iubit, frumos și-n agonia vieții.

Gheorghe Strumski

Dimineața

Oh, negurile cum s-au risipit
O lume de smarald ne inconjoară
Cu cețuri albe luptă vițoașă neobosit
Vom mai trăi o zi — a cita oară!

Și fața ne-o vom limpezii în rouă
În mirosul de crini și de pelin
Iar cu surisu-mi cunoscut alit de bine nouă
Ne va clipi întinderea albastrului senin.

Ne-or bate aspre vînturi fără nume
Și-n ochii amîndoi
Miracol nemaiîntîlnit în lume
Ne vom privi atunci noi doi.

Vuiască vîntul, mereu plin de vigoare
Pulsează singele în caruselul fericit.
Odată cu apusul nu se moare
Avem și ziua asta de trăit.

Și pe ogorul darnic vom trudi
Cu umerii rezemați de bolta cerească
De bună seamă dacă n-o vom părăsi
Tinerțeța nu poate să ne părăsească.

Matei Șopkin

Despărțirea de mare

Mare, de tenebrele tale mă-nspăimînt
și culorile tale mă umplu de teamă.
Iar teama nu naște nici un cînt,
și nu clădește lumi de seamă.

De aceea plec fără păreri de rău acum,
spre alte zări și orizonturi m-am decis
Acolo te-nîlnesc și gloria în drum,
eu munca și iubirea și poate cu un vis.

Tu însă că o fiară de-a pururi agitată
tu liniștea albastră, în gheare o sfîșii.
Se va surpa pămîntul sub mine vreodată?
Să fiu al tău tu oare mă vei ademeni?

De-ar fi în neîntîlnă Nentun să mă prefacă,
sărute vînturi trupul de-ar fi să-mi ofilească.
Cîmpii aurite n-or înceta să-mi placă
nici culmile de munte mereu înzăpezite.

Mă tem de vraja culorilor deșarte
de zvonul și chemarea-ti de fiecare dată.
Stihie fără minte, de mine să n-al part.
Din teamă nu se naște iubire niciodată.

In românește de
Mihail MAGIARI

PREMIUL „GEORGE NICOLE”

● Acordarea premiului „George Nicole” este considerată în Elveția o expresie a vitalității literaturii de limbă franceză din această țară și, totodată, o recunoaștere prestigioasă a contribuției tinerii generații la dezvoltarea ei.

Fost profesor la un colegiu din Nyon, George Nicole, decedat în 1959, s-a făcut cunoscut ca eseist și traducător din italiană. Tineretul îl aprecia și ca poet, așa încît recenta editare a unei culegeri de poezii, schițe, însemnări memorialistice și studii critice ale lui Nicole, sub titlul „Poe-

sie, este un omagiu adus memoriei celui al cărui nume patronază o acțiune de încurajare a literaturii „în statu nascenti”.

Juriul care conferă premiul, alcătuit din marcanțe personalități literare, studiază manuscrisele candidaților, hotărînd atribuirea distincției numai atunci cînd meritele lucrării sînt certe și întrunesc sufragiile unanime. Înalta exigență a juriului explică de ce de la instituirea premiului, în 1969, al cărui prim laureat a devenit atunci scriitoarea Anne-Lise Grobety, abia acum, după cinci

ani, el a fost din nou decernat (din punct de vedere material premiul constă în editarea lucrării respective). De astă dată, laurii au fost cucerii de doi tineri: Marie-José Piguet și Dominique Burnat.

În romanul autobiografic „Reviens ma douce, Marie-José Piguet, măritată cu un pictor britanic și domiciliată în Cornwall, înfățișează copilăria și tineretea ei, despărțirea de meleaagurile natale, înțelegerea treptată a propriului destin. Meritul principal al lucrării constă, potrivit aprecierii juriului, în deo-

sebitate calități stilistice.

Le Mouroir este titlul celei de a doua lucrări premiate. Autorul, Dominique Burnat, a împlinit abia 19 ani și este încă elev la „Gymnase de la Cité” din Lausanne. Cartea, o culegere de schițe și nuvele pe tema ultimei etape a existenței umane: bătrînețea, boala și moartea, este însoțită evident dintr-o experiență proprie, deoarece Burnat a lucrat cîva timp într-un azil de bătrîni.

Realismul acestui volum, prezent și în cealaltă carte, reprezintă trăsături caracteristice ale unei opțiuni literare cu vechi tradiții în Elveția.

Vedere
din portul Kyrenia

Insula Afroditei

EXISTĂ o carte frumoasă, pitorească, binevoitoare prin stilul ei și ambiția totalității — **Ciprul romantic** —, apărută în zece de ediții în limbi de mare circulație, și fără de care nu poți proiecta o călătorie în țara Afroditei. Dar, spuneam, prea frumoasă pentru a răspunde la toate întrebările — mai ales la aceea care ne interesează pe noi: viața culturală de azi —, cartea numită te introduce (turistic!) în... toate tainele necesare. Științific vorbind însă, curiozitatea noastră nu se poate opri la ea. Și atunci, vei căuta o Istorie a Ciprului în cunoscuta colecție „Que sais-je?” Da, există; **Histoire du Chypre** par Achille Emilianides.

Allu mai tirziu, după ce fac cunoștința autorului — fost oaspete al țării noastre cu câțiva ani în urmă — că acest mic și pertinent tratat de istorie se datorează, de fapt, unui scriitor: căci Achille Emilianides este poet, prozator, eseist, în prezent președintele Societății oamenilor de litere din Cipru, traducător — în greacă — al unei cărți de N. Iorga, fost elev — o spune și azi cu mândrie — al marelui savant român. Dacă parcurgem **Istoria Ciprului** de Achille Emilianides — ceea ce am făcut cu profit și plăcere — căpătăm treptat o lumină mai dreaptă asupra accentelor și proporțiilor: ne va interesa astfel, mai puțin, în ce măsură e adevărat că **Cipru** vine de la **cupru** sau viceversa. În schimb, vom putea memora numeroasele straturi de civilizație, echivalente, în principiu, unor perioade de ocupație: greacă, feniciană, romană, bizantină, francă, venețiană, turcească, britanică, până la **Lupta pentru libertate și întemeierea Republicii** (16 august 1960). Istoria aceasta poate fi urmărită, desigur, în sălile Muzeului Național — de Arheologie —, de Artă populară și — pentru partea cea mai recentă — eliberarea, independența — în Muzeul Național E.O.K.A., în care imagini emoționante de sacrificiu și dăruire în numele libertății evocă momentele din lupta îndrăzită a ciprioților organizați în cadrul E.O.K.A. și conduși de actualul președinte Makarios până la victoria finală (din noaptea de 15/16 august 1960).

Accastă îndelungată istorie, frământată din cele mai vechi timpuri până în deceniul șapte al secolului nostru, poate fi descoperită în crîmpele vibrante în cîntecul popular — mai întotdeauna baladesc, epic, povestind în genere o întimplare tristă —, traversat de sacrificiul, de eroismul unor oameni simpli care știu să moară fără preget, apărîndu-și bucata de pămînt — cită putea rodi sub un soare torid — de orice cîmpitor. Este uimitoare asemănarea tematică (și chiar stilistică) a cîntecului epic cipriot cu baladescul românesc. (Mai ales cu balada românească „feudală” din — aproximativ — aceeași epocă a dominației otomane.)

Eroismul omenesc-fantastic sublimat în vechile balade cipriote constituie și astăzi motiv de inspirație pentru unele proze: am redescoperit astfel de nuclee în „Nuvelele cipriote” ale lui Achille Emilianides, carte care ar putea oricînd trezi interesul cititorilor români

CITEVA rînduri acum despre istoria cultural-literară de azi a Ciprului.

La prima vedere, Insula Afroditei pare împregnată de liniște în ce privește viața literară curentă, confruntarea dinamică de genuri și genii literare, ieșirea în agoră a talentelor din diverse generații aflate, să zicem, în opoziție estetică și coexistență etc. La prima vedere...

Apoi, o sumară parcurgere a rafturilor unei librării — după ce ai vizitat câteva muzee de mare interes științific și artistic, în afară de muzeul natural pe care ți-l oferă pretutindeni vestigiile unor civilizații apuse —, o discuție (chiar o reîntîlnire) cu un confrate de litere, care îți pune întrebări informate despre Zaharia Stancu, Aurel Rău sau Ana Blandiana, apoi ascultarea cîtorva emisiuni Radio și TV, împreună cu consultarea principalelor publicații — cotidiene și periodice — te conving de contrariul. E adevărat, nu se poate vorbi de o imensă eferescență literară, de apariții frecvent evenimentiale din punct de vedere estetic. Dar numai faptul că o **Anthologie de la Poésie Chypriote**, apărută în 1965, la cunoscuta Editură Nagel, însumează, în final, peste 20 (douăzeci) de poeți tineri, afirmați în ultimul timp și că — din '65 încoace — autorii acestei antologii (valorosul poet Costas Montis, și nu mai puțin talentatul eseist și critic Andreas Hristofides) vorbesc de alte noi talente „antologabile”: că ziarul „Haravghi” (Zori de zi) — pentru a da un singur exemplu — publică în fiecare joi, la pagina literară, poeți și prozatori autohtoni (și, nu arareori, diverse traduceri din literatura română dato-

rate lui Harilaos Yiapanas); că distinsul poet cipriot Costas Montis este — aidoma înaintașului său de renume, Pierides, — dispărut prematur acum cinci ani, — tradus și apreciat în limbi de circulație —, arată că ne aflăm în fața unei dinamici literare. Semnului ei de noblețe nu i se atașează, după cum se vede, zgomotoasa publicitate — deși, în ultima vreme, se desfășoară în Cipru tot mai multe simpozioane, întâlniri literare — ci activismul de inspirație, de asceză solitară. Așa cum l-am constatat, de pildă, la eminentul confrate, Andreas Hristofides, critic și eseist de renume în spațiul helenic de azi, director general al Radioteleviziunii Cipriote. (D-sa, fondator, printre altele, al Radioteleviziunii școlare cipriote, mi-a comunicat cu bucurie că îl citește cu nesăț pe Caragiale — pe care l-a transmis nu o dată la posturile de Radio și TV — precum și pe alți dramaturgi români, de azi; printre ei, Dan Tărchilă, recent radiodifuzat cu „Hoțul perfect”). Eseurile lui Andreas Hristofides, adunate în mai multe cărți, probează o adîncă informație estetică, pasiunea de a discuta **specificul (național)** de eternul **universalității**, începînd cu sonetul cipriot din perioada homerică — fiindcă există un asemenea sonet marmorean —, pînă la textura metafizică înaltă a „Momentelor”, a „Scrisorilor către Mama” (de Costas Montis) sau altor realizări actuale datorate unor talente tinere, recent afirmate, în care firul exegezei nu evită cercetarea concret sociologică ascunsă în străbunul **poiein** („a face”, „a acționa”, „a munci”, dar, în același timp, „a scrie”, „a poematiza”).

Ethos cipriot și spațiu mitologic — așa spune helladic și nu elenic, pentru a contemporaneiza termenul —, baladesc și istoric, sint doar câteva din aptitudinile interioare, pe care Andreas Hristofides le investighează în cîmpul literelor cipriote de ieri, de azi. Un excurs succint în gîndirea sa critică îl constituie substanțiala prefață la versiunea originală a numitei **Kypriaki Antologia** scoasă — înainte de a fi editată la Nagel — într-o cunoscută editură ateniană (Alvin Redman Hellas), antologie care, în sinteză esențială, ar merita, se înțelege, o versiune în spațiul limbii noastre. Un spațiu, cum afirmam acești distinși intelectuali care s-au convins „pe viu” (Costas Montis a vizitat nu de mult România ca oaspete al Uniunii Scriitorilor), „cît de mare este interesul intelectualului și cititorului român, din marea și frumoasa dv. țară — România — pentru valorile reprezentative ale culturii străine”.

Un semn — dar nu numai acesta — de sinceră admirație pentru România — „țară, ca și Franța, posesoare a unor mari valori spirituale, literare”, cum se exprima Achille Emilianides — pe care l-am auzit vorbind, nu o dată, în acești termeni de-a lungul recente vizite întreprinse în Republica Cipru. E ceea ce mi-a declarat, cu alte cuvinte, — „din păcate, doar din auzite și albume”, dl. Savvas Patsalides, directorul general adjunct al C.T.O. (Cyprus Tourism Organisation), care dirijează și cele patru case editoriale de turism cipriote. D-sa mi-a vorbit călduros despre bucuria de a „vedea dezvoltîndu-se relațiile turistice româno-cipriote” între două țări prietene, cu oameni și peisaje deopotrivă îmbietoare, ospitaliere.

PAPHOS. Limassol, Larnaca, Salamis (Salamina), Kyrenia, Famagusta și — desigur — Nicosia; apoi munții, crestați de virfuri parcă țîsnite din cer, lingă albastrul mării, roșul aprins al cîmpurilor de maci și galbenul de Van Gogh al portocalilor, trupul sobru, verde-cenușu al bananierilor; albul orbitor al calcarului răsărind printre mari smocuri de iarbă; și splendide mănăstiri și schituri străvechi — în vecinătatea teatrelor romane și castelelor venețiene sau moscheilor; portul Famagusta — în care flutura pe vasul comercial „Palas” tricolorul românesc; valorile de flori galbene, cărora le-am uitat numele local, invadînd falezele unor hoteluri-building, cu camere-bungalow dînd direct pe plajă; stîncă Afroditei, scaldată de cefuri mitologice, surisul „istoric” al arbuștilor ce cresc pe zidurile străvechi ale Nicosiei, lingă zîmbetul mereu cald, primitor al oamenilor — iată însemnări, adjective întrerupte, fugare, notate aici — vai — cu prea multă zgîrcenie, pentru a avea pretenția că am spus ceva despre frumosul, neuitatul țărîm al Iubirii, cum i se mai spune, din vechi și de azi, Țării Cîorului. Pe al cărui pămînt zbuciumat, bogat și primitor am călcat nu de mult, avînd, chiar în clipa voiajului, nostalgia unei viitoare — atît de dorite! — revederi.

Constantin Crișan

Nicosia, mai 1974

Oaia ne dă lapte

INCEPÎND de duminică, oaia noastră are două capete în față și șase la coadă, rumegînd gazonul centimetru cu centimetru. Cum oaia este un animal vestit prin judecată nu mai

poate spune nimeni nici cine paște titlul, nici pe cine-l paște blestemul. Fapt cert că la atîta oaie nu se vîd decît două picioare, și alea betegite de prea mult dat cu dreptu-n stîngu. În tribună, acum, cum vine vorba despre o echipă pe dric, auzi imediat o replică: „ăia nu cad, ăia au bani. Eu cred că au, dar de ce se laudă? Ceea ce-mi sună mie frumos și-mi cade pe dunga cu floare rară e faptul că cele două caracude virite cu genunchiul în divizia A — U. Cluj și Sportul studentesc — se apropie cu binecunoscutele lor picioare de gumă de trista milogului, situație care-mi amintește ultima anecdotă, aia cu optimistul și pesimistul. Zice optimistul: ei, și ce? o să cerșesc! —și-i răspunde pesimistul: da, fratele meu, dar de la cine? Anecdota circulă în peluze, acolo unde oamenii au humor, exact în minutele în care U.T.A. le aplica studenților bucureșteni tratamentul verificat anul trecut pe spina colegilor de studii craioveni.

Dispecer la pupitură de unde se-mparte fericirea, iată-l, și nu mai credeam, pe Teașcă din Istanbul, cel călît în fierăria lui Ciugarin. Teașcă întinde mina ca să-i fie sărutat inelul, și două echipe brave-și mușcă perciunii ca să prindă rînd în față — astea două, ce să mai umblăm cu vorba, sint Dinamo și U. Craiova, viitoarele adversare ale echipei Steaua. Din cîte-l cunosc eu pe Pitic, piele, os, orgoliu și strănut în nasul superiorului, nu va-nghiți nici servieta, nici juniorii și nici-un alt bun cu drept de joc pe gazon sau pe teighea. Argintii și Iuda fac navetă pe la carburanți și pe la mînăstiri.

Rapidulețul. Ne-am salvat, conform dictonului: ura și la gară, și cerem cu insistență federației să ne aprobe o mai veche doleanță: două bări, un gol și trei cornere, nu penalti. Rideți voi, rideți, dar să ne vedeți în ultimele etape, căci la 25 mai se schimbă mersul trenurilor!

Fănuș Neagu

„ROMÂNIA LITERARĂ”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

